

קבוץ אפרים

שנה י'

קובץ מחי' תורה בענין הלכה, דרוש
ואגדה מרבני וחכמי זמננו ומאסף ספרותי
לשאלות המנסרות בעולם היהדות.

יופיע פעם אחת בחודש

על ידי העורך

אפרים לאנדא

רב בבאקארעשט

בעל מחבר ספר אוצר התורה קמא ותנינא, וספר יקרא דחי

מחירו לשנה מאה לעי.

מחברים השולחים ספריהם אדפים מודעה פעם אחת עבורם.

KWITZEI EFRAIM

REVISTĂ LUNARĂ TALMUDICĂ-ȘTIINȚIFICĂ.

DIRECTOR :

Rabin EFRAIM LANDAU.

ABONAMENTUL ANUAL

LEI 100

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI, IV STR. TRAIAN 24
TELEFON 32/16

SEINL, (România) — 1930.
TIPOGRAFIA JACOB WIEDER.

יקרא דחיי כולל יותר מאלף וחמש מאות זכרונות מרבנים גאונים וצדיקים
מדורות ראשונים עד היום הזה זמן ושנת פטירתם ואצל הרבה
מהם גם שנת לידתם ע"פ סדר החדשים וע"פ א"ב. מלוקט ומסודר מהרה"ג
אפרים לנדא רב בבוקרעשט. מחירו ארבעים לעי ובחול"ל חצי דולר.

כור המכתן כללי ודיני איסור והיתר מש"ע יו"ד והפוסקים קדמאי ובתראי
עם מקור ההלכה בדרך שאלה ותשובה. לע"ע נדפס הלכות
מליחה. מכילה תמ"א שו"ת. מהרה"ג מאיר יהושע ראזענבערג אבד"ק
פליינפיצלד. הכתבת :

Rabbi Meyer J. Rosenberg 26 Sycamore Ave.
PLAINFIELD N. J.

יד יהודה חלק חמישי על ש"ע יו"ד מן סי' מ' עד סי' ס' מהרה"ג
המפורסם מו"ה יודא ליבוש לאנדא ו"ל אבד"ק סאדאגארא
מחירו עם פארטא א' דולר. להשיגו אצל נכד המחבר.

Rabin Efraim Landau BUCUREȘTI. Traian 24.

משה ידבר דברים נחמדים עה"ת וחי' ש"ס וד' חלקי ש"ע ולקוטים על
תנ"ך מהרה"ג משה פריידיגער ו"ל דע אבודע שהי' ראש
הקהל דקה"י בק' בודאפעסט. י"ל ע"י בניו הרה"ג ר' ישעי' ליב. הר'
אברהם והר' יקותיאל שיחיו.

מקור חיים ח"ת על שבתות וימים טובים, חנוכה ופורים ולקוטים על ש"ס
ומגילת יוחסין מהרבה גאונים וצדיקים מהרה"ג אלטר שפירא
אבד"ק וויקנא וכעת רב בק' טשערנאוויטץ.

בית ישראל חי' וביאורים עה"ת מהרה"ג הנ"ל. להשיגם

Rabin Alter Schapira CERNĂUȚI

ברית שלם כולל ענינים להלכה למעשה בעשיית מצות מילה פריעה ומציצה
ונתינת טעם להרבה מנהגים הנוגעים לעניני בע"מ וסדר פדיון
הבן מהרב שלום וואכמאן מוהל בק' ווארשא. להשיגו :

Rabin Szulim Wachman Mila 33 Warszawa.

שו"ת הרב"ז חלק ראשון שו"ת הלכה למעשה בעניני חלקי הש"ע אד"ח
ויו"ד מהרה"ג האמתי רשכב"ה סוע"ה המפורסים מו"ה בצלאל
זאב שאפראן ו"ל אבד"ק באקוי. הספר הענקי הזה הוא בושם נפלא בשדה
ההלכה, ונלוה אליו בראשו קונטרס גדול בשם "ילקוט החנוכי" יכלכל
תשובות רבות במילי דאגדתא מהגאון הנ"ל שנקבצו ע"י בנו ותלמידו
הרה"ג ר' חנוך העניך שאפראן נ"י רב בבוקרשט. הספר הנחמד הזה הוא
רב הכמות ורב האיכות מכיל ארבעים בויגען דפוס מחירו עם המשלוח
500 לעי או 4 דולר. מחירו מוקדש להדפסת כל כ"ק של הגאון המחבר
ו"ל. להשיגו אצל בן המחבר.

Rabin H. Schafran Calea Griviței 255 a BUCUREȘTI.

חדשות מעולם היהדות.

בעיר קיליע חדש (בסרביה) נתקבל לאב"ד הרב הגדול החו"ב פאר היחס מו"ה נתן ראבינאוויטש נ"י בנו של הרב הגאון המפורסם מו"ה מאיר ז"ל אבד"ק הארלוי ואחיו של הרה"ג כו" מו"ה מנחם מענדל ראבינאוויטש נ"י אבד"ק הנ"ל. הרב הגדול הנ"ל מלבד ידיעותיו בתורה הוא ג"כ מושלם במעלות ובמדות יקרות באופן שיש לקוות שינהל את עדתו בצדק ובמשרים על ברכי התורה והדת. וגם אנשי עדתו ידעו להוקיר את ערכו הנעלה ויתנו לו האפשרות שיוכל לעבוד את ה' מתוך הרחבה.

ביום כ"ה סיון שנה זו לבשה עיר גורא-הומארא (בוקאווינא) קדרות. כי חשכו המאורות המאור הגדול הרב הגאון המפורסם מו"ה מנחם מענדל באב"ד ז"ל גוע ויאסף אל עמיו בשנת ס"ג לחייו. הנפטר הי' מחשובי הרבנים שבגלציה ובוקאווינא. הוא הי' מפורסם בבקיאותו הגדולה והנפלאה. הי' עובד ה' כל ימי חייו בקדושה ובטהרה, גם הי' חוטר מגזע אראלים ותרשישים. הרבה ח"ת נשארו מאתו בכתב. אולם הקהלה החליטה להו"ל ליום היאהרצייט הראשון את הכרך הראשון מהכ"י לזכר נשמת רבן הקדוש. השי"ת ישלם נחומים למשפחתו ולכל המתאבלים עליו. תנצב"ה.

(המשך מחוברת י"א י"ב אות ל"ו.)

ולענד"ג שאחמכת"ה של הנובי צריכין אנו לאמר במה שכתב במה"ת באה"ע בסי' ע"ו שבגוף הענין אם שייך לאמר בקדושין עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ומשמע שלא שייך משום ששמואל היה רביה של רב נחמן ואין הלכה כתלמיד במקום הרב איני יודע מנ"ל הא משום דמצינו בגמרא קדושין מ"ב. א"ר נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ובוררים להם חלק יפה ואם הגדילו יכולים למחות ורב נחמן ידידיה אמר אם הגדילו אינם יכולים למחות והנה רב נחמן תלמידו דשמואל וקיי"ל דהלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני וכמו שאמרו בגמרא בכורות מ"ט: ובכללי הש"ס בסוף גמרא ברכות בפסקא מחלוקת התנאים באות ל' הביאו בשם הרא"ש דב"ק בפ' שור שנגח ד' וה' בסי' ד' שהלכה כרב באיסורי והטעם משום שהי' רגיל לפסוק באיסורי והלכה כשמואל בדיני משום שידעו שהיה שמואל רגיל תמיד לפסוק דינין לכך היה מדקדק בהם עש"ה ואיני יודע מהיכן למד הנובי שהלכה כשמואל באיסור. וכמ"ש שם והשתא אנן ידעינן שהלכה כשמואל בדיני ושם בקידושין מירינן בדין של היתומים אם יכולים למחות כשהגדילו ואם לאו ורב נחמן פסק דלא כרביה שמואל משום ששם אמר בפירוש ורב נחמן ידידיה אמר שאינם יכולים למחות ופסקו הפוסקים כר"ג הרמב"ם בפ"ב מה' מלוה ולוה הי"א וה' מכירה בפ"ג

בפי"ג הל"י והטור והמחבר בח"מ בסי' ק"ט סע"ג ובטור ובשו"ע אה"ע בסי' ק"ד סע"ג עש"ה והאיך פסקו כרב נחמן נגד שמואל שהוא רביה אלא צריכין אנו לאמר דמה שאמרו דאין הלכה כתלמיד במקום הרב הוא דוקא שאם הוא חולק בפניו אבל שלא בפניו הלכה אפילו כתלמיד במקום הרב ועיין בכנה"ג באה"ע בסי' ק"כ הגב"י אות ל"ה בשם רבו שיורי ברכה ביו"ד ע"ב בסי' קמ"ה וצוד הרבה פוסקים ולפי"ז הכא כיון שאמר רב יהודה בשם שמואל ורב נחמן אמר משמו ולא היה בפני שמואל ולכן פסקו כל הפוסקים כרב נחמן ודלא כשמואל שאף שהלכה כשמואל בדיני אבל כיון שרבינו בסנהדרין פסק כרבי הלכה כמותו ולפי"ז משמע דלא כמ"ש הנוב"י ובערוך השולחן להגאון דנאוואהרעדאק באה"ע בסי' מ"ב סע"ק כ"ד כתב וז"ל שמדברי הרמ"א גלמוד דאפילו מאן דחייש לקדושי עד אחד מ"מ בעדות קרובים או פסולין לית מאן דחשש לה וכן בעדות נשים אפילו הן מאה והרא"י לזה דבמקום שהכשירה התורה עד אחד כמו בממון לשבועה מ"מ קרובים ופסולים אין מחייבין שבועה ובסע"ק ל' כתב שם שבעדות מיוחדת שאמרו חז"ל במכות ו' שהם פסולין לנפשות וכשר לממון וכו' ולענין גיטין וקידושין לא נתבאר להדיא מה דינם ונראה דדמי לד"ג משום דדוקא בד"מ דלא איברא סהדי אלא לשיקרא ואין אנו צריכין רק לידע המעשה וכו' אבל בגיטין וקידושין דעד אחד לאו כלום הוא גם עדות מיוחדת אינם כלום וכו' עש"ה.

ולענ"ג שיש להבין מדוע פסק המחבר באה"ע בסי' מ"ב סע"ב המקדש שלא בעדים ואפילו בעד אחד אינם קדושין ואפילו שניהם מודים בדבר ואפילו קדשה בפני עד אחד ואחר כך קידשה בפני עד אחר זה שלא בפני זה אינה מקודשת וע"ש בהגה מה שכתב הרמ"א וצריכין אנו לאמר שכך באה הקבלה שאין דבר בעניני ערוה פחות משנים משום דכתיב בגיטין וקידושין כי מצא בה ערות דבר וכתוב עפ"י שנים עדים יקום דבר מה להלן שנים אף כאן שנים ואע"ג דבעניני ממון כששניהם מודים א"צ עדים שאני ממון משום שהאדם יכול לעשות בממונו מה שהוא רוצה ועוד דבממון גופא אם הדבר נוגע באיזה חוב לאחרים אינו נאמן בלא עדים ובקדושין הלא תמיד נוגע לאחרים שהרי הוא נאסר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו וכמו שפי' רש"י בקדושין ס"ה: ועוד דנאסרת על כל העולם ואם יבא אחר ויקדשנה לא יתפסו קדושיה וכמו שפסק המחבר באה"ע בסי' י"ז סע"א ואע"ג דאין זה בגדר חב לאחרני שהרי אין לאחרים על זו האשה כלום מ"מ אם נאמר אם יש קדושין בלא עדים או בעד אחד יתהוה מזה שיתחייב מיתה בלא עדים או יתחייב מיתה בעד אחד, כיצד ראובן קידש את אשה בלא עדים או בעד אחד ולאחר שעה יבא עליה שמעון ואם נאמר שהקדושין של ראובן אף שהיו בלא עדים או בעד אחד הם קדושין גמורים הרי מחויבין להרוג את שמעון משום שבא על א"א ודבר זה א"א להיות ולכן בע"כ אתה צריך לעדי קדושין ודוקא לשנים ולא לעד אחד כדי להרוג את שמעון שבא על א"א שעד שעה זו היתה בחזקת פנויה וממילא דאי אפשר לאמר שיש כח לקדושין בלא עדים או אפילו בעד אחד והטעם

הוא פשוט משום שאין קדושין לחצאין שנוכל לומר דלהרוג את שמעון אינם קדושין ושתהיה כאשתו הוה קדושין ולכן הלכה ברורה היא בידינו שקדושין בלא עדים או אפילו בעד אחד אינם כלום והרי היא כפנויה ממש וכמו שהיתה קודם וגם על קידושי ביאה צריך עדים והיינו עדי יחוד שהם כעדי ביאה וכמו שפסקו באה"ע בס' ל"ג וכן הוא בעדים שבטלה מקצתה בטלה כולה ג"כ א"א להרוג את שמעון אם בא על אשה זו שהיה הקידושין שלא בעדים שהיו קרובים או פסולים וכשרים משום שבטלה עדותן וכמו שביארתי.

ולענד"נ שזהו שכתב רש"י שם במכות על הא דאמר ר' יוסי דוקא בד"נ אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אבל לא בד"מ לפי' רש"י משום שנאמר והצילו העדה ומהדרינן אזכותא וכתבו שם התוס' בדה"מ אר"י שהר"י פירש דבדיני נפשות שייך שפיר למילף משנים דעדותן בטלה לגמרי משום דאם נמצא אחד מהן קרוב או פסול משא"כ בד"מ אפילו נמצא אחד מהשנים קא"פ לא נתבטל העדות לגמרי משום דעד אחד מחייב לו שבועה וכו' עש"ה וכיון שכתב רש"י דמהדרינן לזכותא והתוס' שם כתבו דמצוה לבטל את העדות בכל כדי להציל את הנפש וכמו דילפינן בגמרא מכות ו': דעדות מיוחדת בד"נ פסולה שהוא דוקא בד"נ אבל בד"מ כשרה והעדות מיוחדת כגון שראה עד אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ואין רואין זא"ז שאין מצטרפין ולא עוד אלא אפילו ראו העדים מחלון אחד אבל לא ראו בבת אחת אלא בזא"ז אין מצטרפין ובד"מ העדים מצטרפים אפילו בזא"ז ובדיני אישות גיטין וקדושין אם הם שייכים לד"נ או לד"מ י"ל כמו שכתבו הר"ף והרא"ש בגיטין ע"ג. שדביאו את הירושלמי בזה"ל ראוה שנים שנתיחדה עמו צריכה ממנו גט שני ראה אחד בשחרית ואחד בין הערבים זה היה מעשה ואמר שאין מצטרפין עכ"ל והוא משום דשייך בקדושין וגיטין דיני נפשות לכן דיינינן להו כדיני נפשות ובשו"ת בשמים ראש בס' ל"ו הביא בשם רבינו ר' ישעיה מטרני שכתב שהאי דינא דנמצא אחד מהעדות קא"פ שכל העדות בטילה אינם נאמרינן בעניני גיטין וקדושין ובכסא דהרסנא שם הביא שאפשר לאמר שכן דעת רבני שפירא וח"מ שם כתב דרוב פוסקים לא ס"ל כהר"י מטרני אלא איחא אפילו דבר שבערוה דהיינו בקדושין וציון שם לעי"ן במהר"ם אלשקר בשו"ת שלו בס' ט"ז ובמהר"ם פדווא וכן כתב הכנה"ג בח"מ בס' ל"ו וז"ל שם ובתשובות מהר"י בי רב סי' ע"ו כתב דדיני איסור לא דמי לדיני ממונות ונפשות לענין זה וכן נראה מסתימת הפוסקים אבל מתוך דברי הרב מוהר"י בי רב בתשובה כ"ו סי' ע"ד וע"ה נראה שאפילו בדיני איסורין הדין כן ובשו"ת שו"מ במהד"ת בח"ב בס' ל"ז השיב להרב השואל מה שהביא בשם השב יעקב בח"ב בס' כ"א דדוקא בממון אמרינן שנתבטל עדותו משום שמוציאין ממון ועובר על מדבר שקר תרחק אבל בקדושין שאפילו המקדש בעד אחד יש להושי לקדושין משו"ה אינו עובר על מדבר שקר תרחק ותמה שם השו"מ על הרב הנ"ל משום שלא ניתן לאמר כן שממון יהיה חמור מקדושין ותמה שם על הנוב"י ועל שו"ת בשמים ראש ג"כ

משום שהם רוצים לחדש דבדיני גיטין וקדושין אינם שייך לאמר בעדותן של קא"פ שבטל מקצתה בטל כולה והרי אמרינן בפירוש בגמרא גיטין י"ח כגון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול למ"ד משום תנאי כשר ולמ"ד משום עדים פסול הרי מובא להדיא ובגיטין ובקדושין אמרינן גם כן בעדות שבטלה מקצתה משום קרוב או פסול שבטל כולה והביא שם ראיה לדבריו מהא שכתב המשל"מ בפ' ט"ז מה' עדות ה"ה דבחליצה איתא להאי דינא וה"ה לגיטין ולקדושין עכ"ל עש"ה (המשך יבא).

ישעי' יוסף מארגאלין

ראב"ד בברוקלין מחבר ספרי דרושי ותפארת מהרשי"ם
ג"ח שו"ת הלכה ואגדה.

ב.

(המשך מחוברת י"א י"ב אות ל"ז.)

הרהורים ובאורים.

פסחים י"ג תוס' ד"ה אמר רחבא אמר רבי יהודא — לפי שהיה רבו מובהק קרי ליה רבי. והנראה, דתוס' אתי לאשמעינן, דאסור לתלמיד לקרא בשם — יהודא — רבו, ואע"ג דהכא לא קרי יהודא גרידא בשמו לבדו, אלא בשם התואר רבי יהודא, כיון דכו"ע קרי ליה הכי, אזי על התלמיד לקרא את רבו בשם רבי יהודא, וזה דלא כהלח"מ בה' ת"ת פ"ה ה"ה עי"ש, ועיין מערכת גדולים אות א' אבא.

שם כבר מובטח להן לישראל שאין אליה' הנביא בא לא בערבי שבתות ולא בערבי יו"ט, ועיין רש"י ז"ל והיום ערב שבת ולמחר ערב יו"ט, ע"כ. גם בלא זה דערב יו"ט הוא, ג"כ לא אתי למחר בשבת, די ש תחומין למעלה מעשרה.

שב ט"ו, אמר רב נחמן בר יצחק אחרדא, והא כדבריו קאמר דנפיש, ועוד והא וכן קתני? קשיא! — עיין מנחות ק"ח דמקשי ג"כ הגמרא והא וכן קתני? ובכ"ז משני הגמרא, תרגומא אגדול.

שם ל"ו, ת"ר יכול יוצא אדם חובתו במעשר שני? ת"ל לחם עוני, מי שנאכל באנינות, יצא זה שאינו נאכל באנינות, אלא בשמחה, וקשה, זה שמעשר שני אינו נאכל באנינות, הוא באנינות דיום, אבל באנינות לילה אפילו לגבי מעשר אינה מדאורייתא ועי' בתוס' ברכות ט"ז ד"ה אנינות לילה דרבנן, וא"כ היכא ממעטינן מלחם עוני שלא לצאת ידי חובת מצה בלילה במעשר שני — אם לא דאמרינן דרבי יוסי הגלילי סבירי ליה דאנינות לילה גבי מע"ש הוי מדאורייתא.

מעשה ברבי אלעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא, שהיו מסובין בבני ברק, והיו מספרים בי"מ כל אותו הלילה וכו', מאי כל אותו הלילה? ונראה, שזה קאי על הלילה השניה של פסח, ועיין שם ל"ו, אמר

ר' עקיבא, שבתי היתח — רש"י, רגל פסח אחד — אצל רבי אלעזר ורבי יהושע, ומסתמא היתה זאת המעשה דלעיל, שהיו מסובין בבני ברק, ולשתי להם עיסה בין ושמן ודבש וכו', ולמסקנת הגמרא היתה זאת ביו"ט שני שאז המצה אינה חובה ולא בעינן לחם עוני ויוצאין גם במצה עשירה לפי דעת הרי"ף והרא"ש ובכ"ז נקראת לחם עוני, כדשמואל, לחם עוני, שעונין עליו דברים הרבה, שגומרין עליו את ההלל ואומרים עליו הגדה וזה שאמר בעל ההגדה: שהיו מסובין — ביו"ט שני — בבני ברק, ואף שהיו אוכלין באותו הלילה, כלומר, הלילה השניה, מצה עשירה, בכ"ז היו עונין עליו דברים הרבה והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, מפני שכל המרבה לספר ביו"מ, הרי זה משובח.

הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב, הוא העולם הבא, וכדאמרינן — שם נ' — אמר ר' אחא בר"ר חנינא, לא כעולם הזה העולם הבא, בעולם הזה, על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דין האמת, לעולם הבא כולו הטוב והמטיב, ולפי זה נכון הוא ג"כ מאי דאמרינן מקודם, הרחמן הוא ישלח לנו את אליה הנביא — עוד בעוה"ז — ויבשר לנו בשורות טובות, ואח"כ אמרינן יזכנו ליום שכולו טוב, הוא העוה"ב, שכולו הטוב והמטיב, וזהו ג"כ וכל טוב ומכל טוב, כלומר לעוה"ב, אל יחסרנו.

שם ס"א, מתקיף לה רב אשי, ממאי דהאי וכל ערל כולה משמע דילמא האי וכל ערל משמע כל-דהוא ערלה עיין תוס' ד"ה דילמא אע"ג דפלוגתא דתנאי היא בסנהדרין גבי הוכהו עשרה בני אדם ביי מקלות בכל נפש אי כולה משמע או כל-דהוא וכן בבכורות, רב אשי בא לסתור ראייתו של רבה ולהעמיד הברייתא כמאן דאמר כל-דהוא משמע.

ולוא דבריהם קדוש, היה אפשר לומר ג"כ, דסבר רב אשי אע"ג דתנאי הוא בכל אבל בובל כו"ע מודים דכל-דהוא משמע וזהו לשון הקושא של רב אשי: ממאי דהאי וכל, דילמא האי וכל כל-דהוא משמע וכדאשכחן כהאי גונא לעיל מ"ג דשני לן בדרשת כל לדרשת "כי כל" דגם רבנן דלא דרשי כל אבל "כי-כל" דרשי להו והכי נמי שני לן בין כל לוכל ולמקצתו ג"כ ועיין רש"י שם ד"ה וכל משרת לא גרסינן ואית דגרסינן וכל משרת ומפרשי דאפילו לרבנן דלא דרשי כל וכל דרשי ואע"ג דמסיק ולא היא וכו' אבל י"ל דרב אשי דייק דהאי וכל שאני דברייתא גופא מוכחא דזאת בא להתיר מקצת ערלית, והיינו דקשיא ליה לרב אשי, ממאי דהאי וכל דלמא האי וכל משמע כל דהוא.

שם ע"א, והיית אך שמח, לרבות ליל יו"ט האחרון לשמחה וכו', ואך חלק, להוציא ליל ראשון, מפני שאין שמחה לפניו, ולכאורה הי' עולה על הרעת מזה, שאין זמן שמחתנו בליל יו"ט הראשון של חג.

שם ס"ו, שחטו לטמאים ולערלים פסול אף במחשבה, ועיין משנה זבחים ל"ו שאין המחשבה פוסלת אלא בחוץ לזמנו וחוץ למקומו, והפסח והחטאת שלא לשמו, ומהסתמא דמשנה זו מוכח שכל המנוין למעלה בהמשנה כמו שיאכלוה טמאים ושיאכלוה ערלים כשר במחשבה אפילו בפסח, שכן

משמע הלשון אלא בהמשנה ועיין מעילה ה', דמקשי הגמרא ג"כ והא אין לך אלא וא"כ משנה זו סותרת חברתה.

ו"ד סי' פ"ח בדין דאסור לעלות בשר על השולחן שאוכלין גבינה בלא שום היכר, עיין ברמ"א שגם כלי ששותין ממנו הוי היכר, והב"ח חולק ופסק אם שותין ממנו לא הוי היכר ואעפ"י שאין דרכו להיות על השולחן ועיין שם בש"ך ס"ק ו'.

ולכאורה היה אפשר להביא רא"י לדברי הרמ"א ז"ל מהגמרא שם פ"ו בהמישנה "והמיחם באמצע" ובארו המפרשים לדעת הרמב"ם, שהוא ג"כ להיכרא, משום הפסק מחיצה בין שתי החבורות שלא יתערבו, והמיחם הוא אעפ"י שמוזגין ושותין ממנו.

אולם הפמ"ג כתב, ומיהו אם העמידו קנקן ושותין מכלים קטנים שפיר דמי, ולכן במיחם ג"כ מותר והוי מחיצה, כי אין שותין מן המיחם עצמו, רק מוזגין ממנו לכלים קטנים, ועוד אפשר לחלק ולומר אחרי כי אין מסירין את המיחם עד אחר מזיגת כל הארבעה כוסות, שהוא אחר גמר האכילת פסח ומשום הכי הוי הכירה אבל בסתם קנקן ששותין ממנו ומורידין אותו מעל השולחן גם באמצע הסעודה לא הוי הכירה, וק"ל. (עוד יבוא)

מנשה מרגליות ברקלין.

שבת דף י"ט ע"א, גמר' ת"ר אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת וכ' הש"ך ב"ד סי' רס"ו בסופו וז"ל הרשב"א בתשובה על הא-דתניא פי' הרש"ה דטעמא משום דבר שאי אפשר שלא יביא לידי חילול שבת, ונראה כמתנה לחלל שבת, דג' ימים קודם שבת, איקרי שבת, דמכאן יש ללמוד דאסור לימול מילה שלא בזמנה ביום ה' כדי שלא יבא ג' למילה ביום השבת, ויצטרך לחלל עליו השבת עכ"ל ע"ש, והקשה עליו הש"ך וז"ל ואין דבריו נראה, דא"כ נצטרך לומר דמילה שלא בזמנה שאיתרמי בה' בשבת כגון גר שבא להתגייר, או תינוק שנתרפא נדחה עד לאחר שבת, וזה אי אפשר דא"כ הא דתנן בפ' כ"א דמילה, קטן נימול לח' כו' ולי"ב לא פחות ולא יותר, כיצד וכו' חל ב' ימים של ר"ה נימול לי"ב, ור"ל בין לפני שבת בין לאחר שבת, והא משכחת לה אפי' ט"ו היכא דחל ב' ימים של ר"ה ג' ד', ור"ל התינוק נולד שבוע אחת קודם ר"ה דהיינו בין השמשות יום השני, ובהגיע ח' ימים חל ר"ה בג"ד, ואז אפשר, ואח"כ ביום ה' ו' ג"כ אפשר לימול דפחות מג' ימים קודם שבת, ונדחה עד לאחר שבת, א"כ משכחת יותר ע"ש בש"ך, שיש איזה טעות ע"ש — אך כל זה כונתו.

והי' נראה לתרץ קושיות הש"ך, ומקודם נבין מה שיש לבאר בפ' כ"א דמילה, דאיתא שם ראב"ע אומר מרחיצין את המילה הקטון ביום השלישי שחל להיות בשבת, ואע"פ שאין רא"י לדבר, זכר לדבר, שנא' ויהי ביום השלישי

השלישי בהיותם כאבים, מאי אע"פ שאין ראי' לדבר, משום דגדול לא סליק בשרא הייא, וקטן סליק בשרא הייא, ולכאורה קשה א"כ מאי זכר לדבר איכא, הא שפיר קאמר דגדול לא סליק בשרא הייא, וא"כ אין כאן לא ראי' ולא זכר, והי' נראה לומר, ע"ד דאיתא במס' תענית ד' כ"ז ע"כ אנשי משמר לא היו מתענין לא בע"ש, ולא באחד בשבת, כו' ופריך בא' בשבת מ"ט לא, אר"ש ב"נ מפני שהוא ג' ליצירה, ופרש"י דאדם נברא בע"ש ובכל יום ג' הוא חלש כדכתי' ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים ע"כ ר"ל רמז לדבר זה, ואיתא במס' נדה ד' ל"ח אמר שמואל אין אשה מתעברת אלא לרע"א ימים או לרע"ב או לרע"ג ימים, פירש"י לרע"א ימים דהוי לה ט' חדשים שלמים, של שלשים וביום א' נתעברה, וביום א' של ביום חודש עשרי יולדות, לרע"ב כלומר אם לא קלט הזרע ביום א', קולט ביום ב', לרע"ג כיצד אם לא קלט ביום ב' קולט ביום ג', מכאן ואילך הזרע מסריח ושוב אינו קולט כו' נמצא מיום קליטת הזרע עד לידת הוולד רע"א יום דל מהם מ"ם יום יצירת הוולד נשאר מיום גמר יצירת הוולד עד הלידה רל"א יום, חשוב אותם וכלין כל רל"א בז', ז', ונמצא יום הלידה הוא יום גמר יצירה, ח' למילה הוא יום הלידה, יום ג' ללידה הוא יום ג' ליצירה, ויום ג' למילה וחלש הוא באותו יום ומצטרפי להדדי כאב המילה שישנו עדיין, ומה שהוא חלש בטבע ראוי לחלל עליו את השבת, והשתא אתי שפיר אעפ"י שאין ראי' לדבר, זכר לדבר, דאעפ"י שאין ראי' לדבר מצד המילה שכואב, דשאני גדול כנ"ל, מ"מ זכר לדבר איכא דילפינן מזה רמז שביום ג' ליצירתו האדם הוא חלוש, ויום ג' ליצירה הוא יום ג' למילתו, ומצטרפי אהדדי לחלל עליו את השבת — וכל זה דווקא אם המילה בזמנה, משא"כ במילה שלא בזמנה בקטן דליכא כאב המילה גדול כ"כ, דסליק בשרא הייא וליכא טעם ג' ליצירה אינו רשאי לחלל עליו את השבת, ומותר למולו ביום ה' או ביום וא"ו, נמצא מתורץ קושית הש"ך דהרשב"א מיירי בגדול שלא בזמנו ביום ג' למילתו דוחה שבת דלא סליק בשרא הייא, ע"כ א"א למולו בה' בשבת ובוא"ו בשבת, משא"כ מתני' דאיירי בקטן לח' ובט' וכו' ובי"ב שמותר למולו ביום ה' בשבת כנ"ל כיון דשלא בזמנו הוא, ע"כ אי אפשר למצוא יותר מי"ב ודו"ק.

יוסף טובי' הלוי

ראב"ד דכל ק"ק הספרדים מטורקיא,
ברוקלין.

ד.

במהרש"א ברכות ל"א איתא מאי זרע אנשים וכו' אם לשני בנים בקשה לא נתמלא שאלתה ועלי בשרה יתן את שאלתך וגו' מיהו איכא במד' שהי' לה שבעה בנים ודו"ק עכ"ל וזה פלא מה קושיא דהא בפ' אי' בשמואל ב' א' שהי' לחנה בנים ובנות ביחד ה' ומה הקשה ומדוע צריך להביא ראי' מילקוט וגם על הילקוט לכאורה צ"ע מדוע הביא ו' אך מהכרח לומר כמו"ש רש"י בשם עה"כ רבת אמללה ילדה שבעה ושמואל שקול

נגד ב' וכמו"ש בגמ' שהי' שקול כנגד משה ואהרן אך על המהרש"א צ"ע
ואין לומר שקאי על צדיקים כמו שמואל ג"כ לא מצינו אם הי' לה ואין
לומר שהמהרש"א הקשה על מדוע לא נתקיים ילדה שבעה ז"א דהא הגמ'
קאמר בפ' זה החשבון ותי' על זרע אנשים ששקול כב' ובגמ' שחנה אמרה
לפני הקב"ה אם ראה מוטב ואם לאו תראה אלך ואסתתר וא"א עושה תורתך
פלסתר שנא' ונקתה ונזרעה זרע והפנ"י הקשה האיך ברצון חנה לעבור
על איסור יחוד ואשה אינה מצוה על פו"ר רק הבעל והאיך אומרים לאדם
הטא בשביל שיוכה חבירך תוס' שבת ד' ע"א ובתוס' גיטין מ"א ולפמ"ש
הר"ן שיש לה ג"כ מצוה שמסייע אותו לקיים המצוה ותי' בברכת אהרן
פ"ה מ"א רע"א שכיון שבעל מקיים המצוה פו"ר היתה ביכלתה לעשות
איסור כדי שיוכה הבעל וזה התי' צ"ע. דהא הי' לאלקנה בנים ובנות מפנינה
ע"כ הבעל ג"כ כבר קיים מצות פו"ר ע"כ הדרא קושיית הפנ"י לדוכתי'.
אך י"ל לפמ"ש בגמ' סוטה כ"א שזכות תולה לה זכות של תורה מבני'
כי אשה בעצמה אינה מצוה על תורה ותורה מגינא תמיד בין בעידנא
בין שלא בעידנא וחנה היתה נביאה ע"כ ידוע לה שצריך להיות לה בן
צדיק ע"כ יהי' לה אח"כ זכות ע"י של לימוד תורה ע"כ הי' ברצונה
לעשות עבירה לשמה כדי לזכות בזכות של תורה של בני'. ובתוס' פסחים
נ"ט ד"ה אתי דלדחות עשה הקל ל"ב בעידנא ותורה שמגין תמיד הוי'
כבעידנא עי' באהע"ז סי' כ"ב בב"ש ס"ק א' ובשושנת העמקים כלל ב'
דלאו שא"ב מלקות גרחה מפני העשה אפי' של"ב. ולפ"ז עשתה ג"כ תמר
עם יהורא כן כי היתה בתו של שם וראתה שעתיד לצאת ממנה זרע מלכים
וצדיקים כדי לזכות בזכות תורתם עשתה עבירה לשמה וגדולה עבירה לשמה ובגמ'
ברכות איתא ר"ג שחרר עבדו לעשרה תי' מצוה דרבים שאני אע"פ שכל
המשחרר עבדו עובר בעשה ושמואל ג"כ שקול כרבים שהי' שקול כמשה ואהרן
ומשה שקול כרבים כמו"ש בגמ' וגם משח ב' מלכים שאול ידיד שהי'
ג"כ לצורך רבים, ולפ"ז ניחא מ"ש במשלי בן כסיל תיגת אמו כי
אין לה ע"י זכות של תורה ובעצמה אינה מצווה בני' ל"ל ג"כ ע"כ תיגת
אמו, ולפ"ז ניחא מ"ש רבקה א"כ למה זה אנכי ואמר לה שני גוים בבטנך
שיהי' לצדיקות בן א' רע הי' ניחא לה? [ויעקב הי' מטתו שלימה ועל
יוסף אמר ארד אל בני אבל שאולה כי ירא שמא הי' רע כי אין בעלה"ח
פוגעת באדם אלא א"כ נדמה לו וכו'] ע"כ אמר טרף טורף יוסף דהיינו שטרף
מעוה"ז וגם מעוה"ב כי שמא חטא ונקח ממנו צלם אלהי' ע"כ נדמה לבעה"ח
ע"כ פוגעת בו בע"ח להרגו] אך רבקה יראה כי כשהלכה על פתח ע"ז עשו
רצה לצאת ועל פתח בהכנס יעקב מפרנס לצאת ע"כ הי' לה יראה שמא
אחד הוא ועומד על פרשת דרכים להרע ולהטיב על משקל אחד שביכלתו
ללמוד עברית ולכתוב עברית ע"כ רצה לילך לבהמ"ד ועבור כבוד המדומה
שיהי' לו איזה משיג גבוה בכבוד יותר או ליקח אשה אחרת ביכלתו להחליף
עצמו את שם ישראל לעכו"ם ע"כ אמרה א"כ למה זה "אנכי" מדוע לא
יהי' לה זכות התורה שפתח באנכי כי לזה הצבוע אין התורה רק
סם המות ולא סם חיים ע"כ אמ"ל ב' גוים בבטנך מיעקב יהי' לה זכות
תורתו

תורתו וגם מאנטינינוס ג"כ ע"י רבי.

הרב שמואל מאיר הכהן האללענדער טשערנאוויץ.

ה.

הערות על הקבוצ"א.

(א) בקבוצ"א שנה ט' סי' א' הביא בשם היד אפרים החילוק בין אם כתוב „מן" או אם כתוב „במ"ם לבדו י"ש. הנה בחילוק זה כבר קדמו המדקדק הגדול רז"ה ז"ל דיש הבדל אם היחס שממנו בא „במ"ם לבדו, ואחריה דגוש למלאות חסרון, או אם כתיב בפירוש „מן". דאם הוא בלא נו"ן, מורה, כי נשאר עוד שם מאותו דבר שלקח או יצא משם, כמו ותקח מפרי (בראשית, ג' א') כי לא לקחה כל הפירות מעץ-הדעת, רק קצת ממנו, ועוד נשאר שם; וכשבא היחס שממנו, במלת „מן" ... מורה כי לא נשאר שם שורש ורשימה, לכן ביעקב כתיב: „ויצא יעקב מבאר שבע" שנשאר שם עוד יצחק, ובנעמי כתיב: (רות א') ותצא „מן" המקום ההוא שלא נשארו שם צדיקים כמותם, עכ"ד. ובוזא ראיתי בכ"ק של הרב הגאון המפורסם מוה"ר דוד הכהן זלצר זצ"ל ראבד"ק מונקאטש שפירש בזה את הש"ס בכורות ז' „תניתוה: שהיוצא „מן" הטמא טמא „מטמא" לא קאמר", ובהנ"ל מוסבר מאוד, דאם היה אומר: „היוצא „מטמא" טמא" היה משמע דוקא אם יצא משם דבר שנשאר עוד שם מעין זה, ר"ל: מגופא של טומאה, וא"כ מי-רגלים היה נשאר בספק דאם מתמצי מגופא הוא טמא דעוד נשאר שם בגוף הבהמה הרבה כמוהו, אמנם אי מיא עול מיא נפוק, ולא נשאר שם בגוף הבהמה הוי טהור, אף שנשתהה בגוף הבהמה הטמאה, לכן שונה התנא „היוצא „מן" הטמא טמא, ר"ל מי-רגלים אף דמיא עול ומיא נפוק, ואין בא מגוף הבהמה דנאמר דאף שנפרד נשאר עוד שם, מ"מ טמא כיון שהוא מגוף הבהמה הטמאה עכ"ד ודפח"ח. ומה הקשתי על התרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל (ויקרא, י"ח, כ"א) שתירגם „ומן זרעך" דהנה בש"ס סנהדרין דף ע"ד ע"א דרשו חז"ל „מזרעך, ולא כל זרעך", ודיוקם מדכתב „במ"ם, ולא כתב „נו"ן, אבל למ"ש התיב"ע בנו"ן „מן", נפל דרשת חז"ל בבירא? ומה משמע דהחילוק הנ"ל לאו דסמכא הוא ועיין ג"כ בש"ס פסחים (צ"ה:), „וישלחו „מן" המחנה, אפי' מקצת מחנה; מחוץ למחנה תשלחום, מחוץ לכל המחנות" משם מבואר ג"כ היפך דברי הרו"ה הנ"ל, והערנו אאמו"ר הרב החר"ף ובקי טובא בחדו"ת מוהר"ר יקותיאל יהודה שליט"א דרעיון חילוקו של הרו"ה הנ"ל, עי' במדרש איכה רבתי ע"פ אין לה מנחם ע"ש.

(ב) מש"כ בסי' י"ד בענין אם מותר להדליק נר החשמלי ביו"ט. הנה זה כשנתיים אשר כתבתי בזה להרה"ג הצדיק המפורסם מוהר"ר אליעזר דוד זצ"ל אבד"ק סאטמאר והשיב לי ע"ז תשובה ארוכה בביאור ענין החשמל והתהוות אורו, והוא נדפסה בספרו היק' „קרן לדוד" חא"א סי' קמ"ד.

אברהם יצחק וועג, כעת פה אויבער ווישא

במנחות

ו.

במנחות דף ל' ע"א שמונה פסוקים. מן וימת משה עד סוף התורה יחיד אין קורא אותן. ועי' ברש"י ובתוס' כאן ובבא בתרא ט"ז ע"א במה שהעמיסו בדברי הגמרא בהפשט הוא כי אין קורין אלו השמונה פסוקים אלא לאחר לא לשנים ודחו פי' רבינו משולם עיי"ש. וזה גופא טעמא בעי מדוע נשתנו הפסוקים הללו. הן אמת דהגמרא שם בבא בתרא ט"ז מרמו הואיל ואשתנ"י אשתנ"י אבל לאיזה צורך בחרו בהשתנות זו דוקא? ונראה לפענ"ד דבר נכון בזה עפ"י ששמעתי בשם הגר"א מוילנא פ' הגמ' מנחות ל' ע"ב „אפשר משה מת וכתב וימת משה וכו' אלא הקב"ה אומר ומשה כותב בדמ"ע" ואמר עפ"י הידוע מפי ספרים וסופרים דבאמת התורה נבראת קודם העולם וכמאמר חז"ל אמנם לא היתה מסודרת רק אותיותיה הן מעורבבות ובאות בלתי מסודרות וזאת היתה עבודת משה אשר צירוף את האותיות עפ"י דיבורו של הקב"ה — כמאמר חז"ל — הקב"ה אומר ומשה כותב ועשה אותה לתורה שלמה, והדברים עתיקין. וזהו כוונת הגמרא דמשה כתב הפסוקים הללו בדמ"ע מלשון דימוע היינו בלא צירוף האותיות ולא ידע מה כתב באותיות הללו. כבשאר התורה עכדפח"ה. שוב ראיתי שגם בהגהות מלוא הרועים שם בבא בתרא במקומו מפרש בסגנון זה עיי"ש ולפי זה נוכל לומר אשר הדבר הוא קרוב לאמת כי גלל זה אין מפסיקין בפסוקים אלו דהא דקיי"ל „דכל פסוקי דלא פסקו משה לא פסקינן" — אם דכפי הנראה לא פסקא האי כללא אליבא דר"ע דהא הריעב"ץ מסיק דבמערבא לא חיישי לזה עיי' קידושין ל' ע"א ובברכות י"ד ע"א — אבל אנן קי"ל דאין מפסיקין וממילא אין אנו יודעים אנה להפסיק אם לא הפסיק משה ושפיר הדין עם ר"ת ורש"י וזה נכון בעזה"י.

ליביש בער האלפערט בארשא

ו.

ב"ה ברוקלין (אמעריקא) (שאלה ותשובה בענין שבת.)

שאלה הנה בניורק אופים ומוכרים את הלחם בשבת בפרהסיא בעוה"ר ולפי"ז שואלים אם מותר לקנות מהאופים או מהמוכרים האלו לחם במצ"ש או בחול משום שאנו יודעים בבירור שמלחם הנאפה בשבת נתערב בלחם שנאפה במצ"ש. (*)

תשובה הרמב"ם ז"ל כתב (בפ"ו הכ"ג מה' שבת) ישראל שעשה מלאכה בשבת אם עבר ועשה בזדון אסור לו ליהנות באותה מלאכה לעולם ושאר ישראל מותר ליהנות בה למוצאי שבת מיד שנאמר ושמרתם את השבת כי קדש היא הוא קדש ואין מעשיה קדש כיצד ישראל שבישל בשבת במזיד למצ"ש יאכל לאחרים אבל לו לא יאכל עולמית. ואם בשל בשגגה למ"ש יאכל

(*) מחמת שהשאלה הזאת אינה נוגעת רק לגיוראק ואמעריקע כי שייכה היא ג"כ באיראק

בהרבה מקומות כי רבה המכשלה הזאת בעוה"ר. ע"כ הצגתי גם בחוברתינו.

יֹאכֵל בֵּין הוּא בֵּין אַחֲרִים מִיד וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בּוֹה עֲכ"ל וְכַתֵּב שֵׁם הַמָּ"מ בְּרִייתָא בַּהֲרַבָּה מִקּוֹמוֹת ב"ק ע"א חוֹלִין ט"ו כְּתוּבוֹת ל"ד הַמְבַּשֵּׁל בַּשַּׁבָּת ר"מ סִבְרָא אִם בְּשׁוּגָג מוֹתֵר אִפִּילוּ בּו בְּיוֹם ור"י סִבְרָא בְּשׁוּגָג מוֹתֵר לַמַּצָּ"ש וְכו' ור"י הַסַּנְדְּלָר סִבְרָא בְּשׁוּגָג אֲסוּר לוֹ עוֹלָמִית וְכו' וְהַכְרִיתוּ הַמְּפָרְשִׁים שְׁדַּבְּרֵי ר' יְהוּדָה כֵּךְ הוּא בְּשׁוּגָג יֹאכֵל לַמַּצָּ"ש בֵּין לוֹ בֵּין לַאֲחֵרִים וְבו בְּיוֹם אֲסוּר לִכְל בַּמּוֹזֵד לֹא יֹאכֵל הוּא עוֹלָמִית אֲכָל אַחֲרִים אוֹכְלִים וְכֵן כְּתוּב בַּהֲלָכוֹת וְהַגְּאוּנִים וְכֵן הַכְּרִיעַ הַרְמַב"ן וְמָה שֶׁכָּתַב רַבִּינוּ מִיד כְּלוֹמֵר שְׁאִין צָרִיךְ לַהֲמַתִּין בְּכַדִּי שִׁיעֶשֶׂה הוּא נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי הַטַּעַם הַנּוֹכַח לַמַּעֲלָה וְאִין לַחוּשׁ לוֹ בְּמָה שֶׁנַּעֲשֶׂה ע"י יִשְׂרָאֵל בְּשׁוּגָג אוֹ בַּמּוֹזֵד וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְאֹמְרִים שֶׁהוּא כֹּדִי שֶׁלֹא יִהְיֶה בַּמַּעֲשֶׂה שַׁבָּת וְהַרְמַב"ן ז"ל סִבְרָא כִּרְעָה זֶה וְהַצְרִיכוּ הַמַּתְנָה כֹּדִי שִׁיעֶשׂוּ אִפִּילוּ בְּשׁוּגָג וְהַר"ר ר' יוֹנָה סִבְרָא כִּדְעַת רַבִּינוּ וְהַרְשַׁב"א ז"ל לֹא הַכְּרִיעַ בּוֹה כְּלוֹם עֲכ"ל וְכַתֵּב שֵׁם הַלֶּחֶם מִשְׁנָה וּא"ת אֲמַאי לֹא אֲמַרְיִן דַּאֲחֵרִים לֹא יֹאכְלוּ עוֹלָמִית הִכָּא דְנַעֲשֶׂה בַּמּוֹזֵד כִּיּוֹן שֶׁהוּא אִינוּ אוֹכֵל עוֹלָמִית מִשּׁוּם שְׁאִין לָנוּ לַחֲלָק בֵּינוּ לְדִין אַחֲרִים כְּמוֹ שְׁאִין מַחֲלָקִים לַעֲיֵל בְּעֵנִין שִׁיעוּר כֹּדִי שִׁיעֶשׂוּ וְי"ל דְּאִין רָאוּי לֵאמֹר שֶׁל אַחֲרִים יִהְיֶה אֲסוּר עוֹלָמִית שֶׁהוּא אִיסוּר חֲמוֹר מִטַּעַם לֹא חָלְקוּ שֶׁהוּא טַעַם קָל וְכו' ע"ש.

וְהַטּוֹר (או"ח בסי' ש"ח) כָּתַב שֶׁהַגְּאוּנִים פָּסְקוּ כִּר' יְהוּדָה דְּבַמּוֹזֵד אֲסוּר לוֹ לַעֲלוֹם וְלַאֲחֵרִים מוֹתֵר לַמַּצָּ"ש מִיד וּא"צ לַהֲמַתִּין בְּכַדִּי שִׁיעֶשֶׂה וְכו' וִירָאָה שְׁאִין חִילּוֹק בְּכָל מַעֲשֶׂה בַּשַּׁבָּת אֲבָל בַּעַל הַתְּרוּמָה כָּתַב דְּדוּקָא בַּמְבַּשֵּׁל בַּשַּׁבָּת בְּשׁוּגָג מוֹתֵר אִפִּילוּ לוֹ דְּמַעֲיָקְרָא חוֹי לְכוּס וְכו' וְכַתֵּב שֵׁם מֶרֶן הַב"י ז"ל הַטַּעַם דְּאִין צָרִיךְ לַהֲמַתִּין בַּמַּצָּ"ש בְּכַדִּי שִׁיעֶשֶׂה הוּא מִשּׁוּם שֶׁאִינוּ נַעֲשֶׂה ע"י יִשְׂרָאֵל דְּמַתּוֹךְ שְׁקָל בְּעֵינֵינוּ יֵבֵא לַעֲשׂוֹת כֵּן פַּעַם אַחֲרֵת אֲבָל דְּבַר שֶׁעוֹשֶׂה יִשְׂרָאֵל בְּיָדָיו לִכְאֵל לְמִיחָשׁ דְּאִי שְׂרִית לִיה מִיד אֲתִי לְבַשׁוּלִי בַּהֲדִיא וְכו"כ הַרְא"ש וְהַר"ן לֵאפּוֹקִי מִרְש"י וְבַה"ג וְהַרְמַב"ן דַּה"ג מִצְרָכִי כֹּדִי שִׁיעֶשׂוּ וְכו' ע"ש וְהַרְמַב"א (יוד"ע סי' קי"ג) בְּסוּפּוֹ כָּתַב וְז"ל עֲכוּ"ם שְׁבַשֵּׁל לַחֲלוּלָה בַּשַּׁבָּת מוֹתֵר לַמַּצָּ"ש אִפִּילוּ לְבִרְיָא וְאִין בּו מִשּׁוּם בִּישׁוּלֵי עֲכוּ"ם דְּכָל כַּה"ג הִיכְרָא אִיכָא עֲכ"ל ע"ש וְכַתֵּב שֵׁם הַט"ו (ס"ק ט"ו) אִלוּ דְּבִרֵי הַר"ן בְּשֵׁם הַרְא"ה וְהַבִּיאוּם מֶרֶן הַב"י וְהַרְשַׁב"א חוֹלֵק וְכַתֵּב בְּסִפְרוֹ מִשְׁמַרְתָּ הַבֵּית וּבַתְּה"ב שְׁאִין לַחֲלוֹק בֵּין אִיסוּר זֶה לְשֹׂאֵר אִיסוּרִים וּלְפִי"ו אִפִּילוּ לַחֲלוּלָה גּוֹפֵא לֹא הוֹתֵר אֲלֵא בַּעַת הַצּוּרֶךְ לְבַד דְּהֵינּוּ בַּשַּׁבָּת גּוֹפֵא אֲבָל בַּמַּצָּ"ש חוֹזֵר לְאִיסוּרוֹ וְכַש"כ לְבִרְיָא וְדוּמָה לְנִבְלָה לַחֲלוּלָה שִׁישׁ בּו סִכְנָה דְּמוֹתֶר לוֹ בַּשַּׁבָּת וְאִם הַבִּרְיָא אֲסוּר דְּכָל דְּחִיקוֹן רַבָּנָן כְּעִין דְּאוֹרִייתָא תִּיקֵן עֲכ"ל וְכַתֵּב שֵׁם הַט"ו שְׁדַּבְּרִיו נִכּוֹנִים וְהִבִּיא רֵאִיָּה לְדַבְּרִיו מֵהָא דְּכַתֵּב הַמַּחֲבֵר (שו"ע יו"ד סי' קי"ב סע"ח) וְאֶעֱפ"י שֶׁנִּקְה"כ שֵׁם חוֹלֵק עַל הַט"ו וּמִיָּקָל בּוֹה אֲבָל כָּל הָאֲחֵרוֹנִים חָלְקוּ עֲלָיו וְלָכֵן חֲלִילָה לְהַקֵּל אִפִּילוּ לַחֲלוּלָה עֲצָמוֹ אִינוּ מוֹתֵר אֲלֵא בַּשַּׁבָּת וְלַמַּצָּ"ש חוֹזֵר לְאִיסוּרוֹ וְכַש"כ לְבִרְיָא וְכֵן פָּסַק הַפ"ח (ס"ק כ"ו) וְמָה שֶׁכָּתַב הַבָּאֵר הֵיטֵב בְּסִי' הַנ"ל שֶׁהִקְשָׁה עַל הַרְמַב"א אִיךְ מוֹתֵר לְבִרְיָא בַּמַּצָּ"ש נִגְזוֹר שְׁמָא יִרְבֶּה בְּשִׁבְלֵי ע"ש לֹא יִכּוֹלְתִי לְהַבִּין דְּבִרְיֵי מִשּׁוּם דָּגֻם בִּישְׂרָאֵל שֶׁבִישֵׁל לַחֲלוּלָה שִׁישׁ בּו סִכְנָה בַּשַּׁבָּת דְּאֲסוּר שְׁמָא יִרְבֶּה בְּשִׁבְלֵי אִינוּ אֲלֵא עַד מַצָּ"ש וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מוֹתֵר כְּמ"ש הַרְמַב"א וְהַלְבוּשׁ או"ח

(או"ח סי' שי"ח) ועוד דאם גזרו זה באיסור חמור דאורייתא מנ"ל למיגזר באיסור קל דרבנן והמג"א בשו"ע (או"ח בסי' שי"ח בסק"ב) כתב בשם התוס' (חולין ט"ו) דמה שאנו מצריכין להמתין בכדי שיעשה למצ"ש בעכו"ם שעושה הוא מטעם שמא יאמר לו לעשות אבל ישראל לא ישמע לו ואף לפי' רש"י שפי' הטעם כדי שלא יתנה ממלאכת שבת מ"מ הכא שרי דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו בו וכו' עש"ה.

ולענ"ד נראה לפרש את הגמרא (חולין ט"ו) מה שאמר ר' יהודה בשוגג יאכל למצ"ש ובמזיד לא יאכל עולמית ופי' רש"י במזיד דאיכא איסורא לא יאכל בו ביום עד שתחשך ובכדי שיעשה והוא הדין לאחרים נמי דאסור למיכליה בו ביום דטעמא משום דלא נמטייה הנאה מאיסורא הוא וכו' עכ"ל פי' דטעמא של ר' יהודה לאו משום קנסא הוא אלא שלא תהנה מעברה והקשה המהרש"ל מהגמרא (גיטין נ"ג) דמקשינן מדר"י אדר"י דכאן קנס ובמטמא לא קנס שוגג אטו מזיד אלמא דטעמא הוא משום קנס עכ"ל עש"ה, ולכאורה יש להעיר על הא דכתב רש"י לר' יוחנן הסנדלר לאו משום קנס הוא דלמה נקנס לאחרים שלא עברו עבירה אלא משום דמעשה דאורייתא וכדאמרין (בכתובת ל"ד: וב"ק ע"א.) ושמרתם את השבת כי קדש היא מה קדש אסור באכילא אף מעשה שבת אסור באכילה אי מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה ת"ל לכם שלכם יהא יכול אפילו בשוגג ת"ל מחללה מות יומת במזיד אמרתי לך ולא בשוגג, והלא ר"א ורבינא פליגי אליבא דר' יהודה אי מעשה שבת דאורייתא או דרבנן ובפלוגתתם תמיד הלכה כדברי המיקל ואינו אלא מדרבנן ולמה כתב רש"י ז"ל כמ"ד מעשה שבת דאורייתא ועוד יש להעיר לכאורה מהא דאמרין בגמרא (פסחים ל.) דחמץ לר' שמעון לאחר זמנו אסור לכל העולם משום דקנסינן ליה משום דעבר על בל יראה ולכאורה צריכין להבין מדוע קנסינן לאחרים והוה לן לאסור רק לעובר ולא לאסור לאחרים.

ולענ"ד נראה דבזה גופא פליגי ר"א ורבינא אי קנסינן במעשה שבת לאחרים אם לאו מ"ד מעשה שבת רק מדרבנן סובר דקנסינן גם לאחרים ומה שאוסרין לר' יוחנן הסנדלר לכל העולם אינו אלא משום קנס ואידך מ"ד סובר דלאחרים לא קנסינן וטעמו משום דמעשה שבת דאורייתא ולפי"ז ר' יהודה דאוסר במזיד לאחרים עד מצ"ש יהיה לחד מ"ד דסובר דמעשה שבת דרבנן הטעם שאוסר ר' יהודה לו עולמית ולאחרים עד למצ"ש משום קנס ובמילא גם בשוגג לא קנסינן בשוה דלו קנסינן עד למצ"ש ולאחרים לא קנסינן כל עיקר משא"כ לאידך מ"ד דסובר מעשה שבת דאורייתא ולא מדרבנן אסרינן לאחרים במזיד משום שלא יתהנו מעבירה ולפי"ז גם בשוגג אסור להם עד מוצ"ש וכיון דרב מוקי מתניתין בשוגג כר' יהודה דגם לאחרים אסור עד מצ"ש אנו מוכרחים לאמר שסובר כמ"ד שמעשה שבת הוא דאורייתא והטעם משום שלא יתהנו מעבירה ולכן כתב רש"י שמעשה שבת דאורייתא אבל בגמרא גיטין (נ"ג) אזלא שם סוגיא דגמרא אליבא דמ"ד שמעשה שבת הוא מדרבנן וטעמו דר' יהודה הוא מטעם קנס ולאחרים באמת בשוגג מותר וכמו שנראה מפי' רש"י ז"ל בכתובות (ל"ד) ובמילא

מתורצת קושי המהרש"ל וכן מה שאמר רבא (פסחים ל') שר' שמעון קנסא קניס לאחר זמנו משום דסובר כמ"ד שמעשה שבת דרבנן וקנסינן גם לאחרים משא"כ למ"ד שמעשה שבת דאורייתא אין הטעם לר' שמעון משום קנס אלא שלא יהנו אחרים מהעבירה שעברו הבעלים על בל יראה ואם היה משבית החמץ והיה שורף אותו קודם פסח אז לא היה בעולם אחר הרסו ולכן אסור לכל העולם עולמית ובמבשל בשבת אסור רק עד מצ"ש ובכדי שיעשה אחר השבת משום דאז אין נהנין כלל מהעבירה שנתבשל בשבת דהיי' יכולין לבשלו אחר שבת.

והרמ"א (באה"ע בסי' קכ"ג סע"ה בהגה) כתב בשם מרן הב"י ז"ל וז"ל כתבו בזדון את הגט בשבת או ביום כפור הרי זה בטל מדאורייתא וכתב הב"ש (בס"ק ח') וז"ל וכלל בשבת ויום כפור אם כתב בפרהסיא במזיד נעשה הסופר מומר אע"ג דקיי"ל דלא נעשה מומר אם עשה עבירה בפעם אחת אבל כאן הוי כל שני אותיות כמעשה אחר וכו' עש"ה ובישועות יעקב (בסי' ק"ט) כתב הרבה מענין זה והזהיר שמאוד צריכין לדקדק בזה ולכאורה צריכין להבין מאין יצא להפוסקים שביום כפור נמי נקרא מומר לכל התורה כמו בשבת והלא רש"י ז"ל כתב בגמרא (חולין ה') בסופו לומר לחלל שבת הוה מומר לכל התורה דהוה כעובד ע"ז דעובד עכו"ם כופר בהקב"ה וכיון שאינו שובת כופר במעשיו של הקב"ה משום דשבת מעיד על בריאת עולם ולפי"ז הלא יום הכפורים אינו משום בריאת העולם אלא משום שמכפר מנ"ל למימר שהמחלל יום הכפורים הוא מומר לכל התורה ואדרבה מהגמרא (ב"ק ע"א) ומהרבה פוסקים משמע שדוקא מעשה שבת אסור מדאורייתא אבל מעשה יום הכפורים אינו אלא מדרבנן ובשבת איכא מיתת ב"ד בסקילה משא"כ ביום הכפורים דליכא מיתת ב"ד רק כרת והוא מיתה בידי שמים ולכן לא נוכל להבין מאין למדו דמומר ליום הכפורים הוה מומר לכל התורה גם יש לעיין במומר לחלל שבתות דהוה מומר לכל התורה כולה אם נאסר בישולו משום בישול נכרי או כיון שאסרו חז"ל משום חיתון וחיתון במומר אינו אסור מן התורה אך לפי מה שכתב הר"ן בחידושו (חולין ד') דסתם יין של מומר לע"ז אסור משום דהוה מומר לכל התורה אעפ"י דחיתון של מומר אינו אסור מן התורה אפ"ה לא פלוג עכ"ל ולפי"ז י"ל דה"ה בבישול של מומר לכל התורה אסור ובב"ה של מהרי"ט ז"ל ביור"ע בסי' קי"ג כתב דעיקר הגזירה היתה משום חתנות וכו' ובספר תפארת למשה כתב דלפי הטעם הזה שרי בישול של מומר דמשום חתנות ליכא אלא שהיה עוד טעם כמו שמבואר בב"י דשמא יאכילנו דברים אסורים ולפי"ז

ולפי"ז גם בישול של מומר אסור דהוה ככופר בכל התורה כולה ושמא יאכילנו דברים האסורים עש"ה וה"ה למומר לחלל שנת בפרהסיא דהוה מומר לכל התורה כולה גם בישולו אסור עש"ה.

ומהר"ם שיק (באו"ח סי' רפ"א בדה"מ אמנם) כתב וז"ל וצריך עיון בדבר משום דמבואר (בחולין ד':) גבי אחאב ויהושפט דפריך דילמא מיכל לא אכיל שתויי הוה שתי ועדיין לא גזרו על סתם יינם וכתב הר"ן בחידושו דמבואר מזה דאע"ג במומר לע"ז לא גזרו על בנותיו מ"מ כיון דגוי הוא הוה בכלל הגזירה דסתם יינם דמסתמא גם בגזירת פתן ושמנן היו ולפום רהטא ה' נראה שהיא ראה גדולה וצריך לאמר דהתפארת למשה סבירא לי' דרוקא יינם בכלל ולא פתן ושמנן ולא אדע החילוק כיון דהחשש ניסוך לע"ז ליכא כמבואר בהר"ן אלא משום שהוא כגוי גם זה בכלל אם כן מ"ש פתן ושמנן מיינם וצ"ע עכ"ל עש"ה. ולענ"ד נראה שהוא חידוש גדול משום שראיתי בפר"מ (ביו"ד בסי' קי"ב בש"ד באות ב') שכתב שם בפירוש בטעם איסור פת של קראים משום שהם מחללי שבת דינו כגוי משמע דכל שדינו כגוי נכנס בכלל הגזירה משום דלא קאמר טעמא משום דגם בקראים איכא גזירה דחתנות ועוד הרבה פוסקים כתבן כן דליכא הטעם משום חתנות כגון הכומרים שאין להם בנים וכן פת הנעשה בבית המלך אף דודאי אין מתחתן עמנו וכמו שהביא הכנה"ג וכן כתב הרשב"א ז"ל לענין בישולי עכו"ם דאפילו בני מלכים דודאי לא יתחתן אסור וכו' ונראה דהכי נמי במומר לעכו"ם דאעפ"י שאין בבנותיו איסור חתנות כיון דגוי גמור הוא בכלל גזירתם הוא ופתו אסור וכמו שכתב הר"ן ז"ל הבאתיו לעיל כיון שהוא מומר לכל התורה כולה בכלל גזירתם הוא עכ"ל. הרי מפורש דלא משגחינן בטעמא דחתנות אבל בהא ודאי מודים שהמומר לחלל שבת בפרהסיא בכל שבת ושבת הוא מומר לכל התורה כולה מדאורייתא משום דהא דחולקים הפוסקים לענין שחיטת מומר (ביוד"ע סי' ב' סע"ה) וע"ש בחידושי רעק"א מה שהביא בשם התשב"ץ בח"ג וכתב שם שלשה שיטות בענין מומר לשחיטה וכמו שכתב הש"ך שם (בס"ק י"ז) ובב"ה (באות ט"ו) כתב שבפרהסיא נקרא בפני עשרה אנשים ישראלים ומה שכתב שם שהפ"ח חולק אם הוא עובר על איסור דרבנן וכן כתב (באה"ע בסי' קכ"ג סע"ה) שביוד"ע (סי' ב' סע"ק י"ז) העלה בשם מפרשים דמומר לע"ז או לחלל שבת לא נעשה בפעם אחת והכי נמי בכותב הגט בשבת בפרהסיא בפעם ראשונה לא מיקרי מחלל שבת בפרהסיא והגט כשר ואם שאין נראה כן ממרן הב"י ז"ל (בטור אע"ה בסוף סימן קכ"ג) מ"מ נראה להפ"ח שעיקר הוא כן עש"ה והגט מקושר בזה הסימן חולק על הפ"ח עש"ה.

בית מאיר ח"א דרושים נחמדים לכל עתות השנה מהרה"ג ר' גדלי
סילווערסטאן אבד"ק וואשינגטאן.
בית מאיר חלק שלישי דרושים כנ"ל מהרה"ג הנ"ל.

בבית המערכת נמצא למכירה ספר "מנחת עני" על התורה והמצוה
ענינים יקרים מלאים מוסר ויר"ש בדרך פרדס. מחירו חצי דולר עם המשלוח.

יד אהרן ח"ת וחקירות שונות בעניני הלכה ונלוה לזה כתחלתו קונ' מעלות
התורה מהרה"ג ר' אהרן שמואל תמרת אבד"ק גילעטשיצא. הכתבת:
Rabin A. Sz. Tamers NILEYCZYCE N. Bialest Polonia

בכורי ציון וענבי ציון מאמרים ודרושים נחמדים לכל עתות השנה מהרה"ג
ר' בניציון יהודה ליב זאקס אבד"ק נעמאקשט.
למען לזכות את הרבנים הואל המחבר את ספרו ומחירו רק חצי דולר. הכתבת:
Rabbi B. Zaks NEMAKSCIAI Lituania.

אמונת זרעים הוא ילקוט הגדול על כל סדר זרעים מוצג אצל כל מתניתין
מאמרים מתנאים ואמוראים המפוזרים בש"ס ומכילתא וספרא
וספרי ותוספתות ומדרשים. ובצידם פי' א' ע"פ ששט מרש"י ז"ל ומפרשי
הש"ס ובצד ב' מרבותנו ז"ל וקיצור ירושלמי עפ"י שיטות הגר"א. הספר
הזה מחזיק שלוש מאות דפים ומחירו 5 דולר להשיגו;
Rabin L Mendelsohn Muranów 15 WARSZAWA.

בני שלשים דרושים יקרים עה"ת ועל מועדי השנה בדרך פרד"ס מהגאון
המקובל מו"ה יהוסף הצדיק ז"ל אבד"ק קאסאן. להשיגו;
Rabbi Ch. Ber Gross MUKACEVA.

ערוך החדש ערך חיים ערכי המקראות מבאר כל המלות הזרות המפוזרות
במקראות ע"פ סדר א"ב מהרב חיים פוטערניק הכתבת;
Chaim Buternik Jozefa 26 KRAKOW.

שבט ישראל תולדות המשפחה הרוממה משפחות לנדא מאת הרה"ג המפורסים
מו"ה ישראל לנדא ז"ל אבד"ק סאדגורא ז"ל ע"י בנו הרה"ג
ר' אפרים לנדא רב בבוקרשט. מחירו ארבעים לעי ובח"ל חצי דולר.

קהלת דוד כולל ד"ת באגדה ודרוש להלכה ולמעשה נחלק בשלשה חלקים
קהלת דוד, שביל דוד ויאמר דוד מהרב ר' דוד אצאפ. הכתבת:
David Ocap ul. Tranguta 4 Pultusk.

ברורי המדות מבאר ומברר כללי ופרטי ותנאי המדות שהתורה נדרשת
בהן חלק ראשון ערך א' ברייתא דרבי ישמעאל בכלל
ערך ב' קל וחומר. עם ברוצי המדות הערות בשולי הגליון לבלי
לצאת מענין לענין עם מצוי המדות קצורי המסקנות וההחלטות בכללי
ופרטי ותנאי המדות. שלשה אלה חוברו יחדיו מהרה"ג חמפורסים מו"ה
חיים הירשענזאן אבד"ק הובאקען.

Rabin Michael Horovitz Dietla 61 KRAKOV

Einhorn M. Maszarik 38 MUKACEVA.

רמזי אֵלֹהִי רמזים על חודש אלול ע"פ דרכי החסידות עם קונט' הבאה לפרקים על פרקי אבות מהרה"ג הנ"ל.

בית-ד פארס

יעקב ווידער

ס ע א י ג י ס וואראהל (רומניה)

המקבל להדפיס כל מיני ספרים, עתונים וכו' בתנאים קלים
ובמחירים נמוכים. — הכל נדפס על אותיות
חדשות ויפות היוצאות מבית יציקהו.
הכתבת :

Jacob Wieder SEINI
Jud. Săltmar, Romania.

קבוצי אפרים

שנה י'

קובץ מהי' תורה בענין הלכה, דרוש
ואגדה מרבני וחכמי זמננו ומאסף ספרותי
לשאלות המנסרות בעולם היהדות.

יופיע פעם אחת בחודש

על ידי העורך

אפרים לאנדא

רב בבאקארעשט

בעל מחבר ספר אוצר התורה קמא ותנינא. וספר יקרא דחי

מחירו לשנה מאה לעי.

מחברים השולחים ספריהם אדפים מודעה פעם אחת עבורם.

KWITZEI EFRAIM

REVISTĂ LUNARĂ TALMUDICĂ-ȘTIINȚIFICĂ.

DIRECTOR :

Rabin EFRAIM LANDAU.

ABONAMENTUL ANUAL

LEI 100

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI, IV STR. TRAIAN 24.

TELEFON 82/16

SEINI, (Romania) — 1930.
TIPOGRAFIA JACOB WIEDER.

בבית המערכת נמצאים למכירה הספרים האלו:

יקרא דחיי כולל יותר מאלף וחמש מאות זכרונות מרבנים גאונים וצדיקים מדורות ראשונים עד היום הזה זמן ושנת פטירתם ואצל הרבה מהם גם שנת לידתם ע"פ סדר החדשים וע"פ א"ב. מלוקט ומסודר מהרה"ג אפרים לאנדא רב בבוקרשט. מחירו ארבעים לעי ובחול"ל חצי דולר.

שבט ישראל תולדות המשפחה הרוממה משפחת לאנדא מאת הרה"ג המפורסים מו"ה ישראל לאנדא ז"ל אבד"ק סאדאגורא. יו"ל ע"י בן המחבר הרה"ג הנ"ל. מחירו ארבעים לעי ובחול"ל חצי דולר.

יד יהודה חלק חמישי על ש"ע יו"ד מן סי' מ' עד סי' ס' מהרה"ג המפורסים מו"ה יהודה ליבוש לנדא ז"ל אבד"ק סאדאגורא מחירו עם פארטא א' דולר.

מנחת עני על התורה והמצוה ענינים יקרים מלאים מוסר ויר"ש בדרך פרס. מחירו עם המשלוח חצי דולר.

בכורי ציון וענבי ציון מאמרים ודרושים נחמדים לכל עתות השנה מהרה"ג ר' בנימין יהודה ליב זאקס אבד"ק נעמאקשט.

למען לזכות את הרבנים הואל המחבר את ספרו ומחירו דק חצי דולר הכתבת:
Rabbi B. Zaks NEMAKSCIAI Lituania.

אמונת זרעים הוא ילקוט הגדול על כל סדר זרעים מוצג אצל כל מתניתין מאמרים מתנאים ואמוראים המפורשים בש"ס ומכילתא וספרא וספרי ותוספות ומדרשים. ובצידם פי' א' ע"פ פשט מרש"י ז"ל ומפרשי הש"ס ובצד ב' מרבנותנו ז"ל וקיצור ירושלמי עפ"י שיטות הגר"א. הספר הזה מהזיק שלוש מאות דפיס ומחירו 5 דולר להשיגו:

Rabin L. Mendelsohn Muranow 15 WARSZOWA.

בני שלשים דרושים יקרים עה"ת ועל מועדי השנה בדרך פרד"ס מהגאון המקובל מו"ה יהוסף הצדיק ז"ל אבד"ק קאסאן. להשיגו:

Rabbi Ch. Ber Gross MUKACEVA.

חורב אונפארטיאישער רעליגיעזער מאנאטה-זשורנאל אבאנאמענסט פרייז 1 קווארטעל א' זל. להשיגו:

Red. „Chorew“ Muranowska 4 M. 30 WARSZOWA.

נחלי אש דרושים יקרים לימים נוראים ולכל השנה מהרה"ג המפורסים מו"ה גדלי' סילווערסטאן אבד"ק וואשינגטאן.

קול שופר כולל דרושים נחמדים לימים נוראים ולכל השנה מהרה"ג הנ"ל. להשיגם:

Rabbi G. Silverstone 1511 Lamont Str. WASHINGTON.

ברורי המדות מבאר ומברר כללי ופרטי ותנאי המדות שהתורה נדרשת בהן חלק ראשון ערך א' ברייתא דרבי ישמעאל בכלל.

ערך ב' קל וחומר. עם ברוצי המדות הערות בשולי הגליון לבלי לצאת מענין לענין עם מצוי המדות קצורי המסקנות והחלטות בכללי.

פרטי ותנאי המדות. שלשה אלה חוברו יחדיו מהרה"ג המפורסים מו"ה חיים הירשענוואהן אבד"ק הובאקען.

לתולדות הרבנות בבוקרשט.

(המשך)

בימים האחרונים הגיעו לידי כמה תעודות חשובות בנוגע לדברי הימים של היהודים ברומניה, וביחוד לקורות הרבנות. על סמך הידיעות החדשות אשר רכשתי לי, על ידי המציאות הללו, אפשר להעמיד על בסיס הכקרת כמעט, את תולדות הרבנות בבוקרשט בחצי הראשון של המאה שעברה. יש מן השערות הקודמות שהתעודות מקימות אותן, ויש מהן שצריכות איזה תקון. והיות שנפלו במאמרי שלפני זה אף שגיאות-הגהה אני מורה היתר לעצמי לחזר על דברים אחדים שכבר נאמרו מקודם. כל זה מבלי להוריד אף במשהו את ערך התעודות שהבאתי ובארתי במקומן.

*

לפני ר' חיים פוקשנר שמש בבוקרשט, בראשית המאה, ר' חיים היילפרין שנאלץ לברח מן העיר, ע"י הקהלה עצמה. כמו ששניהם חיו באותו זמן, אי אפשר לומר מי מהם הוא ר"ח סתם המובא בשו"ת "פני-משה" ובשאר ספרים. אולם ר' דוד היילפרין משנת תקצ"ד, בר-פלוגתא של ר' חיים פוקשנר, היה בן ר' חיים הנ"ל. הוא נולד בבוקרשט, — ואע"פ שנתקבל לכתחלה רק בתור חזן ומגיד, היתה לו כאן איפוא כעין זכות-אבות לכסא הרבנות. אלה הזקנים שהחזיקו בר' חיים פוקשנר היו הולכים ומתרפים. בעוד שהצד שכנגד התגבר מיום ליום, עד שהרב הישיש עזב את המקום. אבל גם ר' דוד היילפרין לא נשאר זמן רב על משמרתו במנוחה. רבים קמו עליו בעדותו ויכריחו אותו לפנות אל הממשלה, לבקש לו משפט צדק אצל השרים. כל עמלו לא הביא לו שום תועלת, כי בין "האדונים" היו מהלכים רבים למתנגדיו, לבסוף גמר בלבו לנסע אל השררה המרכזית, לקושטא, כי נסיכות-ולכיה היתה אז משועבדת לתוגרמה, הוא חשב בודאי שהשולטן יאבה עוד להתערב במנוי-הרבנים, כאשר היה הדבר בזמן הקודם. אבל שם במטרופולין תקפו עליו צרות, אבד לו כספו וניירותיו, ובעני ומחסור כלתה נפשו בנכר.

כנראה, יצא ר' דוד היילפרין מבוקרשט בשנת תקצ"ו או תקצ"ז (קודם ר"ח אדר). מאז ועד אלול תר"ג, עת נתמנה ר' משולם זלמן (פרנקל), לא נשארה הקהלה בלי מורה הוראה כלל. כמו שהראתי, היו קוראים לכאן לפעמים את ר' דוד מודל מפלוישט, אבל כמוכן, רק במקרים יוצאים מן הכלל, כי בשביל הענינים של כל יום יום, הגה שמש הדין ר' עוזר מנחם מנדל שכבר הוכרתי, מו"צ זה, המכונה בפנקסים "בן-הרב מברלד" (וכן חתם את עצמו). הוא אולי אותו הדין מבוקרשט המובא בשו"ת "פני-משה", אע"פ שלכאורה אין מקום להנחה זו, משום שלדברי מצבתו היה צריך להיות אז צעיר לימים, כי בפטירתו בשנת תרי"ד לא היה כי אם בן

חמשים ואחת. הוא קבור בבית־העלמין הישן (מרחוב סבסטופול), ועל מצבתו הפשוטה קוראים את הכתבת הזאת:

פ"נ הרב הישר אשר הלך
בדרך אמת. וכל ימ(י)ו
לא אסרו הכשרתו.
ולא פסלו סדרתו. מו"ה
עוזר מנחם מענדיל
בהרב הגאון מו"ה
בנימ(י)ן בייניש מבארלט
וצ"ל. ושנות(י)ו ג"א מת
ויאסף על עמיו ח' תמוז
התרי"ד. תנצב"ה.

ר' עוזר מנחם מענדל מלא את מקום רב הקהלה, גם לאחר שנתפטר ר' משולם זלמן פֶּרנקל בשנת תר"ח. הוא מצא חן בעיני רבים ע"י ידיעותיו בשפת המדינה, בעוד שר' משולם זלמן לא ידע אף לדבר רומנית — ומום זה פסל אמנם את כהונתו של האחרון. משפחתו לא קימה מה שקבל הוא עליו בשעת פטוריו: „ליסע מכאן עם פֶּאמיליע שלו, ושלא יהי' לו רשות לעולם לבוא בהחזרה בתורת רב, ולא לעשות איזה תחבולה להיות בכאן רב ומ"צ". בנו של ר' משולם זלמן, ר' לוי יצחק שב הנה לאחר מות אביו ביאסי, ובלי ספק נתקבל מיד לרב על יד ר' עוזר הנ"ל, אם לא באופן רשמי, היות שראש־המדינה ישראל בר"צ היה בן משפחתו, ובכן סיעתו זכות־אבותיו, שהיה יחסן „מגזע תרשישים" גם מצד אמו ומצד אשתו, כאשר היה אומר: נכד ה„חכם־צבי", ר"י בעש"ט, רלו"י מברדיטשוב, ר"ח טשרנוביץ ועוד. איך שהיה, על כתב צבורי מיום כ"ב לירח ספטמבר 1849, חתם כבר: „הק' לוי יצחק חופ"ק באקארעשט יע"א".

דר' מאיר בן אנדרהם הלוי

בוקרשט.

ח.

(המשך מחוברת א' ב' אות א')

ולענד"ג שא"צ לזה כלל משום שהמל"מ בעצמו הביא בפ"ד דין ו' מה' אישות בפירוש שאם נמצא עד אחד קרוב או פסול בקדושין עדותן של כל העדות הכשרים כולם בטלים והשיג שם על הריב"ש שבסי' י"ד וסי' רס"ו. דהיה לו לבטל עדות האחד משום צירופו של אחר ולפי"ז הרי זה מפורש

ה ע ר ה . — ע"ד ר' ישעיהו ב"ר בצלאל הכהן, רב־המדינה מיאסי, אדבר במאמר מיוחד, משום שברור הדבר שלא ישב על כסא הרבנות בבוקרשט, כי אם היה לכל היותר בא־כחו של אביו „החכם־באשי", בנסיכות ולכיה. כמו כן, אדון בפרק אחר על אודות חכמי הספרדים שחיו כאן בזמן הרבנים הנ"ל, — דר. מב"א הלוי.

מפורש להדיא שהמל"מ סובר דהדין של עדות קא"פ בטלה אפילו בקדושין והא שתמה המל"מ על הריב"ש מדוע לא רצה לבטל את העדות משום הצירוף של עד הפסול היה לכאורה ליישב את התמיה ע"פ מה שהסביר הב"ש באה"ע בסי' מ"ב סע"ק ח' שלדעת הרא"ש כדי שנוכל לבטל עדות הכשרים בעינן תרתי היינו כיוונו להעיד וגם העידו בב"ד אבל בחדא מינייהו לא לא סגי א"כ בעדים המעידים על הקדושין לא אמרינן דתתבטל עדות הכשרים משום דמ"ש שמתבטל העדות היינו לענין דהב"ד אינם יכולים לפסוק על פיהם אבל כאן בעת הקדושין עדיין לא נתבטלו עדותן וא"כ הקדושין היו קדושין כשרים וא"כ אע"ג דהב"ד אינם יכולים לפסוק ע"פ עדותן מ"מ המקדש קדש בפני כשרים וכן אם קדש לפני שני עדים ואחד מהם קרוב והעידו כנר לפני הב"ד מ"מ בעת הקדושין היו הקדושין לפני עד אחד עכ"ל. והנוב"י בת' אה"ע במהד"ת בסי' ע"ו נמשך ג"כ אחר דברי הב"ש ולפי"ז לא נפלא לאמר לכאורה שכן היא דעת הריב"ש ולכן כתב שם הטעם משום דקיי"ל דהמקדש בעד אחד אין חוששין לקדושין וכ"כ בספר אבני מילואים באה"ע בסי' מ"ב והישועות יעקב והחת"ס בח' אה"ע בסי' ק' ובשו"ת רעק"א שהביא הפ"ת באה"ע בסי' מ"ב סע"ק ח' שהם חוששין לסברא זו שהביא הב"ש ואע"ג שמדברי הב"ש בעצמו נראה שאינו סובר כן והראיה שהביא את הבה"י באחרונה וכתב בפירוש שלא מהני הך סברא משום דילפינן מקרא דעד קרוב מבטל העדות הכשרים והוא כאלו היה מקדש בפני עדים פסולים ולא מהני הודאה שלהם וכו'. ולכאורה יש להעיר על מה שכתב שם הרמ"א וכן אם קידש לפני שנים והאחד מהם קרוב הוי כמקדש לפני עד אחד וכתב שם הבא"ה בסע"ק ח' דוקא קרוב אבל פסול אפילו לא ידע העד הכשר בפסולות חבירו אין עדותו עדות וכ"ה מהר"ם פדווא בסי' ל"ז וכן כתב הבה"י וכן צריכין אנו לאמר שהב"ש והנוב"י מיירי דוקא בקרוב לבד אבל לא בפסול משום שהם לא הזכירו את הפסול כלל רק את הקרוב ואם כן אי אפשר לאמר שזהו דעת הריב"ש משום שהוא מיירי בצירוף עד פסול ולא בקרוב עש"ה.

ולענ"ד שהב"מ כתב טעם אחר מדוע לא נפסל השני בצירופו לקרוב וכמו שמבואר בחו"מ בסי' ל"ו ובשו"ת רעק"א בסי' צ"ד כתב שהרמ"א חושש בכל ענין להחמיר בקדושין בנמצא עד אחד קא"פ דאין כל העדות בטלין וכדעת המורה המובא במהר"ם פדווא בסי' ל"ז משום דס"ל שהלכה כר"י דבד"מ תתקיים העדות בשאר ומדמה קדושין לד"מ עש"ה. והנה הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ה ח"ג כרבי ודלא כר' יוסי והכ"מ והגהות מיימוניות כתבו שם הטעם משום דבפ"ק דסנהדרין מעמיד רבינא כותיה דרבי. ולכאורה צריכין אנו להבין מדוע פסקו כרבי משום שמצינו בתורה שני פסוקים בדין עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אפילו בדיני ממונות והוא שבתורה כתיב בדין עדות שני פסוקים בלשונות אלו עפ"י שני עדים או עפ"י שלשה עדים יקום דבר זהו בפסוק ט"ו בשופטים י"ט ובפרשה זו קודם בשופטים י"ג

פ' ו' נאמר ע"פ שנים עדים או שלשה עדים יומת המת ואם נאמר כמו שאמר ר' יוסי שיש חילוק בדיני ממונות לדיני נפשות בעדות שבטלה מקצתה בטלה כלה ל"ל לכתוב לתורה שני כתובים אלו והלא היה די לכאורה בכתוב אחד שבפ' י"ז היינו ששם מיירי בד"נ דוקא משום שנאמר ע"פ שנים או שלשה עדים יומת המת והוא דיני נפשות ולמה כתב בתורה פעם שני על פי שני עדים או ע"פ שלשה עדים יקום דבר אלא להרבות אפילו בד"מ ג"כ הדין הוא כמו בד"נ ולפי"ז אפילו לאותן הפוסקים שהם מדמין דיני קדושין לד"מ בכל זה הדין של עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה יש אפילו בד"מ וכמו שביארתי, והנה הנוב"י ז"ל כתב בעצמו בשו"ת אה"ע במהד"ק בסי' נ"ז בסופו שם שבאשה שכבר נשאת ועדים מעידים עליה שזה זמן רב שנתקדשה לאחר ודאי דבעינן כאן דו"ח משום שכאן דיני נפשות הוא דלפי עדותן זינתה כשהיא אשת איש ומיתתה בחנק ואע"ג שאין כאן התראה מ"מ גוף העבירה ד"נ היא וכו' עש"ה משמע שהנוב"י ז"ל בעצמו שקדושין הם ד"נ ולא דיני ממונות ובמה"ת באה"ע בסי' ע"ו מיירי שהאשה היתה עוד פנוי' ולא נשואה כלל ובפנויה יש לחקור ולאמר רק לפי סברת הנוב"י במה"ק באה"ע בסי' נ"ו בדה"מ שוב ראיתי וכו' שהביא שם כמה טעמין עשיתי שלא יבוא לידי ביטול קדושין כי אם בדרך רחוקה מאוד ורוב הדברים כבר נהגו פה טרם בואי לכאן אלא שאני הוספתי וגרעתי כמה דברים והכל לברוח מביטול קדושין כל מה דאפשר עכ"ל, והנה טעמו ונימוקו עמו משום שבדורותיו של הנוב"י ז"ל היו העדים בשעת הנשואין כשרים משום שמחללי שבת או עובר עבירה בפרהסיא לא היו כמעט בימיו כלל ואם הי' אחד שהי' מחלל שבת או עובר עבירה בצינעא לא היו יודעים מאתו כלל ובאו"ח בסי' שפ"ה מצינו חילוק גדול בין מחלל שבת בפרהסיא שאפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן הרי הוא כעכו"ם ואם אינו מחללו אלא בצינעא אפילו מחללו באיסור דאורייתא הרי הוא כישראל עש"ה, ובספרי תפארת מהרש"ם בח"א הנקרא שו"ת מהרש"ם בתשובה מ"א סימן ד' הרחבתי את הנ"מ בין מומרים לחלל שבת בפרהסי' למחלל שבת בצינעא וכן נוכל לאמר שהנוב"י בעצמו הביא בח' אה"ע במה"ק בסי' ג' בשם המהרי"ל ז"ל שמי שאינו מוסמך לא יסדר גיטין וקדושין ולכן כתב שמחויבים לרחוק מביטול קדושין כל עיקר אבל בעו"ה במדינה זו בכלל ובנויארק בפרט המסדרי קדושין הם חזנים ושמשים ורעווערענדס שאינם יודעים בטיב קדושין כלל וכלל ולפעמים המסדר קדושין בור ואינו יודע והוא מיחד לעדות בשעת הקדושין את האב של החתן ואת האב של הכלה והם פסולי עדות דאורייתא ולו היה הנוב"י בזמנינו לא היה כ"כ מחמיר, והגאון בעל שו"מ שם בסי' ל"ז כתב וז"ל שאעפ"י שאין לחלק לסברת הב"ש בין קרוב לפסול אעפ"י שלא הזכיר פסול כלל אלא דבלאו הכי אין דעתי נוחה ליישב כן משום דאין דרך הפוסקים לסתום דכל כי הא ודאי מיבעי ליה לאודיע' דגבי קדושין לא אמרינן תתבטל העדות ולולא שהב"ש לא אמר דבר זה לא היינו יודעים אותו וכן לא נראה לי מה שכתבו הר"י מטראני והנוב"י שלגבי קדושין לא נאמר דין זה

זה שבפסול או קרוב כל עדותן בטל משום דהוה ליה להריב"ש לברר כן ולפי"ז אמרינן בודאי שקדושין שוים לשאר דינים דאם נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול תתבטל כל העדות ולפ"מ שביארתי אמרינן זה הדין של עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה איתא בקדושין אפילו לר"י משום שהקדושין הם ג"כ כמו דיני נפשות משום שאם נאמר אליביה דר"י שקדושין מדמנינן לדיני ממונות האיך יהיה באם זינתה לאחר שנתקדשה בעדים שיש בהם אחד קרוב או פסול אם תתקיים העדות בשאר הלא אנו מחויבים להרוג אותם וזה לא יוכל היות בשום אופן ולכן כיון שבקדושין תליא דיני נפשות לא אמרינן שתתקיים העדות בשאר אפילו לר"י ובמילא אין שום מחלוקת בין שמואל לר' נחמן ג"כ והטעם שכל הפלוגתא הוא רק בדיני ממונות שלר"י אמרינן תתקיים העדות בשאר ולרבי אפילו בדיני ממונות לא אמרינן תתקיים העדות בשאר אבל בד"נ כ"ע לא פליגי דאמרינן בהם עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וכיון דאמרינן שדיני קדושין נוגע לדיני נפשות אפילו ר"י מודה דדין עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אמרינן בקדושין והוא כמ"ש הריטב"א, ומש"כ הב"ש שלהרא"ש אין העדות של הקדושין מתבטל והוי כמקדש בעד אחד עיין באה"ע בסי' מ"ב בב"ש סע"ק ח' וכבר השיגו ע"ז בשו"ת עצי ארזים בסי' מ"ב סע"ק י"ח וציון לעיין מ"ש הב"י בסוסי' מ"ב באה"ע בשם רבינו ירוחם ומהר"ם אלשקר סי' ט"ז וצ"ט שכיון דקדושין בעד אחד הוא רק חומרא ולכן אם נמצא עמו קרוב או פסול דרוב הפוסקים ט"ל דגרע מע"א ודאי בכה"ג אמרינן דבטלה עדותן לגמרי ואפילו הרמ"א ז"ל שכתב שם באה"ע בסי' מ"ב סע"ב בהגה שיש מחמירין אם מקדש לפני עד אחד אם שניהם מודים וכו' ובמקום עיגון ודוחק יש לסמוך אדברי המקילין וכו' וכן אם קדש לפני שנים והאחד מהם קרוב הוי כמקדש לפני עד אחד לא כתב מצד הדין רק מצד חומרא והראיה שכתב שבמקום דחוק ועיגון יש לסמוך על המקילין וכ"כ הגאון רעק"א ז"ל וכמו שהביא שם הח"מ בשם מהרמ"ץ וכמ"ש שם הבא"ה בשם הבה"י דבטל כל העדות מכל וכל עש"ה. ולענד"נ שלכאורה היה סברא לאמר שאין שום סתירה הב"י והרי"ו למה שהביא שם הב"ש משום דאינהו אזלי בשיטת רוב הפוסקים דהמקדש בעד אחד אין חוששין לקדושין כלל ומשום הכי אם נמצא מהם אחד קרוב אין כאן שום מיחוש כיון דליכא אלא חד והרב ב"ש קאמר לדעת החוששים למקדש בעד או כשהם יותר משנים ואם יפול אחד מנייהו הקרוב או הפסול נשאר להו תרי ולכן קאמר דאין עדות הכשר או הכשרים מתבטל מפני צירוף הקרוב כיון שבשעת הקדושין עדין לא נפסלו ומ"ש לחלק בין קרוב לפסול הנה עיקר דינו של הרמ"א שכתב בסוף הגה שם שהמקדש בפני שנים והאחד קרוב הוי כמקדש לפני עד אחד ומשמע שלדעת הסמ"ג והטור חוששין לקדושין וזה לפי הנראה מהרבה פוסקים אינו מוסכם וכמו שהביא הכנה"ג בח"מ ברס"י ל"ו שיש מן המורים שלמדו מדברי התוספות במכות בפ"ק דה"מ א"ר יוחנן וכו' שאעפ"י שנמצא אחד מהם קרוב או פסול לעד אחד מיהא מהני ויש לחוש להצריכה גט כסברת הרא"ם והסמ"ג שחששו לעד אחד אבל מהר"א קאפסאלי חלק עליהם שהתוספות לא כתב

כן להלכה ולמעשה ולא כתבו כן אלא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות ודיני קדושין לדיני נפשות דמיינ עכ"ל והזכיר מחלוקת זה בכנה"ג בח' אה"ע בסי' מ"ב הגב"י אות י"ג והביא שם שאין לחוש לאותן החולקים שהזכיר מהר"א קאפסאלי דאין לחוש משום מקדש בעד אחד משום שהרבה פוסקים ל"ס להו שחוששין בקדושין בפני עד אחד וכיון שיש עמו עד פסול מבטל העדות כאילו לא היה ומשמע מסתימת הדברים דאין חילוק בין קרוב לפסול ולפ"ו שביארתי מתבאר יפה דגם בעניני גיטין וקדושין איתא להאי דינא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה וכן הוא דעת הרבה פוסקים ה"ה מהרד"ך בית כ"ד והרדב"ז בח"ג סי' ש"ז ומהר"ם אלשקר סי' ט"ז ועוד הרבה פוסקים אחרונים שמבואר מדבריהם דגם בדיני גיטין וקדושין אמרינן דבנמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטילה והגאון בעל שו"מ במה"ק בח"ב בסי' נ"ז נשאל במקדש בפני שלשה ואחד הוא קרוב לאחד מן השנים ודעת הרב השואל דיש לחוש לקדושין משום דבקדושין אין הקרוב מבטל העדות וכמ"ש הקה"ח בח"מ בסי' ל"ו באות א' שלכאורה יש סתירה לדברי קה"ח מהא שכתבו התוספות והרא"ש בגמרא מכות על הקדושין שנעשה בפומבי במעמד קרובים ופסולים למה לא נפסול העדות הכשרים מפני צירופם עכ"ל.

ולענ"ד נראה שיש להעיר לפמ"ש הקה"ח דאע"ג דלא ייחד עדים כשרים מ"מ כיון דדינא הוא דבענין עדים לגוף הדבר הוה ליה כאילו ייחד עדים כשרים ואם לכך מתכוון הרי מדברי הריטב"א בקדושין דף מ"ג מתבאר להיפך שהרי כתב דבקדושין צריך לייחד עדי הקדושין בפירוש דאל"כ ה"ל נמצא אחד בהם קרוב או פסול ואף דלמחזי קאתו ובכה"ג בד"מ כשר מ"מ בקדושין דאין העדות בא לאמת הדבר בלבד רק דאין לקדושין שום קיום בלא עדות לכן בשעת ראייתם היא שעת העדות ואם נצטרף אז קרוב או פסול מתבטל העדות הכשרים והרי מפורש דלא סגי בלתי ייחוד עדים ולא אמרינן דהו"ל כמו שמייחד עדים. ובספר אבני מילואים בסי' מ"ב בסע"ק ו' שו"ט הרבה בדין זה וסוף דבריו שם שגיטין וקדושין שוו לשאר דברים וכולהו אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אבל באמת לדינא רבים מהראשונים חולקים על מירו של הריטב"א וכמ"ש הריטב"א בעצמו ובח"מ בסי' ל"ו כולם חולקים והביאו שם דעת התוספות והרא"ש והטור דמחזי מכשירינן מטעם דלאו כל כמיניה להפסיד עדותו כל שלא נתכוונו להעיד וא"כ יש לאמר דבקדושין כל שצריך עדים לגוף העדות עדיף טפי ולא נתבטל העדות בצירוף קרוב או פסול ובזה צדקו דברי קהח"ו וא"כ עכ"פ חוששין לקדושין כנלע"ד.

ועיין מש"כ הח"ס בסי' ק' וק"א ומה שכתב החו"י בסי' י"ט ועוד הרבה פוסקים מה שכתבו בדין זה לענין אומדנא.

ישע"י יוסף מארגאלין

ראב"ד בברוקלין מחבר ספרי דרושי ותפארת

מהרש"ם ג"ח שו"ת הלכה ואגדה.

זכרנו

ט.

זכרנו לחיים.

בתקנת הגאונים ז"ל כפי הרא"ש ז"ל סוף פ"א דברכות לומר בעשיית זכרנו לחיים, צריך להבין איך להפסיק בג' ראשונות שאסור לבקש בהן צרכי ואם שהן צרכי רבים ומותר שע"ה סי' ס"ח קי"ג האמנם כאן הכן כאו"א לבקש צרכי אלו בג' אחרונות גם הצבור עם הש"ץ בנטלו פרס מרבו מה שאין אומר הקהל עם הש"ץ זכרנו ומי כמוך בג"ר. וגם יש להבין מנהגנו שלא לומר טובים עד שיגיע לכתוב כלבו"ש הובא במ"א סי' תקפ"ב בטעם לבקש מיעוט תחלה ואח"כ מוסיפין כבמדרש על דהמע"ה. הא מסקנת המ"א שם סק"ד אבל י"א שגם בכתוב אין אומרים טובים עד בספר יע"ש במחצית.

והנה עיקר דינו של זכרנו שאנו צריך לחזור כהרא"ש שם ולא כתוס' שם מאחר שלא הוזכר בגמרא גדולים חקקי לב שלא הזכירו ז"ל בגמ' תפלה קצרה זו זכרנו לחיים מה שיתכן שפיר ביום הזכרון למטבע שטבעו בו חכמים לקדושת היום. אבל יונת לנו כ"ז אחר שיונח לנו גם ברכת האבות תחלה בתפלת י"ח על הסדר שתיקנו ק"ך זקנים ש"ס ר"ה דף ל"ב ומגילה י"ז דאיתא שם „ומה ראו לומר“ כל הברכות זו אחר זו. אבל האבות וגו' מהג' ופירש"י הזכירו ע"ש לא יאמר בו בש"ס ומה ראו לומר בתחלה מכתוב וקרא. כי סברה היא להיות ברכת האבות תחלה כבמשנה תמיד פ"ג עד שבחברון להזכיר זכות האבות, ובוהר שמות ס"ז ע"ב האי דאמרו דצלותהון דמתייא מגינן על חיי מנלן דכתיב ויעלו בנגב ויבוא עד חברון. ובבה"ט תצא ויתד תהי' לך בשם המדרש על זכות האבות שהוא כיתד תקוע לישראל ויתד בגימט' האבות נמצא שפיר מסתבר ברכת האבות תחלת י"ח ובכמה מקומות בש"ס סברה היא ולא צריך קרא.

ועתה עולה הזכרון כאן זכרנו לחיים כמין חומר עפ"י המדרש ש"ר פמ"ג זכור לאברהם מה הגפן הוא חי' ונשענת על העצים מתים כך ישראל הם חיים ונשענים על האבות ע"כ. ויובן הרעיון של „כך ישראל הם חיים“ שפיר עפ"י התנחומא פ' שמיני משל לרופא וכו' לזה שהוא לחיים וכו' הדבקים בה"א חיים את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו, ויש דומה למאמרם ז"ל אין הקב"ה נותן חכמה אלא וכו'. הכעת מה יפה פעמוני לבוא ביום הזכרון וכן בעשיית בסידור שבחו יתברך שיעלה זכרון א' להאבות וגם לחיים דרך משען ומשענה על האבות הם הבנים לחיים שמצוים ממך ית"ש א"ז וכו' וא"ז לא תאכלו כי אתה הוא מלך חפץ בחיים כנ"ל, ובוה נ"ל מה שהתוס' בטאו"ה סי' תקפ"ב בשם מ"ס פי"ט לומר בג"ר זכרונות כאלו שהוא סדור שבחו של רבו ומן הצד גם תפלה ובקישוי התירו לומר בקשה בסידור שבחו י"ת יחד רק בר"ה וכל עשיית.

והנה הובא בשם האר"י ז"ל בס' יע"ד דף קי"ב פירוש זכרנו לחיים חיי גצחיי ביום א' דר"ה וכתבנו חיי הזמן, הגוף והממון ביום ב' דר"ה ובהיות

ובהיות כי זה בזה תליא לכך כיומא אריכתא ע"ש. וכזה יפה גם ברכתינו תדור אשר יצר ומפליא לעשות בפי' הרמ"א סי' ו' במה ששומר רוח האדם בקרבו וקושר דבר רוחני בדבר גשמי וכדי שלא להיות כעס הזהר ח"ו על דצווחא הב הב נאמר אנחנו בקשתינו הוא למענך ולרצונך א"ח ובהגיע אנחנו לג' אחרונות בנטל לגו פרס מנהגינו הצבור עם הש"ץ לומר הבקשה וכתוב בספר חיים טובים אכ"ר.

לישמאן שו"ב פאטטעשמאן

פראטיוויטץ חדש בוק.

י

ח"מ סי' ט"ו וגמר' כתובות דף ק"ו.

טוש"ע ח"מ סי' ט"ו ס"ב וז"ל היו לפניו דינים הרבה. כו' כו' ודין האלמנה קודם לדין ת"ח ע"ש. ותשובתו של דרכי משה בצידו ושדי' בי' נרגא דהא נגד הש"ס כתובות דף ק"ו עיי"ש. גם בסמ"ע ס"ק ו' הקשה קושי' זו. ובקושי' זו נתחבטו כמה מחברים ומתרוצו זה בכה. וזה בכה. ומי אנכי וכו' ואענה גם אני חלקי בהקדם ביאור דברי רש"י שם ד"ה האי עשה. פרש"י היינו מצות הדיינים עשה ושפטתם צדק וכו' עיי"ש — והוא לכאורה משולל הבנה להמעי' בסנהדרין דף ז' ע"ב. וכמביא בש"ע סי' זי"ג ס"ק ט"ז עיי"ש בסמ"ע. שמוזה הפסוק נדרוש שצריך הדיין להצדיק הדין בלבו. ואח"כ חותכו. וזה העשה של להקדים הוא כקטן כגדול תשמעון. ואח"ז מצאתי קושי' בחא"ג עיי"ש. — לכן נ"ל שגם רש"י ז"ל הרגיש בקושי' זו איך סילק ר"נ דינא דיתמי מחמת קרובו של ת"ח. ובפרט שכבר התחיל בדינא דיתמא. ועפ"י דינא אף שבא הת"ח בעצמו עם יתמא בשווה. צריך להקדים דינא דיתמא. ומכ"ש הכא דפתח כבר בדינא דיתמא. וקרובו של הת"ח בא לבסוף. ומחמת חומר זה הקושי' נטה רש"י לפירושו מהפשוט לדרך אחר. לומר שלא סילק ר"נ הדין דיתמי ולא פסק. אלא ר"ל סלקינו שסילק הדין מכל וכל לגמרי. שחתך הדין מיד ששמע טענותם ולא הי' מצדיק הדין בלבו. ואף שר"נ הי' גמיר וסביר וידע הדין. אפ"ה מצוות עשה להצדיק הדין בלבו. ואח"כ לחתוך אותו. אך מחמת קרובו של ת"ח דאיכא כבוד התורה. אמר האי עשה. ר"ל להצדיק הדין. וזה נלמוד מושפטתם צדק כפי' רש"י ואצל ת"ח עשה ועשה דכבוד התורה עדיף. ופסק לדינא דיתמי מיד ולא הי' מצדיק הדין בלבו. גם הלשון סלקינו מורה כן דמשמע שסילק לגמרי. ואי אמינא כפשיטו עדיין לא הי' סילק מן הדין. שהי' צריך לפסוק אח"כ. ולפי הוצעה זו עולין דברי רש"י בלי גמגום. וכוונתי בצחות לשונם בסתימות. האי עשה ר"ל להצדיק וכו' וזה נלמוד מפסוק ושפטתם צדק. וממילא מובן שאין מקום לקושיית ד"מ והסמ"ע הנ"ל. —

הרב יוסף טובי' הלוי

ראב"ד דק"ק הספרדיות מטורקיא.

ברוקלין.

יא. שעשועי אפרים

מהרב מוהר"ר אפרים הלוי זצ"ל בהרב מוהר"ר דובער מאיר זצ"ל מקאליש ובסוף ימיו היו מגורו בעיר ווילנא. נמסר לדפוס ע"י בנו הרה"ג אליעזר ליפמאן הלוי אבד"ק ילאווי.

וירא (כ"ב ג') ויקח את שני נעריו ואת יצחק בנו, לכאור' נראה כשפת יתר דפשיטא שלקח את יצחק שכל המעשה כלה תליה בו. והי' די במה שמוזכר אח"כ כמ"פ במעשה ולמה הוצרך לכתוב בפירש עכשיו בשעת הליכתו. ויל"פ כיון דקרא אתא להורות ד"א שאדם חשוב לא יצא לדרך בפחות משנים כדאי' בויק"ר (פכ"ו) וברש"י כאן [אפי' לא במקום חשדא כברכות מ"ג: ולא במקום ספנת התגרות המזיקין כחולין צ"א. ופסחים קי"ב, אלא מפני הכבוד ובוזא אין חילוק בין יום ללילה] והנה זה פשוט שאף אם שנים הם הת"ח ג"כ סגי להו בב' משמשים וא"צ ד' ב' לכל אחד דהרי טעמא משום שסופו נעשה עבד לעבדו כדאי' בויק"ר שם (פי' שמא יצטרך העבד לנקביו ויתרחק יצטרך הוא לילך עמו כדי שלא ישאר יחידי בדרך ונמצא אגיד ב'י' ללכת אחריו למקום צרכו כעבד לרבו, ובוזא א"ש אף לפירש"י ז"ל וא"צ למ"ש בעץ יוסף שמא יחלה ע"ש) וא"כ באיכא ב' משמשים תו ליכא למיחש, אלא דלכואר' יש מקום לומר דבכה"ג די במשמש אחד דאף אם יצטרך השמש להתרחק ישארו הם שנים אבל ליתא דאכתי יש לחוש שמא יצטרך אחד מן החכמים להתרחק ויוכרח השמש ללכת עמו כדי שלא יהא יחידי במקום הריחוק וישאר החכם הב' במקומו יחידי אע"כ דב' משמשים צריכים בכל אופן בין לאחד בין לשנים. וא"כ אפשר דזהו דאתא קרא לאשמעי' כאן שב' היו אברהם ויצחק ואת פי' ועם כמו את יעקב בשמות (א' א') ושעוה"כ דעמו ועם יצחק לקח ב' נעריו, ואולי להכי לא סיים במדרש כאן ספנה להביא גם תיבת אתו כיון דנמשך למטה, וכבר כ' הראב"ע ז"ל דאין הנגינה מעכבת הפירוש.

ובמק"א כתבנו דבג' ת"ח היוצאים לדרך שוב סגי להו בחד, אבל דוקא בשוים במעלתם דאין קפידא אם ישמשו זל"ז כשיצטרכו דאל"כ אכתי אף דלשמא ישאר יחידי ליכא למיחש אכתי שמא כשיתרחק אחד מהם עם השמש יצטרך אחד מהנשארים בתוך כך לאיזה שימוש ואין לו מי שישמשני, והעמסנו זה בכפילות לשון הפסוק בויחי (מ"ח א') ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים שדקדק בו באוה"ח ע"ש, דהתם ג' הוי יוסף מנשה ואפרים, אלא כיון דהם חייבים בכבודו של יוסף ולא יוכלו לקבל ממנו איזה שימוש הוצרכו ג"כ ב' משמשים, ואפשר דשני בניו היינו מאותם שהוליד אחריהם כדכתיב ומולדתך גו' אחריהם דחייבים בכבוד אחיהם הגדולים לקחם עמהם לשמשם ואת פי' עם כנ"ל:

יב.

(א) הפוסקים השמיטו האי דינא דאוונכרי בסוכה ל' ע"א ועי' טו"ז

ס"י תרס"ד מ"ש בזה. ונראה עפ"מ"ש בירושלמי דמאי פ"ב ה"א דריו"ל רצה לחוש לההיא דאוונכרי קם עמי' הזכור לטוב [בא אלי' וכו', פ"מ שם] אל זיל אמור לרברך וכו' אין בעית מחמרא על נפשך אשתרי לחברך, וכ"ה בירושלמי שביעית ספ"ט. וע"ש בפ"מ ובעמודי ירושלם מ"ש בשם שו"ת מהרי"ט ח"א סי' מ"ג, ועפ"ז כ' הרב בבית השואבה לתרץ דבר ההשמטה, אבל להשד"ח לא הונח לו, דהפוס' סמכו על הירושלמי עי' בה"ל חו"מ סי' יו"ד אות כ' באריכות, ואולי י"ל דסמכו גם על הזוה"ק בראשית דס"ג ע"ב. דהוי אזלי ר"ח ור"י חמו חד יודאי דהוי אתי וכו' ומטי זימנא דחג, ואנן צריכין לולב ווינין דעמי' ואנא אזיל לקטעא לון למצוה וכו' ע"ש ולכאו' יקשה מההיא דאוונכרי, ואף דהוא הי' רק שליח מ"מ הוא עצמו איך יצא, וע"כ דל"ח לההיא דאוונכרי, ונסתייעו גם מהא דהזוה"ק ועי' שד"ח כללי הפוס' סי' ה' כ"ב שהרמב"ם הלך בשיטת הזוה"ק, וע"ע אור המאיר סי' ל"א וכף החיים סי' כ"ה אות ע"ה.

(ב) בשו"ע סי' תרמ"ח ס"א אתרוג היבש פסול. ושיעור היבשות כשאנו מוציא שום ליחה ויבדוק ע"י שיעבר בו מחט וכו' חוט ואם יש בו ליחה יראה בחוט וע"ש במפורשים, ומקורו מהרא"ש בשם הראב"ד. וברא"ש כ' "מחט וכן חוט" והבחי' הגי' "מחט וכו' חוט" וכ"נ גירסתו בטור, והב"י הניח גירסת הטור, מחט או חוט, וא"כ למה בשו"ע שינה וכ' "מחט וכו' חוט וצ"ע".

והנה הפוס' לא הביאו מקור להבדיקה הזאת, ולפענ"ד נראה להעיר מקורו מירושלמי שביעית פ"ב הל"ז כיצד הוא בודק ריחב"ח אומר עוקצו אם נתאחה אסור וכו' והפ"מ פי' אם נתאחה הנקב עדיין יש להלוחית ואסור ובכ"מ פי"ח משמטה הלי"ח נתאחה ונסתם, וכ"כ הר"ש שם ובתיוו"ט פ"ב הל"י, א"כ י"ל להראב"ד הפי', אם נתאחה היינו שנדבק הליחה בהחוט, וה"ה בחוט ובכל דבר, ולפי' הפ"מ קשה אמאי לא אמרו הסי' הזה באתרוג וצ"ע.

(ג) בקבוצ"א שנה יו"ד, סי' ז', אם מותר לקנות במוצי"ט הפת שנאפה בשבת, עי' שו"ת מנחת שמואל סי' כ"ד אוסר בזה, מטעם מסייע ידי עוברי עבירה, וע"ע בס' בית שלמה צד 222 מ"ש בזה.

חנוך העניך טשארנוטשפקי
רב ואבד"ק גאלץ (פוילין).

יג.

(המשך מחוברת א"ב אות ב')

הרהורים ובאורים.

פסחים פ"ט, הממנה אחרים על פסחו ועל חגיגתו מעות שבידו חולין, והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום ומעות שלהן יפלו לגדבה. הלמד מזה, לשנים שעושין שותפות ביניהם, כמו ישכר וזבולון, וכשמעון

וכשמעון אחי עזריה וכו' יוחנן דביה נשיאה. שזה יהיה עוסק בפרקמטיא. יהיה נושא ונותן בסחורה, ושזה ישים לילות כימים ויהי עמל רק בתורתו אומנתו. אז מה שעשו עשוי ודין שותפות גמורה להם, וכמו שהת"ח מקבל שכרו משותפות בעוה"ו. כן יקבל חבירו השותף ג"כ שכרו וחלקו משלם מהשותפות בשכר התורה בעוה"ב, ורמי להממנה אחרים על פסחו וכו', אבל אם בא לקנות מחבירו העוה"ב שלו וזה מרוצה למכור לו שכר מצותיו שעשה מכבר, אז מלבד שלא עשו ולא כלים ואין ממשות במכירה כזו, כי עוד קנסו את הקונה שדמיו אינם חוזרים וכהמוכר עולתו ושלמיו שהמעות שלהן יפלו לנדבה, ועיין בטויו"ד סימן רמ"ו דמחלק בין שותפות לאם כבר עסק בתורה דאינו יכול למכור, ועיין במלך שלם דף ס"ח בענין זה.

שם 6 וכי מאחר דלא עשו ולא כלום, מעות אמאי יפלו לנדבה? אמר רבא, קנסא. ומאי כל שהן? אע"ג דלא הוי שוי אלא ארבעה ויהבו ליה חמשה לא אמר אישתכח דמתנה בעלמא הוא דיהיב ליה ולא ליקנסיה? אפילו בההוא יתירא נמי קנסו רבנן! ותנן גמי, (ב"מ ס"ה) אמר אביי הדין דמסיק בחבירו ארבע זוזא ברבא ויהיב ליה למלוה בחנותא גלימא דשוי חמשה בארבעה, כי מפקינן מיניה ד' מפקינן מיניה והאי זוזא במתנה הוא דיהיב ליה, ורבא אמר חמשה מפקינן מיניה, מ"ט? כולה בתורת רבא קאתי לידיה.

והמשנה וגמרא (בתמורה כ"ט) מסייעה לי' לרבא, דתנן ואיזה אתנן? האומר לזונה הילך טלה זה בשכרך, אפילו הן מאה, כולן אסורות, ומוקמינן לה בגמרא, לא צריכה, דשקלה אגרא חדא (דלא פסק לה בשכרה אלא חדא) ויהיב לה מאה, לא אמרינן דהמותר לא הוי אתנן אלא מתנה, דכולהו מכח אתנן קאתי.

ועיין בבב"ט פ' תצא דדריש סמוכין: לא תביא אתנן זונה וגו' גם שניהם, וסמך לו לא תשיך, לומר אחד המלוה והלוה עיי"ש, ולדעתינו הסמיכות, מפני ששניה דין רבית לאתנן שאסורין גם שניהם, ואע"ג הוא לא התנא אלא חדא ונתן לה ב' או שניהם אסורים וכן ברבית הדין ג"כ דאמרינן כולא בתורת רבא קאתי, וכדרבא. (עוד יבוא)

מנשה מרגליות, ברוקלין.

יד.

מתקן בתלמוד

אמר עולא: שמנה מיני טרפות נאמרו למשה בסיני: נקובה ופסוקה, נטולה וחסורה, קרועה ודרוסה, נפולה ושבורה — לאפוקי "לקותא" דרכיש ברפפא. (חולין מ"ג.)

נטולה

פרושו של רש"י על דברים: אלו הוא:

„נטולה — ניטלה הכבד. נפלה — נפלה מן הגג וגלודה בכלל נטולה שניטל עורה ונחתכו רגליה בכלל חסורה ושף מדוכתיה בכלל נטולה וכן נדלדלו סימנים ועקירת צלע וחביסת גולגולת בכלל שכורה ובשר החופה היינו קרועה.“ [עיי' מה שכתבתי על דברי רש"י אלו ב"קבוצי אפרים" שנה תשיעית צד 20].

רבנו שלמה לוריא בספרו „חכמת שלמה“ הנדפס בסוף המסכתות העיר על דברי רש"י הנראים לעיל בזה הלשון:

„בדבור המתחיל „נפולה“ — נפלה מן הגג וגלודה בכלל. רש"י דבור המתחיל „נטולה“ — שניטל עורה ונחתכו רגליה בכלל חסירה כו' כן צריך להיות והכל דבור אחד.“

דברי רש"ל אלו קשה להבין.

ה"שפתי-כהן" בהלכות טרפות סימן כ"ט אות ה' כתב: „נטולה“ — היינו ניטל לחי התחתון והעליון... וכן כל אבר שניקב טריפה, הוא הדין אם ניטל, כדלקמן סימן נ' ופרוש רש"י, (כונתו על דברי רש"י אשר העתקתי לעיל) דבכלל „נטולה“ היינו „גלודה“ שבסימן נ"ט, שניטל עורה, ודלא כ"כסף משנה" בפרק עשירי [הלכח ט'] מהלכות שחיטה שכתב ד"גלודה" היא בכלל „קרועה“.

ראינו איפוא שלפי רש"י „גלודה“ היא בכלל „נטולה“ ודברי רש"ל „נפולה — נפלה מן הגג גלודה בכלל“ — הם בלתי מובנים.

רש"ל כתב: „רש"י דבור המתחיל „נטולה“ — שניטל עורה ונחתכו רגליה בכלל חסירה כו' כן צריך להיות והכל דבור אחד.“ מה כונתו בדברים אלו? אני מניח שלפי דעתו (אף על פי שזה מן הנמנע) רצה רש"י לומר ש"גלודה" היא בכלל „נפולה“ ולא בכלל „נטולה“ כמו שראינו לעיל בדברי ה"שפתי-כהן" והמלות „נטולה“ — שניטל עורה, הן משפט לפני עצמו, תקשה לנו דבריו: „והכל דבור אחד“ בסוף הגהתו, מה רצונו לומר בזה? הרבה יגעתי לפרש את דבריו ושאלתי מהרבה חכמים וכל אחד רצה לעייל פילא בקופא דמחטא אבל פרוש המתקבל על הלב לא קבלתי. בימים האחרונים השגתי את ההוצאה הראשונה של הספר „חכמת שלמה“ (קרקע שמ"ז). עינתי בדבריו הנראים לעיל עוד הפעם, בהוצאה זו לא מצאתי שום קושי. כאן יש גירסא אחרת מובנת בזה הלשון:

„בדבור המתחיל „נפולה“ — נפלה מן הגג וגלודה בכלל נטולה שניטל עורה ונחתכו רגליה בכלל חסורה ושף מדוכתיה כו' ועקירת צלע וחביסת גולגלת כו' כן צריך להיות והכל דבור אחד.“

דבריו מחוורים עתה. לפניו היה גירסא אחרת משובשת מדברי רש"י (ואולי היה לפניו הגירסא: נפולה — נפלה מן הגג וגלודה בכלל. נטולה — שניטל עורה...) ומוכרח היה להגיה אותה.

דבריו „והכל דבור אחד“ בסוף הגהתו, מובנים עתה, ודברי ה"חכמת שלמה" הנדפס בסוף המסכתות משובשים ומצוה לתקנם.

נפתלי פריער.

פראנקפורט-דמאין.

מנחם משיב נפש על מס' ביצה, ר"ה, תענית, מגילה, מ"ק, וחגיגה
מהרה"ג מנחם מאניש האלפערן ז"ל מבראדי. הספר
מחזיק ק"מ עמודים גדולים. מחירו מאה לעי גם בחילוף ספרים שונים
בויגען מול בויגען. הכתבת :

Rabin . Schapira Str. pocz 37 BRODY.

כור המבחן כללי ודיני איסור והיתר מש"ע יו"ד והפנסקים קדמאיובתראי
עם מקור ההלכה בדרך שאלה ותשובה. לע"ע נדפס הלכות
מליחה, מכילה תמ"א שו"ת. מהרה"ג מאיר יהושע ראזענבערג אבד"ק
פליינפילד, הכתבת :

Rabbi Meyer J. Rosenberg 26 Sycamore Ave.
PLAINFIELD N. J.

כוכב השחר שו"ת נדרושים נחמדים למועדים ולשבחות מוהרה"צ מו"ה
חיים ראבינאוויטש רב בק' בוקארעשט, ונלוה אליו קונ'
דברי שלום אמרות טהורות מאביו הרה"צ בנש"ק מו"ה שלום ז"ל מקאלאמעא.
מחירו מאה לעי ובחור"ל א' דולר. הכתבת :

Rabin CH. Rabinovici Mircea Voda 58 BUCUREȘTI.

קונ' תקנות רבים (המשך לקונ' הצעת תקנה נחוצה שנדפס שנת תרפ"ט)
להרים מכשול איסור רבית על יסוד היתר חז"ל וע"פ
תיקון מהר"ם ז"ל. מחיר ב' הקונטרסים 2 זהובים. לרבנים א' זהוב. הכתבת :

Rabi A. M. Eiger Pavia 12 WARSZOWA.

מקור חיים ח"ת על שבתות וימים טובים, חנוכה ופורים ולקוטים על ש"ס
ומגילת יוחסין מהרבה גאונים וצדיקים מהרה"ג אלטר שפירא
אבד"ק וויקנא וכעת רב בק' טשערנאוויטץ.

בית ישראל חי' עה"ת מהרה"ג הנ"ל. להשיגם :

Rabin Alter Schapira CERNAUȚI

מפנ' דרכי שלום המצאת מכונה הנקרא "שומר הברית" לאסור את האיסור
מציצה ע"י כלי של יד ולהראות את המותר ע"י כלי
בתוך הפה ע"פ הסכמת גאונים ורופאי ישראל מהרב שלום וואכמאן מוהל בק'
ווארשא. להשיגו :

Rabin Szulim Vachman Mila 33 WARSZOWA

שו"ת הרב"ז חלק ראשון שו"ת הלכה למעשה בעניני חלקי הש"ע או"ח
ויו"ד מהרה"ג האמתי רשכב"ה סוע"ה המפורסם מו"ה בצלאל
זאב שאפראן ז"ל אבד"ק באקוי. הספר העניקי הזה הוא בושם נפלא בשדה
ההלכה, ונלוה אליו בראשו קונטרס גדול בשם "ילקוט החנוכי" יכלכל
תשובות רבות במילי דאגדתא מהגאון הנ"ל שנקבצו ע"י בנו ותלמידו
הרה"ג ר' חנוך העניך שאפראן נ"י רב בבוקרשט. הספר הנחמד הזה הוא
רב הכמות ורב האיכות מכל ארבעים בויגען דפוס מחירו עם המשלוח
500 לעי או 4 דולר. מחירו מוקדש להדפסת כל כ"ק של הגאון המחבר
ז"ל. להשיגו אצל בן המחבר.

Rabin H. Schafran Calea Griviței 255 a BUCUREȘTI.

עבורת הלויים ביאורים חדושים והערות לזמזש מגילות ונפרד לשני ספרים
 שם האחד מגילת ספר מהרה"ג ר' מיכאל הלוי איש
 הורוויץ מקראקא עם קונ' פשוטי דספרא. מלואים לספר הנ"ל, ושם הספר
 השני גשמי ברכה מהרה"ג ר' ברוך הלוי עפשטיין מפינסק בעהמח"ס
 "תורה תמימה" ונלוה אליו קונ' תוספות ברכה. מחירו א' דולר להשיגו ;
 Rabin Michael Horovitz Dietla 61 KRAKOW

להתודע ולהגלות כי הס' היקר עצי העולה על יו"ד עם הרבה
 תוספות והגהות מכבוד אאמו"ר זצ"ל נדפס פעם שנית כי הראשונים מגודל
 חשיבותם ונחיצותם ספוטמו ורבים וגם שלמים בקשו אותי למהר ולהדפיסם
 כי הספר הזה יביא בכנפיו תועלת גדול למורי הוראה בישראל ולשווקדי
 על דלתי התורה כי יראה מקור כל דין ושרשיו בדברי קדמאי ובתראי חוש
 מהר ימצא מבוקשו במחברת הנוכחי. מחיר הס' עצי העולה ח"ר 20
 טשעכישא קרונין. דברי ידידכם מרדכי בן לאדאמו"ר זצ"ל בעהמח"ס ברכת
 הבית ב"ח. עצי העולה ב"ח. שערי טהר על הל' נדה. ח'י' אברהם עה"ת.
 מנוחה ושמחה ע"ט על דיני נשים. מקור הברכה. לא אשיב לשום אדם
 עד שישלח לי מעות קדימה. אדרסא :

Einhorn M. Maszarik 38 MUKACEVA.

עירות של היום ח' עה"ת בדרך פשט פלפול ורדוש מהרה"ג ר' שלמה
 דאמיניץ מק' וויעליצקא.

רמזי אלו רמזים על חודש אלול ע"פ דרכי החסידות עם קונט' הבאה
 לפרקים על פרקי אבות מהרה"ג הנ"ל.

אם חפצים אתם בעבודה יפה בהגה משובחת ובמחיר
 נמוך פנו לכם אל

בית דפוס
 של

יעקב ווידער

סעאיני ס-וואראהל (רומניה)

המקבל להדפיס כל מיני ספרים, עתונים וכו' בתנאים קלים
 ובמחירים נמוכים. — הכל נדפס על אותיות

חדשות ויפות היוצאות מבית יציקתו

הכתבת :

Jacob Wieder SEINI

Jud. Sătmă, Romania.

קבוצי אפרים

שנה י'

קובץ מחי' תורה בענין הלכה, דרוש
ואגדה מרבני וחכמי זמננו ומאסף ספרותי
לשאלות המנסרות בעולם היהדות

יופיע פעם אחת בחודש

על ידי העורך

אפרים לאנדא

רב בבאקארעשט

בעל מחבר ספר אוצר התורה קמא ותנינא. וספר יקרא דחיי.

מתירו לשנה מאה לעי.

מחברים השולחים ספריהם אדפים מודעה פעם אחת עבורם.

KWITZEI EFRAIM

REVISTĂ LUNARĂ TALMUDICĂ-ȘTIINȚIFICĂ.

DIRECTOR :

Rabin EFRAIM LANDAU.

ABONAMENTUL ANUAL

LEI 100

Redacția și Administrația

BUCUREȘTI, IV STR. TRAIAN 24

TELEFON 82/16

SEINI, (Romania) — 1931.

TIPOGRAFIA JACOB WIEDER.

בבית המערכת נמצאים למכירה הספרים האלו :

יקרא דחיי כולל יותר מאלף וחמש מאות זכרונות מרבנים גאונים וצדיקים
מדורות ראשונים עד היום הזה זמן ושנת פטירתם. ואצל הרבה
מהם גם שנת לידתם ע"פ סדר החדשים וע"פ א"ב. מלוקט ומסודר מהרה"ג
אפרים לאנדא רב בבוקרשט. מחירו ארבעים לעי ובחול"ל חצי דולר.
שבט ישראל תולדות המשפחה הרוממה משפחת לאנדא מאת הרה"ג המפורסים
מו"ה ישראל לאנדא ז"ל אבד"ק סאדאגורא. יו"ל ע"י בן
המחבר הרה"ג הנ"ל. מחירו ארבעים לעי ובחול"ל חצי דולר.
יד יהודה חלק חמישי על ש"ע יו"ד מן סי' מ' עד סי' ס' להרה"ג
המפורסים מו"ה יהודה ליבוש לנדא ז"ל אבד"ק סאדאגורא
מחירו עם פרטא א' דולר.

מנחת עני על התורה והמצוה ענינים יקרים מלאים מוסר ויר"ש בדרך
פרדס. מחירו עם המשלוח חצי דולר.

כנסת ישראל ירחון לח"ת בעניני הלכה בהשתתפות גאוני הדור וחכמיו.
העורך הרב ר' משה קארעליץ. חוברת ג' מחירו א' זהוב
בחול"ל 50 סענט. הכתבת :

Rabin. M. Karelic u. Wielka 28 m. 10 WILNO.

הכרם ירחון לח"ת. שו"ת להלכה למעשה ודרושים נחמדים בהשתתפות גדולי
ישראל. יו"ל ע"י קיבוץ המוסמכים להוראה משיבה הגדולה דעת
משה. מחירו לשנה 5 זהובים ובחול"ל א' דולר. הכתבת :

Hakerem Nowolipie 26 m. 33 WARSZAWA.

ברורי המדות מבאר ומברר כללי ופרטי ותנאי המדות שהתורה נדרשת
בהן חלק ראשון ערך א' ברייתא דרבי ישמעאל בכלל
ערך ב' קל וחומר. עם ברוצי המדות הערות בשולי הגליון לבלי
לצאת מענין לענין עם מצוי המדות קצורי המסקנות והחלטות בכללי
ופרטי ותנאי המדות. שלשה אלה חוברו יחדיו מהרה"ג המפורסים מו"ה
חיים הירשענזאן אבד"ק הובאקען.

מנחם משיב נפש על מס' ביצה, ר"ה. תענית. מגילה. מו"ק וחגיגה.
מהרה"ג מנחם מאניש האלפערן ז"ל מבראדי. הספר
מחזיק ק"מ עמודים גדולים. מחירו מאה לעי. גם בחילוף ספרים שונים
בויגען מול בויגען. הכתבת :

Rabin. Schapira Str. pocz 37 BRODY.

כור המבחן כללי ודיני איסור והתר מש"ע יו"ד והפוסקים קדמאי ובתראי.
עם מקור ההלכה בדרך שאלה ותשובה. לע"ע נדפס הלכות
מליחת מכילה תמ"א שו"ת. מהרה"ג מאיר יהושע ראזענבערג אבד"ק
פליינפיעלד. הכתבת :

Rabbi. Mnyer J. Rosenberg 26 Sycamore Ave.
PLAINFIELD N. J.

ביום י"ב י"ג כסלו היתה פה בוקרשט ועידה מאגודת הרבנים מרומני' הישנה שבה לקחו חבל כל הרבנים הגדולים שבמדינה. על אדות עבודת הקונגרס בפרטות, הוציאה אגודת הקהלות מרומני' הישנה חוברת מיוחדת שנשלחה לכל קהלה וקהלה ולרובנים די בכל אתר ואתר. בהחוברת המיוחדת הזאת נתפרסמה גם נאום הפתיחה של היו"ר מאגודת הרבנים הרב הכולל דר. יעקב יצחק נימירובר והדין וחשבון על אדות עבודת אגודת הרבנים מרומני' הישנה מעת חוסדה עד עתה, מהמוכיר של האגודה הרב ר' אפרים לנדא מבוקרשט. בהחוברת הנוכחית אפרסם ההרצאות של הרבנים מבוקרשט הר' חיים ראבינאוויטש, דר. א. בעק, ר' חנוך העניך שאפראן, והר' צבי גוטמאן, שהרציא על הקונגרס, אי"ה בחוברת הבאה אפרסם ההרצאות הנאומים של יתר הרבנים חברי האגודה שהרציאו ונאמו בהקונגרס.

טו

נשאלתי בדבר סכסוך שבין משודך למחותנו, בנוגע לביטול השידוך שלא נכתבו ביניהם תנאים בקנס, אלא שהמשודך נתן להמחותן תקיעת כף על קיום ההשתדכות, והנה כעת טוען המשודך שהנהו חוזר בו מהשידוך משני טעמים: (א) מחמת שלא הסכימו הוריו בהודע להם מהשדוך שלהיותם דרים בעיר אחרת לא היו בשעת ההשתדכות, (ב) מחמת שגם הוא בעצמו התיישב שאין השידוך לפניו. אולם המחותן טוען, שבשעה ששוחחו על דבר השדוך שאל את המשודך: „מה יעשה אם לא יסכימו הוריו? ע"ז ענה לו, שהוא ישתדל בכל יכלתו שאבותיו יסכימו, אך אם גם לא יסכימו בכ"ז ישאר חתן עבור בתו, יען כי חפצו בה". לרגלי הטענות האלה כותב השואל; „לזאת אין אני רואה שום היתר למחול לו הת"כ אם המחותן לא ירצה למחול", ובכן שואל „איך להתנהג בענין הזה?"

הנה לא מחילת הת"כ מצד המחותן דרישה כאן, אלא התרת ג', כדנקטינן בש"ע (רכ"ח, ל"ז) וכדפשיטא להעצי לבונה בסוף דבריו על הרמ"א שם סעיף כ' בד"ה „ואם מת". אולם זאת ההתרה לא תתכן בלי הסכס המחותן דכיון שהת"כ היתה על דעת ולתועלת המחותן, הגם שהמשודך לא קבל טובה ממנו, דעצם ההתקשרות כשידוכין כל זמן שרק המשודך לבדו נשבע ולא גם המשודכת אין זה בגדר הטבה, כמו שפסק המהר"מ מפדוואה סי' ע' מ"מ גם בכחאי גונא אין מתירין לכתחילה להנשבע בלי דעתו ורצונו של המשביע, כדנקטינן ברמ"א רכ"ח כ' בד"ה מאחר, עי' בש"ך ס"ק נ"א ונ"ב, וכן פסק בתשו' שב"י ח"ב סי' פ', הלכך כיון דבנ"ד אין המחותן מתרצה על בטול השידוכין, עלינו לחקור אם אפשר להתיר להמשודך את הת"כ נגד רצון מחותנו? הנה טענת המשודך הראשונה היא, שהנהו חוזר בו מחמת התנגדות הוריו, דהיינו הטענה שהוא אנוס כעת לחזור בו מצדו שמתחלה בתקעו כפו היה בדעתו רק על אופן שיסכימו הוריו, דאפילו בהאמיננו להמחותן, שעל שאלתו בשעת השיחה המוקדמת „מה יעשה אם לא יסכימו הוריו? השיב לו המשודך שיתאמץ להשיג הסכמתם, או שיעשה נגד רצונם, מכל מקום מתבאר טענתו לדידן דברגע הוצאת הת"כ אל הפועל

הוניה פטומי' מילי של השיחה הקודמת והיתה דעתו רק באם שיעלה בידו לפעול הסכמת הוריו אבל לא בלאו הכי. דהיינו הטענה ש"שבועתו היתה (בדעתו) על תנאי כך וכך" דנקטינן ברמ"א (רל"ב סוף סעיף י"ב) דמאמיננן לזו מטעם המבואר שם בט"ז ס"ק כ' ובביאורי הגר"א ס"ק ל"ד. אמנם הש"ך שם ס"ק כ"ה שולל נאמנות כזו היכי שלא לעצמו נשבע אלא שנשבע לחבירו. כבנד"ד. אולם אפילו בכ"ה אי גו נא הרי מסיק הש"ך שנאמן באם שיש רגלים לדבר שאומר אמת, ורגלים לדבר כאלה הלא הנן לפנינו בנ"ד דממה ששאלו המחותן "מה יהי אם לא יסכימו הוריו?" מוכח ברור שלשוננו זה היא קולמוס לבו. היודע מרת נפשו איך שהשידוך איננו הגון בעד הורי המשודך, ממילא כיון דמן הסתם עומד המשודך בחזקת הכשרות דכל ישראל דלפיכך נקטינן "דאחזוקי אינשי בעוברים בעשה לא מחזקינן" כדפשיטא להרשב"א שהביאו הה"מ בפ"ט מהל' זכי' ומתנה הל' י"א. א"כ אמרינן שפיר דודאי לא עבר המשודך על העשה דכבוד אב ואם לעשות שדוך כזה שיחול כבודם ושיהיה להם תמיד למורת רוח, לכן מאמיננן לי' דאדעתא דהכי לא נשבע כלל וכלל. וכה, הרי נכנסת תקיעת כף זו לסוג "נדרים אונסין". ועי' פת"ש (רל"ב ס"ק ד') ובגוף דברי החת"ס ס"ס רכ"ח. שוב הנהו טוען "שגם הוא בעצמו התיישב שאין השדוך לפניו" כלומר, שאחרי ההתיישבות מצא שמתחלה טעה או שהטעוהו לחשוב שהשדוך הבלתי-הגון הזה הוא הגון לפניו. הנה ע"פ ההנחה הקודמת הרי הוא נאמן גם בטענה זו של שגגה אף "שנשבע לחבירו" מטעם דכיון שהמחותן מודה שהוא שאל את המשודך "מה יהיה אם לא יסכימו ההורים?" הרי זה כאלו מללו אז שפתיו ברור, שיש ריעותא בהשדוך, ע"פ הכלל דאמרי אינשי: מלתא גנאה דאית ביך קדים אמרה. (ב"ק צ"ב:) ממילא הרי הוי זה שפיר רגלים לדבר להאמין המשודך שלא התרצה על השדוך בעל הריעותות אלא מצד שמתחלה טעה או שהטעוהו באמתלאות שונות ואח"כ בשובו לביתו, עמד על אמתת הענין ומצא שאינו לפניו. ובכן הרי מכנסת טענה זו את הת"כ גם לסוג "נדרים שגגות" מעין אלה שנתבארו בש"ע סי' רל"ב סעיפי ו', י"ג הלכך בהכנס הענין לסוג "נדרים אונסין", הרי אין המשודך זקוק כלל להתרה. ואם גם נבוא לידי מדה זו להחמיר להזיקו מיהא להתרת ג' בכדי שלא ינהגו עמי הארצות קלות ראש בנדרים, כדנקטינן בש"ע (ר"ח ב') וכמו שפסק החכמת אדם (כלל ע"ח סוף סעיף ט"ו) שלענין כזה נחשבים בזמן הזה כולם לעמי הארצות. מ"מ הרי לית דין צריך בושש שהתרה כזו שאינה אלא בת חששא בעלמא, אפשר שפיר לעשות בלי כל הסכמה מצד המשביע, ובפרט אחרי שיתכן לצרף לזה עוד שני סניפים להקל, דהיינו: מצד אחד כהוראת זקן החכ"צ סי' מ"א, בכתבו: "ובענין נודר על דעת חבירו לא אכניס ראשי במחלקותן של ראשונים כו' מה גם כו' כי אין שבועה זו אלא תקיעת כף כו' ואיכא מאן דאמר, אפילו התרה אינה צריכה ואין בה אלא משום שארית ישראל לא יעשו עולה". ומצד השני, מה שאפילו לא היינו מכניסים את נ"ד לסוג "נדרים אונסין" "ונדרים שגגות", מ"מ כיון שהמשודך עומד וצווה ששידוכו איננו הגון בעיני הוריו, והמחותן בעצמו מאמת בזאת בבטאו בשפתיו מבלי משים ששאל את

המשודך מראש על אודות ההתנגדות שתוכל להיות מצד הוריו, דהיינו על כרחך, מפני שהבין, שאמנם ישנה כאן סבה להתנגדות כזו, אם כן בבוא לפי זה התרת תקיעת-כף זו עבור מצות כבוד אב ואם, הרי מצרפינן בכהאי גונא לסניף אפילו לדעת הט"ו (רכ"ח ס"ק ל"ג) את קולת היש אומרים „דלצורך מצוה מתירין נדר שנשבע על דעת חבירו אפילו בלא דעת חבירו“.

תבנא לדינא דלענ"ד, שיש להושיב ב"ד ולהתיר להמשודך את הת"כ נגד רצון מחותנו רק שבשביל הרהקת חשדא, יודיעוהו בדבר התרת הב"ד כמבואר רכ"ח, כ' ובש"ך (שם ס"ק נ"ב).

יהודא ליב צירלסאהן

אבד"ק קעשנוב ורב הכולל למדינת בסרביה.

טז

הרצאת הרב ר' חיים רבינאוויטש מבאקארעשט בענין שמירת ש"ק.

אם חז"ל הפליגו לפאר ולרומם את מעשי הצדיקים כ"כ עד שהרשו עצמם לתתם עליון על כל מעשי בראשית כאמרם כתובות ה' גדולים מעשי צדיקים יותר ממעשי ש"ו, לא יחשב לי לעין אם אומר על העבודה הגדולה הזאת, מעשי ידי צדיקי ורבני מדינתנו שהתאספו הנה לעבוד שכם א' בשכלולה ובהשתלמותה של „אגודת הרבנים“ שנבראה זה שמנה שנה בעולם הרבנות של רומני' הישנה, שהיא עכ"פ שקולה כבריאת ש"ו, ולכן אחר שנבראו ונשתכללו השמים והארץ של האגודה, הנה ההרצאות הנכבדות שהרציאו חבירי בנוגע ליסודות השמימים והארצים שעליהם האגודה עומדת אחר שנתלו המאורות, הם ההרצאות החשובות בנוגע להטבת מצב הרבנים ברוחני ובחומרי ואחר שבכלל נברא עצם האגודה ונעשה מין אדם מורכב מעליונים ותחתונים, מגוף ונשמה, הגיע זמן קריאת הרצאתי „הרצאת שמירת שבת“ שנפלה לי חבל בנעימים (כברייטו של עולם מתחלה ימי המעשה ואח"כ שבת) תפיץ אור על חובת האגודה בפתרון השאלה הגבוהה שעומדת עתה על הפרק ברומני' של עולם היהדות.

רבתי! אור גדול עלה על אופק שמי היהדות בברלין, באותו מקום ששקעה הפעם שמש הדת ע"כ ההשכלה הידיעה, שיצאה ברוח קדי"ם חזק להפוך הקערה על פה ולתקן תיקונים אשר לא כדת „זרחה השמש“ התחילו ענני חרות וחופש הדת להתפור ושמם האמונה המסורה יצאה בגבורתה להאיר על שמי היהדות הנאמנה כאשר אנו רואים פה שגם הרבנים הנאורים הולכים שלובי יד עם הרבנים מטיפי הישן ואף הם לא יחטאו המטרה לעבוד עבודה פורית בעד הרמת קרן התורה וקרן נושאי דגל התורה, וביחוד התחילה לזרוח שמש של שבת ע"י השתדלותו הנמרצה של הפרופסור מר גרינבערג יליד ראמעניץ, שמה כי עלה בידו ליסד „חבורת שומרי שבת

העולמית" ודבריו היוצאים מלב מלא רגש, הכו שורש ומצאו הד בלב כל מי שעוד יקר בעיניו כבוד השבת ובכל אתר ואתר יצאו הרבנים לישע רעיון הזה ליסד חברות שומרי שבת ועונג שבת סניפים להחברה העולמית, שגם פה בבקארעשט עלה ביד הרב הכולל דר. נימירובר ליסד חבורה שומרי שבת. נמצאו אמנם אז מבקרים שיצאו בבקורת חדה נגד זה, כי דנו את התרופה הזאת להכניס את יום השבת, שהוא אבן פנת אמונתנו, נשמת כל העם, ובן זוגו של כנ"י כולה, בתחום צר של חבורה מצומצמת לצמצם אותו בין כותלי חבורה של אנשי מספר, לאי כבוד וכעין בזיון נגדו. אבל הקולות מהרה חדלו, ויחד כולם הודו שבאותה שעה שסכנה גדולה מרחפת על פני השבת, עת לעשות ולהשתמש אפי' בתרופה קלה כמות שהיא ולהציל כל מה שאפשר להציל, ואין לנו להשען כ"א על כחו של זקן יעקב אבינו, דכשם שהוא זכה ע"י שקבע תחומין לירש העולם שלא במדה (כמ"ר וישלח) כן נזכה גם אנחנו ע"י קבועת תחומין ליום השבת, שעוד ישוב לאיתנו הראשון ויוחזר שוב להיות נחלת כל ישראל, נחלה בלי מצרים.

מטרת החבורה העולמית אולם הוא לא רק לאגד ולאחד תחת דגלה את כל אלו השומרים שבת כהלכתה דהיינו שאינם עושים כל מלאכה ולא שום מו"מ. כ"א ג"כ לשמור את השבת מכל המעצורים ומכשולים העומדים על דרכה לשטן לה, לעצור בעד זרמי הזמן השוטפים בחזקה נגדה, הסיבות היותר מכבידות על האדם את שמירת השבת, הם החיים האוקונומיים שירדו עתה עשר מעלות אחרונית והגזירות המתרגשות ובאות יום יום. מי מאתנו אינו יודע כי רובא דרובא "סוחרים ובע"מ" לבם עוד עליהם דוה על חילול שבת והיו מכבדים את השבת כראוי, אבל קשה להם לעמוד בנסיון לשבות ב' ימים בשבוע יום ה' ויום הא', מי מאתנו אינו יודע שישנם כמה אנשים מאותם המבקשים איזהו משרה או עבודה, שאינם רוצים לחלל השבת אבל לא ימצאו מי שיקבל אותם בלי לעשות מלאכה גם בשבת ואותם המתעקשים ואינם רוצים לוותר על כבוד השבת הולכים בטל וגוועים ברעב.

זאת היא איפא מטרת החבורה העולמית לבנות בתי חרושת ותעשיות וכיו"ב לאפשר עי"ז את כל אלו הרוצים לשמור שבת שימצאו פרנסתם בכבוד. ולא לחנם כתבה התורה בדברות הראשונות ובשניות במצות שבת, "ששת ימים תעבוד" כנראה שגם העבודה בששת ימי המעשה הוא חלק מהמצוה של שמירת שבת והוא בלתי מובן, אך התורה ירדה לסוף דעת האדם כי רק אם יעבוד כל ימי המעשה ולא יפסיד אפי' יום א' או לא יכבד עליו שמירת יום השביעי, אבל אם ינוח מלעבוד אפי' יום א', זה יהי' בעוכרו שתהי' שמירת שבת עליו לעול ולמשא, זכור ושמור בד"א נאמר, זכור היטב אמרה התורה שתשמור את יום השבת גם כזה שתסיר המסך היותר מבדיל בינו לבינך והוא ששת ימים תעבוד וגו' ואז ויום השביעי שבת וגו' וכן אח"כ בפ' המן, ראו כי ד' נתן לכם השבת וגו' ראו והתבוננו היטב כי ד' בעל הרחמים ורב חסד "נתן בעין יפה" (כדין מתנה) "לכם" להנאתכם ולטובתכם "את השבת" וע"ד שאז"ל לא לרעתכם נתתי לכם את השבת כ"א לטובתכם "ע"כ הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים" כדי שלא תפסידו את לחם חקכם ע"י השבת, והוא ג"כ כונת הכתוב

ושמרו בנ"י את השבת, לעשות את השבת לאפשר ע"י אמצעים נכונים קיום יום השבת „לדורותם“ ללחום מלחמות קיומו נגד הגלים שבכל דור ודור העולים עליו להטביעו.

כן בכל דור ודור עומדים על השבת לכלותו, בטח קראתם את המכתב חוזר איך שחבר, הלאומים בגניווא רוצה לשנות את לוח השנתי ולעשות יום לכן כן בלי שם בראשית השנה שלהם, אש יצאה מחשבון לבלע את קדושת השבת ע"ז ולחתור תחתיו, בעת קראי המכתב חוזר אמרתי אל לבי אולי מרומזת הגזירה החדשה הזאת בד' רבב"ח בב"ב ע"ג, שהוא גלא דמטבע לספינתא דמי לציצותא דנורא חזרת ברישא, היום הלבן שהוא בראש הלוח החדש הוא ציצותא דנורא, שריפת נשמת ישראל הוא יום הש"ק ח"ו. והוא הגל דמטבע לספינת הדת והיהדות, ומחנין לה, כי חוב קדוש מוטל עלינו למחות נגד זה בכל כוחינו ולהגן בעד כבוד השבת שלא יחולל ח"ו. רבותי! גם אגודה מאורגנה של כל רבני מדינתנו יכולה לעזור הרבה לשמירת שבת באופן זה, לסקל ולעזק כל אבני נגף וצורי מכשול המונחים על דרכה, ולהסיר כל המסכים המבדילים ביננו ובין השבת, כמו אם האגודה תאשר מטעם הממשלה ותנתן לה כח ב"ד יפה, או תוכל לעשות צעדים אצל הממשלה אשר יכתב בדתי המדינה חוק ולא יעבור שכל מי ששומר את השבת הרשות בידו לעבוד ביום הא', אם הקהלות יכירו את מקום הרבנים כי להם חלק בראש לכל דבר שבקדושה או יוכלו הרבנים בכח האגודה להשפיע על ראשי הקהלות שיעזרו לבנות בתי מסחר כאלה שיקובלו בהם רק אלו שרוצים לשמור את השבת כהלכתו, אם מורי הדת בבתי ספר לא יקובלו כ"א בהסכמת הרבנים, או יחונכו הנערים ברוח הדת התורה והיראה וזה יהי' סוג וגדר לשמירת השבת, חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו.

תוצאות הרצאתי הם איפא :

א') על האגודה להשתדל אצל הממשלה שכל מי ששומר את השבת מותר לו לעשות מלאכה או לפתוח חנותו ביום א', ב') על האגודה להשתדל אצל ראשי הקהלות שבכל עיר, שבכל המוסדות שלהם לא יקובלו כ"א שומרי שבת, ג') על האגודה להשתדל שבכל עיר יעשו חבורות שומרי שבת ולהוסיף חברים לאלו החבורות שנתיסדו מכבר, ובזכות השבת נזכה לגאולה שלימה במהרה אמן.

יז.

נאום הרב המטיף דר. א. בעק מבאקארעשט.

הלמוד הדת בבתי ספר תיכוניים הממשלתיים קשה מאד לסדר כעת ולהחליט, כי לענין זה יש מניעות מסבות מדיניות, וגם מסבות חסרון כסף, שהממשלה אינה מסכימה על תשלומי השעורים, והענין הזה יכול להיות מסדר עצ"ד הכי טוב רק ע"י הפקטוריים המדיניים.

ראשית אנו צריכים להודות לבא כח ברבנים הרב הכולל מר דר. נימירובר, בעד עבודתו הגדולה ובעד מלחמתו שלחם עד הנה בעד עמנו

ותורתנו. ואנו מבקשים ממנו שימשך את עבודתו הרבה והחשובה וילחם בכל כחותיו.

גם הועידה דהאידינא תשב רוח אורגיה חדשה בבא כח שלנו וילחם הלאה ובודאי ינצח.

אבל ישנם פקטורין. שאנו הרבנים היינו יכולים להשפיע עליהם, ולחבר לתוך מחנם ולתוך נפשם, וע"ז אין הצורך לדבר כעת ולדון בזה. הפקטור הראשון הוא: ההורים. בהסכמת ההורים התלמידים משתתפים בלמוד דת הנוצרית, וכמובן בלתי רשותם אי אפשר היה לילדים להיות נוכחים אפילו בעת הלמוד, דת אחרת בכלל. במדינות אחרות, עפ"י החק אסור לילדי בני דת משה להיות נוכחים בעת למוד דת אחרת, ומחויבים ללמד את דתם הם, ומענישים אותם שאינם לומדים את דת משה. גם אסור למורה לרת אחרת להסית ולהשפיע אפילו על הילד בדבורים ולהטות אותו מדת אחרת לדתו הוא. אצלנו לא ככה... ולכן החובה מוטלת על הרב דמתא, לעשות אספות ולדבר על לב ההורים שלא למכור את הבכורה בנויד עדשים, ז"א שלא למכור את הדת בעד ציין טוב או מצויין, אלא יסתפק יותר טוב בציון מספק, ודי לו...

הפקטור השני הוא הנוער.

לדאבונינו אנו צריכים לגלות כאן את האמת כי הנוער החוק ומתרחק הוא מאת הרבנים, ואנו מחויבים לחפש אמצעים לרכש את נפשו ולהתקרב אליו ולא להפריע את עבודתו הלאומית במוסדות ובהסתדרויות שונות. להיפוך הרב צריך להשפיע עליו ולדבר עליו, ולקרב אותו אליו, מובן מאליו כי אז ירכש את נפשו גם בשביל הדת. הלא יותר קל לרכש את נפש הנוער הזר מנפש הנוער המתבולל. גם למנוע מריבות וקטטות בין ההסתדרויות הנוער, ולחדר לתוכם ולהוכיח אותם ואז נרכש גם את נפשו לטובת הדת. גם על הרב לסדר שעורי חנם לרת במקום שאין אפשרות לתשלומי השעורים. הפקטור השלישי הוא המורה.

ישנם הרבה "מורי הוראה" שיש להם האפשרות להיות מורים לדבר או ישתמשו הם בהוראת הדת, אבל ישנם הרבה מורים שראויים לאיצטלא זו וממלאים את תפקודם כדבעי למהוי, או על המורה למלא את תפקודו ולהורות לתלמידים את למוד הדת. רק הרב ישגיה שימלא בשלימות את התפקוד הנמסר ליד המורה, ואם יראה שהלמוד הדת הולך הלך ומתמעט, אז ישתמש בכל האמצעים להרים את מצב הרוחני ולהחזיר את העטרה לישנה.

גם הלמוד הדתי אינו רק "דת" דוקא אלא גם ההסטוריה ביבליית העתיקה שלנו ובשפה העברית גם הן נקראות אצלנו דת. ואם כל הפקטורים ימלאו את תפקודם ואת חובתם בשלימות, אז גם הממשלה זקוקה תהיה להכנע ולמלא את דרונותינו שאנו דורשים מאתה.

יח.

הרצאת הרב ר' חנוך העניך שאפראן מבאקארעשט בענין הרמת קרן התורה.

כיום לצדיקים הנאה להן והנאה
לעולם [משנה סנהדרין ע"א].

מורי ורבותי! מי מאתנו לא ידע עד כמה הרבנות הכחה שורש עמוק
בנשמת העם, זמן רב וארוך עמדה בראש העם. שמש לפניו בתור מורה-דרך
ומורה תורה. הרבנות לא היתה רק נושאת דגל התורה והמוסר היהודי, אלא עוד
יותר: היא היתה שימרה הנאמן של היהדות במשך הגלות, שומר שהגין בגבורה-
נפשית מופלאה ובמסירת נפש שאין דומה לה על הדברים היותר יקרים להאומה.
על הפסוק: „הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי
ישראל כלם אחויו חרב מלומדי מלחמה“, אמרו חז"ל: אלו ת"ח! מגבורי
ישראל שהם מגבירים ישראל ומשמרים ישראל, אחויו חרב, הה"ד חרב
פיפיות בירם, מלומדי מלחמה — מלחמתה של תורה (שה"ש רבה). בלי חשש של
הגזמה נוכל לאמר: שההיסטוריה העברית נסתמנה ע"פ האופי שקבעה לה הרבנות.
„המסורה“ מסרה לנו שלש פעמים מלת „ונשמע“: (א) „כל אשר דבר
ה' נעשה ונשמע“ (משפטים). (ב) „ונשמע קולו בבאו אל הקדש“ (תצוה).
(ג) „ונשמע פתגם המלך“ (אסתר א'). להורות לנו, כי תעודתו וחובתו
הקדושה של הרב הוא, להיות מצוין „בנעשה ונשמע“, כלומר, שתהא יראת
חטאו קודמת לחכמתו, מעשיו מרובים... „נעשה“ ואח"כ „ונשמע“ — בעל
שמועות — ששמע ולמד ושמש ת"ח הרבה ובקי בכל מקצעות התלמוד
והש"ע, לא שידע להורות רק בשאלות קדרה וכף גרידא. ולא זו בלבד
אף צריך להטיף על העם דרשות נאות ויפות בפה ממלל רברבותא, למען
יקח נפשות לקרבם לתורה ולתעודה בישראל, וזהו „ונשמע קולו בבאו אל
הקדש“. הרבנות התנוססה בעוז מלכות רמה מלכות חומרית ורוחנית גם
יחד: „מאן מלכי רבנן“, וזהו „ונשמע פתגם המלך“ — הרבנים הטביעו
חותם רוחם על כל היהודים והיהדות, גם על ראשיהם ומוריהם הניפו זרוע
רמה... בכלל אפשר להגיד, כי בהם נפגש תמיד המרכז המצוין של „תורה וגדולה
במקום אחד“... הרבנים משלו בעוז רוחם על כל עניני היהדות והדת, על כל
המוסדות הצבוריים היהודיים; כל ההנהגה העצמית — האבסונומיה הדתית,
התנוססה רק מעל דגל שלטון הרבנים, הכל נעשה ברוח פיהם, ברוח הדת ורגשי
המוסר הנעים...

ואולם שונה היא לגמרי תעודת הרבנות „כהוה“ בימינו אלה עלינו
להודות בלב דוי שכבוד הרבנות והשפעתה הולכים ויורדים מיום אל
יום... כמעט בכל יום בת קול יוצאת ומכרזת על חורבנה של היהדות
והרבנות... גלה כבוד מהתורה, חדלה המשמעת, וקללת ישעיהו וכל הברייתא
דסוטה לעקבתא דמשיחא באה ונהייתה... הרבנים שברוב ערי מדינת
רומניה-הישנה, הנם שקועים במ"ט שערי דחקות ועניות, גם אם נהיה מורים
לפניהם אלפי דרכים ואופנים ברורים איך להגשים את השאיפות הרבניות

והדתיות, בכל זה, לא ימצאו ידם ורגלם לעשות מאומה. יען הם בשבתם על משבר „הפרנסה“ טובעים תמיד בים של טרדות, בשביל הלחם הקלוקל, שבא להם בועת-אף — מחוץ ובועת-דם — מפנים — הם עסוקים תמיד בענינים פועטים קטנונים לפי מדרגת משרת הרבנות הראויה... „אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם“ — אם הרבנים כהני הדת עלולים לבא לידי מכשול בעסקי המחיה והכלכלה, במי האשם תלוי? אם לא „באשמת העם“ אשר לא יתנו לבם לדאוג בעד פרנסת הרבנים להמציא למו מזון ומחיה ברוח ובכבוד! והיטב אשר דבר אחד המחברים, להבין ע"ד צחיות, מקרא שכתוב: „שלום רב לאוהבי תורתך“ — יש בכח הרבנים הת"ח להשפיע רב שלום וברכה, אך — „ואין למו“ — מה שאין למו פרנסה וחיי שלווה, זהו — „מכשול“ — אבן נגף וצור מכשול בדרך הקודש... „ודברי חכמים בנחת“ — כאשר יש להם נחת ושלווה, אז — „נשמעים“... לכן, מורי ורבותי! נמתיק סוד, לטכס עצה, כדת איך להתנהג, לפעול על ראשי מנהיגי הקהלות, להטיל עליהם חובה קדושה, לפרנס את רבניהם „בעין יפה“ והכנסתם של הרבנים תהי' מיוסדת על בסיס ריאלי, נכון וקים, מאיזה מקור אופיציאלי, שיש בו כדי להחיות, או אז יכולים הם הרבנים להיות קברנוטים הגונים לדור, למלא חובת משרתם באמונה, ולפעול הרבה לטובת הדת ולטובת הכלל.

מורי ורבותי! מי מאתנו לא ירגיש עד כמה נחוץ ליסד בערי רומניה „בתי ישיבות“, „ובתי תלמוד תורה“, טובים ומתוקנים לרוח התורה הכתובה והמסורה במ יטעו עץ הדעת על תלמי לב העלם, ולבחור מורים נבונים השכל ובינה מלאים, החרדים לדבר ה' ואת האלהים יראים, ללמד את בני יהודה מקרא משנה וגמרא, אך בסדר נכון ומדרגה ישרה! למוד התורה האיר את עיני העם ויער בקרבם רוח חכמה ובינה רוח דעת ויראת ה', ויקם בקרבם אנשי הרוח, אשר היו לאותות ולמופתים גם בחכמתם גם בצדקתם. במצור ירושלים, כאשר ראה איש האלהים רבי יוחנן בן זכאי כי הקיץ הקץ לממלכת יהודה, בקש מאת אספסינוס קיסר, להשאיר את „יבנה וחכמיה“ ולתתה לו, רבים תמהו על שאלתו קלת הערך, גם חז"ל משכו עליו קו בקורת תחת בקשתו. אך התולדה הוכיחה מה גדלה ונכבדה היתה „יבנה וחכמיה“ למענו, ועד כמה צדק איש האלהים הזה בבקשתו. הוא ראה בעיניו החודרת כי יבנה וחכמיה יצילו את שארית הפליטה. „ישראל ואורייתא חד הוא“, זהו סוד קיומו. בקיום התורה תלוי קיומו של עם ישראל סבא להנצל מכליון חרוץ תחת אשר עמים אחרים עזבו את המערכה וכבר אבד זכרם מן הארץ. „הארון נושא את נושאו“ (סוטה ל"ה). בכל מקום שגלה עמנו, היה ספר התורה בזרועותיו, וחתום בתוך לבו, וכל הצרות וההרפתקאות דערו עליו ה' גם גורמים מקיימים ומועילים שהקיפוהו והגינו עליו בדרך גלותו.

מורי ורבותי! הבה נתחכמה בתשומת לב מיוחדת לדאוג בעד הטבת מצב היהדות ברומניה אשר ירדה עשר מעלות אחורנית כמעט כל קניניה הרוח של העם העברי טובעים בים גדול של שלילה... האגדה הקבצו עוצו עצה, המתיקו סוד, העלר שאלת הדת והאמונה על שלחניכם, וראו

לפתרה בדרך ישר ומרוצה להטבת המצב החמרי והרוחני של ישראל ורבנן !
 חובה גדולה וקדושה רובצת על הרבנים להעשות לכנסיה אחת. ואם
 אין בכחם להשפיע עכשיו הרבה על בני ההמון " לכל הפחות לא יהיו
 הם בעצמם כשיות פזורות. כאטמים נפרדים. צריכים אנו ללמד ממעשי
 עזרא הסופר שבשעה שראה את עמו מתמוטט הלך ותקן את "כנסת הגדולה"
 מראשי העם וחכמיו, והוא הצליח להשיב את עטרת התורה ליושנה וגדולת
 ישראל לקדמותה "כנוס לצדיקים הנאה להם והנאה
 לעולם".

יט.

הרצאת הרב צבי גוטמאן בוקארעשט אודות "הרבנים והקהלות".

כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי
 ישראל וכו' א"ל עמך ישראל צריכין
 פרנסה א"ל לכו והתפרנסו זמ"ז.
 (ברכות ג' ע"ז)

מורי ורבתי ! גלוי וידוע לפניכם כי מטרת אגודתנו אגודת הרבנים
 שברומניה הישנה היא הרמת קרן התורה בכלל וקרן הרבנות בפרט. כדי
 לאחוז אמנם באמצעים נכונים שנוכל לעשות צעדים להגיע למטרת חפצנו
 שלא לצאת ידי חובתנו באספה בעלמא כ"א לפעול באמת לחזק דתוה"ק
 להרים את כבודה וכבוד לומדיה, להטיב את מצב הרבנים נושאי דגל התורה
 ולבצר את מעמדם הרוחני והחומרי, עלינו להתענין ביותר ולתת תשומת לב
 מיוחדת לשאלת "הרבנים והקהלות" כלומר ע"ד היחס הקרוב וההרמוניה
 השלמה שמוכרח להיות בין הרבנים "רועי העדה ומדריכייה ובין הקהלה,
 ראשיה ומנהיגיה, השופטים והשוטרים (כבמד"ת שופטים אלו הדיינים שוטרים
 אלו פרנסי העדה ר"א אומר אם אין שוטר אין שופט) יען כי גורל הרב
 הלא היא תלוי באופן ההסתדרות והנהגת הקהלה וברעת הראשים והמנהיגים,
 ורק בעזרתם של אלה יוכל הרב למלא את תפקודו ותעודתו כראוי.

חכו"ל שבמערבא (ירושלמי הוריות פ"ג) העירו עד"מ שמש"ה רבינו
 הקדים את הראשים לזקנים ויהושע קרא לזקניו ואח"כ לראשיו. אבל שניהם
 משה איש האלקים ויהושע איש אשר רוח בו בחור רועים נאמנים לעדת
 ד', הבינו את הקרובה שצריך להיות בין הראשים הנבחרים מהשבטים היינו
 ראשי הקהלות ובין הזקנים אלו תלמידי חכמים (כבקדושין ל"ב). הרבנים
 כדי להביא אותנו בבית ד' אלקינו ולהקים אותנו לעם.

ולכן מעולם הי' אחד מראשי ומנהיגי הקהלה שהיתה מיוסדה על אדני
 הדת והמסורה. חבר העיר (ראה מגילה כ"ז ובכמה דוכתי) התלמוד-חכם שבין
 שאר ז' טובי העיר הנבחרים, או הפרנס שהי' צריך להיות ת"ח המשיב
 בכ"מ ששואלין אותו בדבר הלכה (שבת קי"ד) (הוריות י"ג) וזה היה האיש
 על העדה "שהשפיע שכל הקהלה תתנהג ע"פ רוח התורה והמצוה".

בדורות האחרונים מתאונן המהרש"ל ביש"ש קדושין פ"ד ס"ו כי הפרנסים אינם ת"ח כמו לפנים. ור"מ חאגוז בספרו לקט הקמח יו"ד ד' ק"ג ע"א יאמר בזה"ל הם המה פרנסי הקהלות שעל הרוב הם נוהגים שררה על הדבר לסיבת עשרם ולא לסיבת ידיעתם. ועינינו הרואות מה שאמר המליץ דינר קוצר דינר בוצר וכו' דינר מעמיד פרנס בור על הצבור בימי האלה היה הרב של הקהלה זה היחיד מומחה שע"פ יתנהגו כל עניני הצבור. בכל הנוגע לדת וליהדות. בימינו אמנם ימי הירידה של הדת והמוסר בעוה"ר ירדה מצב הקהלה פלאים. פנה הודה פנה זיוה והדרה. יש הרבה קהלות שאין להם רב כלל והם כצאן בלי רועה, ובאלה שיש להם רב השפעתו על הצבור אינה כראוי. כי מנהיגי העיר אינם סרים למשמעתו. ולכן חובת האגודה שתשתדל אצל אגודת הקהלות שברומניה הישנה שכל הקהלות תהינה בנויות ומשוכללות על יסוד דתי ומסורתי. ושהרב שע"פ דחו"ל הוא דומה למלאך ד' צבאות (מו"ק י"ז חגיגה טו). וראה נדרים כ' מאן מלה"ש רבנן (שבת קי"ט) יוכל לעשות שליחותו — שליחת אחת — שלא יהי' מוכרח להתעסק בשליחות שונות כדי לפרנס את ב"ב. הקהלות יפרנסו אותו בכבוד (כבחולין צ"ב ובחומ"מ ס"ט) שיוכל להיות מסור למשמרתו משמרת הקודש לרעות את בני עדתו על מביעי התורה והמצוה.

רבנים יקרים! חיים אני בתקופה של משבר כללי. קריוס נורא. ומלחמת הקיום גדולה מאוד. והשאלה עמך ישראל צריכין פרנסה כפשוטה וכמשמעה היא שאלה חמורה. ולעת כזאת מצב החומרי של כל הרבנים אינו איתן. ומי מאתנו אינו מרגיש כצערן של ת"ח. ובכ"ז מטרת אספתנו אינה רק בשביל הטבת מצבנו החומרי, דואגים אנחנו על ירידת הדת יודעים אנחנו כי חסר לעמינו מזון רוחני. אשר מרוב עבודה בשביל הפרנסה אין דורש ואין מבקש את דבר ד'. "ונכנסו חכמי ישראל". התאספו ראשי עם יחד גדולי הרבנים ממדינתנו תחת נשיאת הרב הכולל וציר דתי בבית המחקקים דר. נימירובר שליט"א, כנסיה לש"ש לחשוב מחשבות ולתקן תקנות טובות ומועילות להרים את כבוד התורה בעיני העם. לחביא סדר ומשטר בחיי הקהלות שלנו שהרבנים יוכלו לפרנס את בני עדתם בפרנסה רוחנית ללמד לעם ד' תורה ומצוות ולהדריך אותו בדרך הישר והטוב.

והבע"ב יכירו וידעו את ערכו של הרב ותועדתו למלא כל מחסוריו הגשמיים. מקוים אנחנו כי סוף סוף יאיר לנו השי"ת נתיב מבין מפלשי עובי העננים הפרושים על שמי היהדות, ונזכה "לעלות השחר", ואנחנו מצדנו נתאחד לאגודה אחת לעבוד שכם אחד בשביל הרמת קרן התורה והדת. הצעותי: אגודתנו הפעול אצל הסתדרות אגודות הקהלות שברומניה הישנה לבצר את מעמד הרבנים שבתוכן. שהרב יהי' אחד מראשי הועד שדעתו דעת תורה יכריע בכל הענינים והחוקונים הנוגעים לדת וליהדות. וכאשר יאמר כן יקום. על האגודה להגן בעד כל רב שיסבול רדיפות מצד אנשי קהלתו ולהשוות כל הסכסוכים שיתהוו בינו ובינם. ובכלל תהי' שאיפת האגודה להרים את מצב הרבנים ולהעמידם על הגובה הראוי להם מטעם התורה והחיים. והכל על מקומו יבוא בשלום. כי לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום, קשר אמיץ ועוז שבין הרבנים ובין קהלתם יהי' לכלי מחזיק

ברכה לכל ישראל, ותורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, אמתי תהי לנו התורה למורשה מאורסה כמאמרם ז"ל כשיעלה בידנו להשפיע על הסדרות הקהלות שיתנהגו לפי רוחו של יעקב רוח ישראל סבא.

להיארציט הראשון של הגאון האדיר מו"ה בצלאל זאב שאפראן ז"ל אבד"ק באקוי :

עוד לא נרפאו פצעינו, מופיע לעינינו, יום המהרה, יום המר והנמחה, היא"צ הראשון אחרי פטירת הרה"ג רשכבה"ג, גאון הגאונים, כל ישראל אליו היו פונים, מרגניתא דלית בה טימא, מו"ר מר בצלאל זאב שאפראן זצ"ל (י"ד כסליו תר"צ), האיש המורם מעם, דגול מרבבה, גאון חיינו, ותפארת אומתינו, שהרגיש תמיד בכל נימיו, צרות בני עמו, נשחתק! האיש הזה שעבד בכל כוחו להרים קרן היהדות המסורתית, הרה"ג המנוח נאזר בגבורה, ובשפתו הצחה והברורה, יצא להגן על תורתנו המסורה, איננו! אחד מעמודי התור, הקברניט הרוחני, מהאומה הישראלית, שכל ימיו שם לילות כימים ללמוד וללמד, ועלינו להביע את צערנו — בהיא"צ הראשון, ודאבוננו בהעדר מאתנו איש כזה, באמצע עבודתו, הי תורה והי מצוה דמגני עלן כי אבד צדיק מן הארץ, ובצדק נוכל לומר על הרה"ג הנפטר מאמר הגמרא (ברכות י"ז ע"א) אשרי מי שעמל בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו, גדול בשם טוב, ונפטר בש"ט, ימתקו לו רגבי אדמתו, ובגן עדן מנוחתו, בזכות צדקתו ותורתו, חבל שאין לנו תמורתו.

הרב אברהם הארינשטיין
פאלעשט-בסרביה.

ב.

הרהורים ובאורים (המשך מחוברת ג'ד אות י"ג).

שם ק"א, ואף דבהסבר אין קידוש אלא במקום סעודה, דאמר אב"י כי הוינא בי מר כי הוה מקדש, אמר לן טעימו מידי, דלמא אדאזילתו לאושפיזא מתעקרא לכו שרגא ולא מקדש לכו בבית אכילה, ובקידושא דהכא לא נפקיתו, דאין קידוש אלא במקום סעודה.

ובתוס' ד"ה ובקידושא וכו' ומה שלא הי' מקפיד על סעודת שבת שלא לאכול בלא נר, כדפי' בקונטרס, משום שיוכלו לעשות למחר שלש סעודות, וכו'. והרהורינו בזה, מדאמרו לקמן ק"י שמי שלא קידש בע"ש, מקדש והולך כל היום כולו, ובכל זאת היה מקפיד? והנה בשו"ע או"ח סימן רע"ג, י"א שאין מקדשין אלא לאור הנר, והוא דעת המרדכי ז"ל ודעמו מהא דרבה דלעיל דאמר אדאזילתו לבתייכו מתעקרא לכו שרגא ומפרש"י ולא תוכלו לקדש בלא נר.

ולכאורה קשה לדעתייהו מהא דאמר רבא שבת כ"ג נר ביתו וקידוש היום, נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, ולפי דעתייהו למה לו למימר הטעם משום שלום ביתו, ותיפוק ליה ופשוט הוא שנר ביתו עדיף כי היין בלא נר מה מועילו, כיון שאינו יכול לקדש בלא נר?

ואולי אפשר לבאר ולומר, שלצורך שבת מחויבים אנו באמת בשני מיני נרות, באחד והוא נר ההדלקה, שהנשים מוזהרות להדליקם ולברך עליהם, ועיקר מצוה זו באשה וכדחתן (שם ל"א) על שלש וכו', על שאינן זהירות בהדלקת הנר, — ובהדלקת נרות אלה אם אין לה נר אחר אלא שמן עטרן, אף שריחן רע מחויבות להדליקם, והשני נר ביתו, — שאנשים ונשים שוים בו וכדאמרינן הרגיל בנר וכגירסת התוס' ג"כ דהוי רגיל פי' הבעל והאשה, בשרגא, והדלקת נר זה בשבת חובה, אם במקום סעודה, דחובה שיסעוד במקום הנר, משם עונג וכבוד שבת, שאין סעודה חשובה אלא במקום הנר ואם שלא במקום הסעודה ג"כ, רק משום שלום ביתו דאין שלום במקום שאין נר, שהוא וב"ב מצטערים לישב בחשך וכפרשת רש"י ז"ל ג"כ, שהולך ונכשל והולך באפילה.

ולפי זה הא דאמר רבא נר ביתו וקידוש היום, מיירי שכבר יש לו הנרות של ההדלקה, אבל אין לו כדי לקנות עוד לשניהם, לנר ביתו ולקידוש היום, ומשום הכי אי לאו הטעם „שלום ביתו“ הוי אמרינן שפיר דיין קודם ויכול לקדש לפני הנרות של ההדלקה — ובשעת הדחק יקדש למחר, כדין מי שלא קידש בע"ש, — ולכן אמר רבא נר ביתו עדיף ויהיב הטעם משום שלום ביתו, ועל דא, על נר ביתו תנינן אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת, ואף אם אין לו שמן אחר אלא שמן עטרן בלבד, אין מדליקין בו, ואמר רבא הטעם, שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה, משום שלום בית ומתוך שריחו רע גזירה שמא יניחנה ויצא, ועיין בתוס' (שם כ"ה) ד"ה הדלקת וכו', ועיין במהר"ם ג"כ.

מנשה מרגליות ברוקלין.

(המשך יבא)

בשעה האחרונה הגיעה לנו השמועה המעציבה, שהרב הגדול בתורה כו' מו"ה יצחק משה ראבינאוויטש אבד"ק בערלאד שבל"ח ביום ש"ק ז' טבת, המנוח מלבד גדלו בתורה הו' גם אהוב ומרוצה לבריות. הוא הו' בן הגאון המפורסם הר' דובבער ראבינאוויטש ז"ל אבד"ק יאס, בן ס"ד שנה הו' במותו. תנצב"ה

כוכב השחר שו"ת ודרושים נחמדים למועדים ולשבתות מהרה"צ מו"ה
חיים ראבינאוויטש רב בק' בוקארעשט, ונלוה אליו קונ'
„דברי שלום" אמרות טהורות מאביו הרה"צ בנש"ק מו"ה שלום ז"ל מקאלמעא.
מחירו מאה לעי ובחול' א' דולר. הכתבת ;

Rabin. CH. Rabinovici Mircea Voda 58 BUCUREȘTI I.

שו"ת הרב"ז חלק ראשון שו"ת הלכה למעשה בעניני חלקי הש"ע או"ה
ויו"ד מהרה"ג האמתי רשכב"ה סוע"ה המפורסם מו"ה בצלאל
זאב שאפראן ז"ל אבד"ק באקוי, הספר הענקי הזה הוא בושם נפלא בשדה
ההלכה, ונלוה אליו בראשו קונטרס גדול בשם „ילקוט החנוכי" יכלכל
תשובות רבות במילי דאגדתא מהגאון הנ"ל שנקבצו ע"י בנו ותלמידו
הרה"ג ר' חנוך העניך שאפראן נ"י רב בבוקרשט, הספר הנחמד הזה הוא
רב הכמות ורב האיכות מכיל ארבעים בויגען דפוס. מחירו עם המשלוח
500 לעי או 4 דולר. מחירו מוקדש להדפסת כל זי"ק של הגאון המחבר
ז"ל. להשיגו אצל בן המחבר.

Rabin. H. Schafran Calea Griviței 255 a BUCUREȘTI.

עבודת ה'יום ביאורים חדושים והערות לחמש מגילות ונפרד לשני ספרים
שם האחד מגילת ספר מהרה"ג ר' מיכאל הלוי איש
הורוויץ מקראקא עם קונ' פשוטי דספרא, מלואים לספר הנ"ל, ושם הספר
השני גשמי ברכה מהרה"ג ר' ברוך הלוי עפשטיין מפינסק בעהמח"ס
„תורה תמימה" ונלוה אליו קונ' תוספות ברכה. מחירו א' דולר להשיגו ;

Rabin. Michael Horovitz Dielta 61 KRAKOW

להתודע ולהגלות כי הס' היקר עצי העולה על יו"ד עם הרבה
הוספות והגהות מכבוד אאמור"ז זצ"ל נדפס פעם שנית כי הראשונים מגודל
חשיבותם ונחיצותם ספו תמו ורבים וגם שלמים בקשו אותי למהר ולהדפיסם
כי הספר הזה יביא בכנפיו תועלת גדול למורי הוראה בישראל ולשוקדי
על דלתי התורה כי יראה מקור כל דין ושרשיו בדברי קדמאי ובתראי חוש
מהר ימצא מבוקשו במחברת הנוכחי. מחיר הס' עצי העולה ח"ר 20
טשעבישע קרוינין. דברי ידידכם מרדכי בן לאדאמור"ז זצ"ל בעהמח"ס ברכת
הבית ב"ח. עצי העולה ב"ח. שערי טהר על הל' נדה, ח"י אברהם עה"ת.
מנוחה ושמחה ע"ס על דיני נשים, מקור הברכה. לא אשיב לשום אדם
עד שישלח לי מעות קדימה. אדרסא :

Einhorn M. Maszarik 38 MUKACEVA.

חורב אונפארטייאשער רעליגיעזער מאנאטה-זשורנאל אבאנאמקנטס פרייו
1 קווארטעל א' זל. להשיגו ;

Red. „Chorew" Muranowska 4 M. 30 WARSZAWA.

מחברים נכבדים!

אם חפצים אתם
בעבודה יפה בהגהה
משוכללת ובמחיר
נמוך פנו לכם אל

בית דפוסו של יעקב ווידער

המקבל להדפיס כל
מיני ספרים, עתונים וכו'
בתנאים קלים ובמחירים
נמוכים. — הכל נדפס על
אותיות חדשות ויפות
היוצאות מבית יציקה ו

הכתבת :

JACOB WIEDER, SEINI
JUD. SÄTMAR ROMANIA.

קבוצי אפרים

שנה י'

קובץ מחי' תורה בענין הלכה, דרוש
ואגדה מרבני וחכמי זמננו ומאסף ספרותי
לשאלות המנסרות בעולם היהדות

יופיע פעם אחת בחודש

על ידי העורך

אפרים לאנדא

רב בבאקארעשט

בעל מחבר ספר אוצר התורה קמא ותנינא. וספר יקרא דחי'.

מחירו לשנה מאת לעי.

מחברים השולחים ספריהם אדפים מודעה פעם אחת עבורם.

KWITZEI EFRAIM

REVISTĂ LUNARĂ TALMUDICĂ-ȘTIINȚIFICĂ.

DIRECTOR :

Rabin EFRAIM LANDAU.

ABONAMENTUL ANUAL

LEI 100

Redacția și Administrația

BUCUREȘTI, IV STR. TRAIAN 24

TELEFON 82/16

SEINI, (Romania) — 1931.

TIPOGRAFIA IACOB WIEDER.

בבית המערכת נמצאים למכירה הספרים האלו:

יקרא דחיי כולל יותר מאלף וחמש מאות זכרונות מרבנים גאונים וצדיקים מדורות ראשונים עד היום הזה זמן ושנת פטירתם, ואצל הרבה מהם גם שנת לידתם ע"פ סדר החדשים וע"פ א"ב. מלוקט ומסודר מהרה"ג אפרים לאנדא רב בבוקרשט. מחירו ארבעים לעי ובחול"ל חצי דולר. שבט ישראל תולדות המשפחה הרוממה משפחת לאנדא מאת הרה"ג המפורסים מו"ה ישראל לאנדא ז"ל אבד"ק סאדאגורא. יו"ל ע"י בן המחבר הרה"ג הנ"ל. מחירו ארבעים לעי ובחול"ל חצי דולר. יד יהודה חלק חמישי על ש"ע יו"ד מן סי' מ' עד סי' ס' להרה"ג המפורסים מו"ה יהודה ליבוש לנדא ז"ל אבד"ק סאדאגורא. מחירו עם פרטא א' דולר.

מנחת עני על התורה והמצוה ענינים יקרים מלאים מוסר ויר"ש בדרך פרדס. מחירו עם המשלוח חצי דולר.

אידישע וויסענשאפט צוויי וואָכענטליכער זשורנאַל פֿיר ליטעראַטור, היסטאָריע, טאָריע, וויסענשאַפט, ביאָגראַפֿיע. העורך הר' שמואל שוועמער יאס. הכתבת:

Smil Șfemer str. Lazăr 2 JAȘI.

ימים טובים פֿאַלקלאַר אלע פֿאַלקסטימליכע דבורים, גלייכווערטליך און אנעקדאטען וועגען אונזערע ימים טובים. געזאַמעלט דורך הרה"ג ר' ישעי' זלאטניק אבד"ק ראדום, ערשטער טייל.

אנית סוחר חיי יקרים על מס-- בבא קמא מהרה"ג ר' אברהם שיף רב בק' טורנעל. להשיגו אצל חתן המחבר הרה"ג ר' שלמה צביר קאליר אבד"ק סוכעוואליע ע"פ הכתבת:

Rabin Sz. H. Koller Suchowoli pow. Sokółski Polonia.

דודאי ראובן דרשות לפרשיות השבוע כסדרן על בראשית שמות מהרה"ג ר' ראובן כ"ץ אבד"ק בעיאן נ. דו. מחירו לרבנים 75 סנט. להשיגו אצל בן המחבר

Szymon Kac Mir pow Stolpce Polonia.

תורת ארץ ישראל ירחון רבני מרכזי לת"ת בהלכה ובאגדה י"ל ע"י ועד הרבנים המאוחד מירושלים. מחירו לשנה 3 דולר. הכתבת:

Torath Eretz Israel P. O. B. 514 Jerusalem.

כוכב השחר שו"ת ודרושים נחמדים למועדים ולשבתות מהרה"צ מו"ה חיים ראבינאוויטש רב בק' בוקארעשט. ונלוה אליו קונ' דברי שלום אמרות טהורות מאביו הרה"צ בנש"ק מו"ה שלום ז"ל מקאלאמעא. מחירו מאה לעי ובחול"ל א' דולר. הכתבת:

Rabin, CH, Rabinoviči Mircea Vodă 58 BUCUREȘTI I.

לתולדות הרבנות בבוקרשט

(המשך מחוברת ג'ד')

אע"פ שר' לוי יצחק פרנקל חתם בתור רב עוד מאחרית שנת תר"ט, מכל מקום נראים הדברים שלא נתקבל על כסא אביו כי אם כממלא-מקום אב"ד. אף התמנותו זו לא היתה בהסכם כל העדה ואפילו פומבית לא היתה בתחלה. כי בשנה ההיא ממש הופיעו בעיר-הבירה פנים חדשות: ר' יעקב מאיר שפילמן, יליר רפשיצה (גליציה), למרן מופלג ובקי בנגלה ובנסתר. הוא שמש מקודם ברבנות זמן מצער בעיר קריובה אשר במדינת אולטניה, ולכן היו קוראים לו "הרב מקריובה" (דער קרייז-ווער רב). תשע ושלשים שנה כהן בבוקרשט — במותו בשנת תרמ"ח אמרו עליו ששמש באור תורה ט"ל שנים (רמז לספריו "טל אורות", ע' כתובות קי"א, ע"ב) — וכל ימיו לא היה ידוע בפי העם כי אם בכנוי הנ"ל. אף ביום הזה ישנם רבים ממעריציו שאינם יודעים את שמו.

ר' יעקב מאיר לא היה יחסן "מגזע תרשישים" כבן-זוג שלו ר' לוי יצחק. היה לו אמנם יחוס-עצמו, כלומר תורתו וספריו שחבר ושזכה להביאם בקהל: "אבני-גזית", "טל-אורות", "עדות ביעקב" ועוד. על ידי כך נולדה התנגדות בין שני הרבנים הללו: כל אחד מהם רצה לעלות על חברו בחיים הצבורים. ר' לוי יצחק היה בא בזכות אבותיו, בעובדא שהוא ירש את משרת הרבנות מאביו ר' משולם זלמן, ולעומתו היה טוען "הרב מקריובה": תנו עיניכם בחכמתי, שאין הרב אלא לתורה! ההתנגדות הביאה לידי מחלוקת אף בעינים היותר פרטים, למשל בשאלות ההוראה היום-יומית: זה אוסר וזה מתיר. לכן היתה מתמעטת אמונת המון-העם בתורה ובנושאי-דגלה, עד שראשי-הקהל שמו אל לבם לבקש אחר רב חדש, אשר ימלאו את ידיו על העליונה לכהן בכהונת ראב"ד, ושלשת הרבנים דמתא ר' עוזר מנחם מנדל, ר' לוי יצחק פרנקל ור' יעקב מאיר שפילמן — יהיו כולם בעוזריו.

אולם בקהלה הבוקרשטאית התחילה נושבת בינתיים רוח אחרת, חדשה לא שערום ראשי-הקהלה, הלא הוא רוח ההשכלה מאשכנז. מן הארצות השכנות וביחוד מאוסטריה ומאונגריה באו הנה על מנת להשתקע יהודים רבים שלמדו טוב טעם ודעת במדינותיהם. כנתיני חוץ-לארץ היו הללו נשמעים לצירי ארצותיהם, כאגדות מיוחדות בתוך העדה, ומתחשבים כ"נאורים" כלפי המנהיגים מבני-הארץ. היו אף מילידי הארץ כמו אלה, גדיים שנעשו תישים, שדעתם לא היתה נוחה מרבנים שריח בית-המדרש הישן נודף מהם. כל אלה דרשו בקול רם רב-חדיש, מוסמך בתורת ישראל ובחכמות חיצוניות, אשר יצא לפנייהם ואשר יבא לפנייהם, בפרט לפני שרי הארץ. אז נתפרסמה מודעה בעתונים שמתבקש רב-דרשן מן הנוסח החדש (1852). התייצב

המטיף ישראל פיק מביהם ומצא חן בעיני ראשי־הקהל. הם שמו את המשרה על שכמו לדרש בשפת אשכנז בבית־הכנסת הגדול, ולנהל כאחת את בית־הספר היהודי שנתיסד בשנה ההיא מטעם הממשלה. אבל העם רננו אחרי המטיף מפני שהיה מיסודם של המתקנים הקיצונים אברהם גיגר וחבריו. הוא היה מגלח את זקנו ומתלבש ככומר קתולי ונאומיו היו בפני ההמון הפשוט כדרשות של דופי, אעפ"כ לא יצא איש נגדו מחמת זה. סבה אחרת לגמרי גרמה שנתפטר עוד טרם הוציא את שנתו.

המון־העם הביט על החנוך החדש שהוכנס ע"י המשכילים, כעל משא ללא־תועלת המעיך על הקהלה בכבודות. בלבבם היו רוצים בעלי־הבתים הפשוטים לסגר את בית הספר ולבטלו. אלא לא העיזו לשלח יד בדבר שהממשלה עצמה החזיקה בו. מה עשו? נמנו וגמרו לפטר את המורים היהודים, את המנהל ישראל פיק, שהיה גם מורה אשכנזי. ואת המורה לשפת עבר נפתלי פפר. כן חדל פיק מלהיות עוד מטיף בבית־הכנסת הגדול. משום ששתי המשרות היו שלובות יחד. בפנקס הישן של הקהלה אנו קוראים כדברים האלה דף נ"ו ע"א: „נתקבל פראטעסט מן 9 פראעסטאשים (בחירי העדה) עם בייגילייגטי קאפייע של 34 בע"ב ראיעליס (נתיני ולכיה). אָז מען דארף ניט דעם פרעדיגער און מען זאל ניט לערנין קיין יודיש דייטש אין דער שאל, ווארין דיא הוצאות זענין צי גרויס (No. 1384 מיום 20 אפריל 1853). על סמך המחאה הזאת הוציא ראשי־הקהל את ההחלטה דלקמן:

נאך דעם וואָס אייניגע פראעסטאשים האבין פראטעסטירט לוו האמט, אָז דיא הוצאה של השאל זענין צי גרוס מחמת מען גיט פיעל געלד שכירת דעם דרעקטיר העררן פיק. האבין מיר הייטע דען 4-ט מאי 853 בפֿאַרשטעהראַמט קיפּוועשטיט, אָז מָען זאל אב זאגין את העררן פיק הנ"ל אין מען זאל איהם בעצא־הלין עד היום, וחויץ לוו זאל מען איהם געבין על הוצאות לביתו צי פֿארין בהחזרה סך שלשה מאות צוואנציגער (300 20-ער). וגם זאל מען אויך אב זאגין דעם יודישען לעהרר ר' נפתלי פאפער, און איהם בעפרידיגען מיט מאה וחמשים צוואנציגער (150 20-ער). אין האמט זאל פֿערזאָרגען אָז תיכף ומיד זאל מען וורעמעלניטשעסק שטעלין איין לעהרר אָז ער זאל אינטערריחטין יודיש און דייטש בקלאָס הראשון והשני ביו מען וועט גפינין איין גיטין לעהרר צי אונטער ריחטין בשני קלאסען הנ"ל... וסטארוסטטיס זענין מחיוב (!) יום מחר דען 5-ט ד"מ אב צו זאגין את הגי תרי הנ"ל היינו העררן פיק והעררן נפתלי הנ"ל ולא יאחר, ווען גיט, וועלין מיר גיט האלטין בחשב[ו]ן קיין שום שכירת מהני תרי הנ"ל."

ההחלטה הזאת נתקימה בשלימות, אלא שהמטיף פיק לא גסע מבוקרשט. מעט הכסף שקבל אפס מהר מכיסו וישאר בעירום ובחוסר־כל בסביבה

זרה לו. כאשר תקפו עליו הצרות המיר בחרון אפו את דת אבותיו ויהי ל"משולח" נוצרי בקהלה הבוקרשטאית ממש. וגבלה זו לא הספיקה לו, אלא שעוד נספח אל צוררי ישראל ויפרסם כתב-שטנה נגד היהדות. אולם ראש המשכילים דר. יהודה-יוליוס בר"ש השיב לו הרפתחו אל חיקו בחוברת שהדפיס בלי שם המחבר: Offenes Sendschreiben an Herrn Israel Pick. כל הנסיונות הללו הסבו את לב ראשיהקהל לבקש לעדתם רב שתורתו תהיה קודמת לחכמתו. ומעשיו הטובים יהיו מרובים עליהן.

דר. מאיר בן אברהם הלוי

בוקרשט.

כא.

שאלה.

אט ישרשות לעדה להעביר את הרב שנתמנה עפ"י ד"ת ממשמרתו. מעשה אירע פה בברוקלין. חברה אחת אשר אנשיה לומדים ובע"ב חשובים ובכל יום ויום הם לומדים את הפרק משניות וגם שיעור גפ"ת החליטו לקבל להם ראב"ד שילמוד לפניהם הפרק משניות והשיעור גמרא ולהורות ולדון. ומצאו להם רב גדול בתורה וביראה ובחכמה ודרשן גדול ולקוח נפשות בדבריו בהלכה ובאגדה והוא דורש בכל שבת ושבת, חוץ שהוא בעל מדות טובות, וקבלוהו עליהם לרב ואב"ד עפ"י התמנות כדת. ונתנו לו כתב על שנה אחת ואחר השנה הא' נתנו לו כתב על שנה ב' ואחר השנה השני' נתנו לו כתב על שלשה שנים ואחר כלות החמשה שנים עמדו איזה אנשים מחרתי ריב מהאנשים של החברה וצועקים שבא העת לשלח את הרב מבית הכנסת מטעם שעמד חמשה שנים וצריכים להחליף את הרב ואעפ"י שהוא טוב בכל הענינים בכ"ז צריכין אנו להחליף באחר, ובאסיפה שלהם החליטו עפ"י רובם לשלוח את הרב מביהכנ"ס שלהם וביזוהו וחרפוהו ושלחו לו את הטו"ת לביתו, ובא הרב לפני אסיפת הרבנים וספר להם את המאורע שקרה אותו, ושלחו תיכף אזהרה להבע"ב של הבית הכנסת הנ"ל שאסור לעשות כן ואסרו את הביהכנ"ס שלא יתפללו שם משום ששלחו את הרב שלהם בלי שום דבר, כיון שראו את האיסור של הרבה רבנים והרבה בע"ב חשובים שמעו להאיסור ועזבו את בית הכנסת והלכו להתפלל לבתי כנסיות אחרות, הלכו המחרתי ריב אצל רב אחד ונתן להם מודעה והודיע להבע"ב שהאיסור של הרבה רבנים שנתנו על בית הכנסת הנ"ל לא שוה כלום, ועכשיו יושבים בבית הרבה רבנים ושואלים ממני האין הוא הדין, ראשית אם יש איזה כח לחברה שמקבלים עליהם רב מובהק להעבירו ממשמרתו אפילו לאחר כלות הזמן, והשנית אם יש כח ברב אחד

אפילו אם הוא גדול לבטל את האיסור של הרבה רבנים? וחלקתי תשובתי לד' סימנים; א' אם יש רשות לחברה להעביר את הרב ממשמרתו לאחר כלות זמנו, ב' אם יש רשות להרב גופא למחול להם הן על אשר לוקחים מאתו וב'ב את משען לחמו והן על בזיונו שבוו אותו בפרהסיא, הג' אם יש כח ברב אחד אפילו אם הוא גדול לבטל איסור של הרבה רבנים, ד' אם חרם בזמן הזה הוא דאורייתא או מדרבנן, ובעהית"ש אתחיל לבאר את הדין הזה עפ"י התלמוד ופוסקים, ומבקש אני מהעורך ומכל הרבנים הכותבים והקוראים את הירחון הנעלה והנפלא הנקרא בשם "קבוצי אפרים" שיקחו חלקם בדין זה ויכתבו בירחון הנ"ל את חוות דעתם ובספר עטרת מהרשי"ם שאוציא לאור בעהית"ש אדפיס את תשובותם בל"ג.

תשובה.

בגמרא ברכות נ"ה. א"ר יצחק אין מעמידין פרנס על הציבור אא"כ נמליכין בציבור שנאמר ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל וגו' אמר לו הקב"ה למשה משה הגון לפניך בצלאל א"ל רבש"ע אם לפניך הגון לפני לא כש"כ א"ל אעפ"כ לך אמור להם לישראל הלך ואמר להם לישראל הגון עליכם בצלאל אמרו לו אם לפני הקב"ה ולפני הגון לפנינו לא כש"כ. ולכאורה צריכין להבין מאין ידע ר' יצחק מה שדבר הקב"ה עם משה תחלה ואח"כ מהשליחות לישראל, ונקדים את הגמרא דסנהדרין ח"י, כתיב ואצוה את שופטיכם בעת ההיא וכתוב ואצוה אתכם בעת ההוא א"ר אלעזר א"ר שמלאי אוהרה לציבור שתהא אימת דיין עליהם וזוהרה לדיין שיסבול את הציבור, ואקשינן שם ועד כמה ותרץ א"ר חנן ואיתמא ר' שבתאי כאשר ישא האומן את היונק ופסק הרמב"ם בפ' כ"ה ה"ג מה' סנהדרין כדרך שנצטוו הדיין לנהוג במצוה זו כך נצטוו הציבור לנהוג כבוד בדיין שנאמר ואצוה אתכם זו אוהרה לציבור שתהיה אימת הדיין עליהם ולא יתבזה בפניהם ולא ינהוג קלות ראש בעצמו וע"ש בהגהות מ"מוניות באות א' מה שהביא בשם הירושלמי, והרדב"ז שם הביא את הגמרא דקדושין ע'. מה שאמר שמואל כיון שנתמנה פרנס על הציבור אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה ואם אין לו מי שישמשנו לא יתמנה על הציבור וכו' והטור ב"ד"ע בסי' רנ"א הביא את שו"ת הרא"ש שבכלל ו' באות א' מה ששאלתי, לציבור שיש להם ליתן לרב או לשליח ציבור ואין סיפוק בידם ליתן לשניהם איזה מהם קודם והשיב הרא"ש אם הרב מובהק ובקי בתורה בהוראות ובדינין ת"ח קודם ואם לאו שליח ציבור עדיף טפי להוציא הרבים ידי חובתן וכו' וכן פסק המחבר באו"ח בסי' נ"ג וב"ד"ע בסי' רנ"א סע' י"ג ציבור שצריכין לשכור להם רב וש"ץ ואין בידם כשכר שניהם אם הרב גדול ובקי בתורה הוא קודם וכו' וכתב שם המג"א בס"ס ל"ג בשם מהרשד"ם בח' יוד"ע בסי' פ"א הנ"מ בין חכם הממונה על

הציבור להרביץ תורה או לדין למינוין אחרים והבא"ה בסע"ק כ"ט הביא בשם כנה"ג דלמינוי חכם המרביץ תורה אפילו המיעוט יוכל לכופ לרוב ובמי שאינו ראוי להיות חכם אפילו יחיד יכול למחות וכ"פ המהרשד"ם בח' אור"ח סי' ל"ו, ובאשל אברהם באור"ח באית ב' הביא רב שגברה עליו חולשה מחמת זקנה ומינה בנו לדרוש בכל שכת בלתי פוצה שום אדם את פיו וכד נח נפשיה של הוקן בקשו לרחות את הבן והעלה בתשובה ד"מ בסי' א' דאין בכחם להעבירו אפילו אם יש באותו קהלה מופלגים יותר ממנו ועיין ביו"ד ע סימן רמ"ה בהגה הרמ"א ובשו"ת הרשב"א בסי' ש' ובכנה"ג ומהרשד"ם בח"א בסי' ל"ה ורש"ל בפ"ק דחולין בסי' נ"א ובשע"ת באות ל"א הביא בשם בר"י שהביא בשם היר"ב"ו מה שכתב בשם הרמב"ם תשובה מכ"י שאין מורידין שום אדם מקדושתו מסנהדרין גדולה ועד חון הכנסת אא"כ עבר עכירה בפרהסיא ואם לא יתברר עליו זה אינו מן הדין להסירו ולא לפרסמו ואם נתקיים עליו בעדים אין להסירו אם קבל עליו מה שהוא חייב מן הדין עכ"ל עש"ה.

ולענד"ג דמה שהביא הא"א את הרמ"א בהגה ביו"ד ע בסי' רמ"ה צריך ביאור משום שכתב שם בשם מהר"י סי' קנ"א ומהר"י בפסקיו סי' קכ"ח ותשובת שם הגדולים שרב היושב בעיר ולומד לרבים יכול. חכם אחר לבא וללמוד ג"כ שם ואפילו מקפח קצת פרנסת הראשון כגון שקבלו הקהל את הרב הראשון עליהם ונוטל פרס על זה מהם אפ"ה יכול השני לבא לדור שם ולהחזיק רבנות בכל דבר כמו הראשון אם השני הוא גדול וראוי לכך אבל אם בא חכם אכסנאי לעיר אין לו לקפח שכר הרב הדר שם וכו' ובשם הריב"ש בסי' רע"א הביא שמי שהחזיק לרב בעיר אפילו החזיק בעצמו באיזה שררה אין להורידו מגדולתו אעפ"י שבא לשם אחר גדול ממנו ובשם הכל בו כתב שם ובמקום שיש מנהג לקבל רב על זמן קצוב או שמנהג לבחור במי שירצו הרשות בידם אבל כל שקבלו הקהל עליהם וכש"כ אם עשו ברצון השררה אין לשום גדול בעולם להשתרר עליו ולהורידו עכ"ל, ועל הגה זו עמדו הרבה פוסקים ה"ה הט"ז והש"ך שם בסע"ק ט"ו ומהר"י ווי"ל בסי' קכ"ט והנוב"י בח' אה"ע בסי' פ"ג במהדו"ת ובשו"ת מהר"ש הלוי ס"ח ביו"ד ע כתב אדם שממנין אותו על הציבור אין הציבור רשאי למנות אחר לסייע כ"א ע"י רשות האדם המנ" כ"כ בשו"ת דברי ריבות בסי' ו' ובסי' ק"ו ואם אחד מותר לדרוש במקום הוא פגיעה בכבודו ועיין בשו"ת שער אפרים סי' ס"ד מה ששו"ט בדין זה והפ"ת שם ביו"ד ע הביא את דברי של החת"ס מש"כ בשו"ת שלו בח' יוד"ע בסי' ר"ל דאין אלו הדברים נאמרים אלא בימיהם שלא קבלו הרב כפועל אלא כל ת"ח הנהיג את בני עירו אבל בזה"ז שמקבלים את הרב הוא מעקר את דירתו ובא לכאן וקוצבים שכירתו כפועל וכו' כבר זכה הרב בכל רווחא דעבדתא דאתי בגבולו ואסור לשום אדם לקפח פרנסתו והרי זה כגזול ממש ומר"ן הנצי"ב זצ"ל בשו"ת שלו הנקרא בשם משיב דבר בח' ב' מן

סי' ח' עד סי' י"ב הביא הרבה דברים ערבים וטובים מאוד מה שהשיב לצעיר אחד בדין זה ומה שאמר לו הרב הג' ר' יוסף דוב הלוי גלושאק שליט"א שמהגמרא ברכות ג"ה ממימרא דר"י אין שום ראיה על הרב או על הדיין מטעם שנאמר שם אין ממנין "פרנס" על הציבור והפרנסים נקראים אותן האנשים הפשוטים שבע"ב ממנין אותם להיות להם למנהל את העדה שלהם, והשבתי להרב הנ"ל שזה הוא טעות גדול בידו משום שהבר"י כתב בפירוש דלאו אותן האנשים שהם מנהיגי הקהלה נקראים פרנסים אלא ת"ח שהם הרבנים או הדיינים שהם ממנין לדון ולהורות את דרך ה' עפ"י התוה"ק הם נקראים פרנסים וכ"כ המהרש"ל ביש"ש קדושין פ"ד סימן ד' וגם המנחת יעקב בשו"ת שלו בסי' א' עש"ה והטעם הוא פשוט כי מנהגי הקהלה בימינו לדאבון נפשינו אינם כמו שהיו בדורות הראשונים וכמו שמבאר הבעל לקט הקמח נמצא ביוד"ע דפוס ווילנא בסוף סימן של"ד וז"ל שם עיין הר"ש הלוי ביוד"ע סי' מ"ט שהאריך למעניתו בשמעון שמנע לראובן הת"ח שלא ידרוש וחרפוהו וגדפוהו ברבים וכו' וולזל את החכם והביא שם מש"כ המהר"ם דו בוטין בח"ב סי' ל"ו ובספר פרח מ"א בח' ב' בסי' צ"ז ובתשובה שלי הוכחתי כי בכלל המבזה את החכם הוא מי שקורא אותו בשמו בלא תואר שם חכם הראוי לו ואין זו טענות פטור מה שהתירו לעצמן ההמון הסכלי באמרם כיון שאינו חכם מקהלחנו ושפרנסי הקהלה לא, הסמיכוהו בכך אין מן הצורך לקרותו בשם חכם כי מה לנו ולו, כי זהו שקר מפורסם כי לאו במנהגי הקהלות תלויה חכמת החכם ואם באמת מעשיו מוכיחים עליו שהוא חכם מה לנו ולסמיכת מנהיגי הקהלות, שעל הרוב הם נוהגים שררה על הציבור לסבת עשרם ולא לסבת ידיעתם כי הנה עינינו הרואות מה שאמר המליץ דינר קוצר דינר בוצר דינר מתיר דינר אוסר דינר מעמיד פרנס בור על הציבור, א"כ איפה מי הוא זה ואיזה הוא אשר ימלאנו לבו לבזות את החכם ולקרא לו בפניו בשם בלשון גנאי כשונא וכאויב וכו' עש"ה.

(המשך יבא)

ישעי' יוסף מארגאלין

ראב"ד לחברה תורה אנשי חסד בברוקלין, מח"ס דרושי ותפארת מהרשי"ם ג"ח שו"ת הלכה ואגדה.

כב.

מס' ב"ב דף ג"ו ע"א, ר"פ הוי ל"י הנהו דקלי אמצרי דרב הונא ברי דרב יהושע, אזל אשכחי דקא חפר ר"ה, א"ל מאי האי, א"ל תנן ה' שרשים וכו' מעמיק שלשה, א"ל ה"מ שלשה, מר קא חפיר טפי, א"ל אנא בורות קא חפרנא דתנן ה' חופר, וכו' קוצץ ויורד וכו' עד דאמרי

הא דאמר ר' יהודא כו'. תוספ' ד"ה עד דאמרי, תימא מאי מייתי מדרב יהודא דרבים שאני, ומפרש ר"ח וריב"ם דרבים הוחזקו במצרי דר"ה היו וכו'. ומיהו קשה מאי אמרי לי כולהו, מאי כולהו, ומפרש ה' מנחם דהיינו מדתנן אם האילן קדם לא קוצץ, ולא יכלי לי שהי דוחה דמיירי באילן עצמו, והקשה מהרש"א מאי קשיא מאם קדם, דהא ע"כ באילן עצמו איירי, דאל"ה קשה ממתני' יקוצ, אמתני' דאם אילן קדם לא יקוצ, — ויש לישב דהנה יש עוד להקשות ב' קושיות, חדא אמאי לא אמר ר"ה תיכף אנא בורות קא חפירנא, ועוד קשה אר"פ אמאי לא הקשה תיכף מרב יהודא, א"ל דר"פ הקשה לר"ה אמאי חופר בר"ה כפי' התוס', ולא הי' יכול ר"ה תיכף לומר אנא בורות קא חפירנא מדתנן דשם מיירי ברה"י, לכך אמר תנן הי' שרשים יוצא מעמיק שלשה, דקשה ל"ל הא, הא אפי' בורות מותר לחפור, אלא דלכך חני משנה יתירה דאפי' בר"ה, וא"כ לא הי' ר"פ יכול להקשות תיכף מר"י, דהי' יכול לתרץ דר"י מיירי ביותר משלשה, דע"כ יש חילוק בין שלשה ליותר משלשה, דאל"ה אמאי משנה הלשון במשנה, דהי' שרשים בשלשה, ואי משום משנה יתירא, הו"ל למתני' ג"כ ביותר משלשה, לכך פריך ה"מ שלשה, מר קא חפר טפי, ומתני' דהיו שרשים איירי בר"ה, ומתני' דהי' חופר בור איירי ברה"י ומשני דהכל איירי ברה"י ושינוי הלשון כדאמרינן, והקשה לו ר"פ דע"כ משנה דהי' חופר בור איירי ברה"י, דאל"ה קשה אדר"י, אלא וודאי דמתני' דהי' חופר בור איירי ברה"י, ור"י איירי ברה"י וביותר משלשה, אבל ר"ה דקא חפר ברה"י, ויותר משלשה קשה, ולפ"ז הי' שפיר יכול להקשות מאם קדם אילן לא יקוצ, ולא קשה ממתני' דקצוצ דיכול לתרץ דמיירי ברה"י ומתני' דהי' שרשים הי' יכול לתרץ דאיירי ביותר מג' ודו"ק, ועיי"ש הסוגיא.

יוסף טובי' הלוי

ראב"ד דק"ק-הספרדים מטורקיא, ברוקלין.

כג.

הרהורים וביאורים

בראשית ברא וגו', הובא בספר טירת כסף בשם השל"ה ז"ל על מה שכתב רש"י ז"ל בשם ר"י טעם לשבח, למה התחיל התורה בבראשית? שאם יאמרו אומות העולם ליסטים אתם, שגזלתם את הארץ מידינו כו' עד וברצונו נטלה מכם ונתנה לנו יע"ש, והקשה יע"ז הרב בעל השל"ה ז"ל וכי דינא הכי? אחר שנתן מתנה יחזור ויטלה מהם, אתמהא? וניחא ליה לומר שהקדוש ברוך הוא מלך וקיימא לן, דכל האמור בפרשת המלך, שדויתכם יקח, מלך מותר בו ליקח מזה ולתת למי שישר בעיניו, יע"ש,

ולפ"ז יובן ג"כ מה שנאמר: לא הביט און ביעקב, על מה שנלחמו עם אומות העולם לקחת את הארץ מידם, אחר שניתן להם פעם אחת במתנה ולא ראה עמל-בישראל עם מעשיהם הנ"ל, ראשית, ה' אלק, אשר ברא את השמים ואת הארץ, עמו, ופעמים בכל יום תמיד אומרים: שמע ישראל ה' אלקנו, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו! וא"ת וכי דינא הכי לחזור ולקחת את אשר נתן במתנה מעיקרו? ע"ז ותרועת מלך בו, שאומרים ג"כ ברון שם כבוד מלכותו, וממליכים את הקב"ה עליהם לעולם ועד, ומלך מותר לו ליקח מזה ולתת אה"כ למי שישר בעיניו.

ויהיו שניהם ערומים וגו', והנחש היה ערום וגו', עיין פרש"י ז"ל וכן במ"ר בראשית פ' י"ח, ראה אותם ערומים ועוסקים בתשמיש לעין כל ונתאוה לה, וכן לקמן על הפסוק: כ' ויקרא האדם, חור הכתוב לענינו הראשון וכו', וע"י שכתב ויהיו שניהם ערומים וכו', וראה אותם עסוקים בתשמיש, נתאוה לה ובא אליהם במחשבה ובמרמה, לכאורה דרשות אלו נגד הגמרא שבת, ק"י, דרך הנחש כשרואה האשה משמשת עם בעלה תתגנה בפניו, ואולי הוא כדאיכא דאמרי שם דכל שכן דתקיף ליה יצריה.

ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה וגו', ובמ"ר בראשית פ"ב, אמר ר' אלעזר, ראית מימך, מאחר שאדם מכה את חבירו במקל מכה גדולה — בארור מכל הבהמה — שצער עבודה י"ב חודש, הוא חוזר ומכה אותה ברצועה קטנה, מכל חית השדה, שיוולדת לששה חדשים, כגון הצבי והשועל-כך, ארור אתה מכל הבהמה, כל-שכן, מכל חית השדה? ומשני, תני בהמה גסה טהורה יולדת לט' חדשים, והארי והדוב והנמר והפיל והקוף והקיפוד לשלש שנים, נמצא כי גדול צערן של חיות מצערן של בהמה, ונראה לפרש ג"כ עפ"י מה דאמרינן: — בסנהדרין — שור הנסקל בעשרים ושלשה וכו', הזאב והארי, הדוב והנמר והברדלס והנחש מיתתן בכ"ג, ר"א אומר, כל הקודם להורגו זכה, ר' עקיבא אומר מיתתן בכ"ג, ואוקימנא, כי בנחש מודה לר"א שכל הקודם להורגו זכה, והלכה כר"ע שחיות ג"כ כבהמה שמיתתן בכ"ג ובנחש כל הקודם להורגו זכה, ולזה נאמר בקללת הנחש ארור תהיה — מהיום והלאה — כי בפעם ההוא, היה נידון בסנהדרין שלמה של ע"א — ב"ר פ"כ — מכל הבהמה ומכל חית השדה, שמיתתן בכ"ג אבל הנחש תהיה ארור שכל הקודם להורגו זכה.

ויאמר ה' אל קין, למה חרה לך וגו' הלא אם תטיב שאת ואם לא תטיב לפתח חטאת רבץ, וא"ל שדעת קין היתה כאב"י, דאי עביר מהני, ואף דאמר רחמנא מכל חלבו ולא מן הגרוע, אבל זהו רק למצוה מן המובחר, וכמו אם תרם תרומתו, כן אי עביר מהני, ולכן חרה לו על אשר לא שעה ה' אל מנחתו, אולם באמת גם אב"י מודה אע"ג דמהני, אבל חוטא מקרי, וזהו שאמר הקב"ה, הלא אם תטיב שאת זהו מצוה מן המובחר, אבל אם לא תטיב, אמת כי מהני אבל חוטא מקרי, וזהו לפתח חטאת רבץ.

זה ספר תולדות אדם וגו', ויחי וגו', ויולד בנים ובנות וגו', וימות, וגו' וכן בפרשת נח: אלה תולדות שם וגו' ויחי וגו' ויולד בנים ובנות וגו' — והנה בראשית ההשקפה נראה שאין כל צורך אל התורה והאמונה בספורי האריכות מחיי תולדותיהם והזמן מתי שהולידו בנים ובנות, ועיין במלבי"ם בפירושו על התורה, שאומר שזה יתד גדול מברר אמתות החדוש והתורה האלקית על יסודות נאמנים וקיימים איש מפי איש, כי אברהם ראה את נח — עיי"ש ונח ראה את אדם הראשון, זהו טעות ועיין בסה"ד — ואת שם ועבר וכן יעקב ראה אותם ושמע מעדי ראייה את כל הדברים המסופרים בהתורה, ולזאת האריכה התורה בספור ימי חייהם ומתי הולידו, שנדע מן המקובץ, שבימי אברהם שפרסם אמונת היחוד היו עדיין העדים קיימים, ובכראשית רבה פ' כ"ו, ר' חנא בשם ר' יוסי אמר, כדי לעמוד על התקופות ועל החשבונות וכו' ועיין במו"ג ח"ש פרק נ"א.

ולדעתי טעם וגם ענין אחר והוא, שכונת התורה בהאריכת ספורי ימי חייהם הוא להוכיח ולהודיע, כי לא באורך ימים חכמה, ויש אשר במספר ימיו המעטים יעשה ויפעל בעולם יותר ממי אשר יאריך ימים, וזה נראה בעליל מהדורות הראשונים שהאריכו ימים למאות עד אלף ולא עשו מאומה בעולם רק שחיו והולידו וימותו, אבל אח"כ אף שקצר ה' את ימי האדם ואמר והיו ימיו מאה ועשרים שנה, ובכ"ו נמצאו אנשים כאברהם יצחק ויעקב משה וכולם יחידי סגולה.

(ה מ ש ך י ב א)

טנשה מרגליות, ברוקלין.

כר.

כי סליק ר' אבא אמר יהא רעוא דאימא מלא דתתקבל
(ביצה ל"ח.)

א.

בני בבל אינם מחבבים את התורה, ומונעים עצמם מלשמוע דרשות חכמיהם, ובכל עת שרצו חכמיהם לדרוש היה להם ב' דאגות: (אחד) שיזכו לחדש דבר טוב ואמת, וב') שיבאו העם לשמוע (*). וכאשר עלה

(*) זה נחזק מאד בשביל התרוממות רוחו של הורש, כי ברוב עם יתעורר בקרב הדורש רוח כביר ואש קדש והיה למעין הנובע, ובוה יבואר מ"ש בדברים רבה (פ' תבא): מעשה ברבי שהיה דורש בבית המדרש הגדול וכשהיה מבקש ליכנס לדרוש היה אומר: ראו אם נתכנסו כל הקהל, וראה בסנהדרין (ק"ט א') איך הקפיד ר' יוסי על בני צפורי שמנעו רגליהם מלבוא לשמוע דרשתו, ובביצה (ט"ו ב') מעשה כר, אליעזר ואמרינן בשבת (קט"ו א') מפני מה אין קוראים בכתובים מפני בטול בית המדרש וכל זה לפי שבבוא הקהל להקשיב דרכת החכם נתנו בו כח ועזו לפעול בדגריי רושם קיים ומתמיד בלבות השומעים, ובאין עם יחלש כח הדורש.

ר' אבא לא"י ששם שותים בצמא דברי החכמים, לא היה לו עוד הדאגה השניה, אבל נשאר לו להתפלל שאמר דבר המתקבל.

ב.

כבר אמרו חז"ל : כשם שאין פרצופותיהם של ב"א דומות זה לזה כך אין דעתם שוה (תנחומא פנחס). וכל אחד חפץ ללמוד ולשמוע בענין אחר, כדאשכחן בש"ס (ב"ק ס') יתיב רב אמי ורב אסי קמיה דר' יצחק נפחא מר אמר ליה לימא מר שמעתתא, ומר א"ל לימא מר אגדתא. פתח למימר אגדתא ולא שביק מר, פתח למימר שמעתתא ולא שביק מר, אמר להם... אימא לכו מילתא דשויא לתרוייכו, ומשום זה "כי הוי דריש ר' מאיר בפירקא הוי אמר תילתא שמעתתא חילתא אגדתא ותילתא מתלא (סנהדרין ל"ח). כדי שימצא כל אחד בדרשתו מה שלבו חפץ, אבל מי זה יכול להשוות א"ע לר"מ בכוז ? ראה בעירובין (י"ג) : גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו, ובסנהדרין (כ"ד) איתא : כל הרואה ר"מ בכיהמ"ד כאלו עוקר הרים וטוחנם זה בזה, ואנחנו אין ביכלתנו לדרוש רק בענין אחד ובמקצוע מיוחד, ע"כ מוכרח להתפלל : יהא רעוא דאימא מלה דתתקבל שהדבר האחד יתקבל על לבות כל השומעים.

ג.

הבא לדרוש בתוך קהל ועדה, נחוץ שיהי' לו שני תנאים עקרים : (א) שאר רוח להגות תכונות ורעיונות נשגבות ; (ב) לשון מדבר גדולות ושפתי חן, וכנגד שתי אלה אמר מרע"ה : (א) לא איש דברים אנכי, כי אין במחשבותי ורעיונותי דברים הראוים להאמר ; (ב) ונוסף על זה כי כבר פה וכבר לשון אנכי, וכנגדם השיב לו הקב"ה : (א) ואנכי אהיה עם פיך ; (ב) והורתיך את אשר תדבר.

וע"ז אמר דוד המע"ה כי זכה לשתי השלמיות, כי הוצק חן בשפתותיו והוא כמעין הנובע מחשבות עמוקות : (א) רוח ה' דבר בי ; (ב) ומלתו על לשוני, ויורשי הנביאים ותלמידיהם ההולכים בדרכיהם הובטח להם : (א) רוחי אשר עליך ; (ב) ודברי אשר שמתי בפיך לא ימישו מפיו... ואחרי שבשתי מעלות צריך להודיין הבא לדרוש לפני העם, מעלות שקשה מאד שיוזמנו שניהם לפונדק אחד, לזאת יתפלל כל דורש בבואו אל הקדש : יהא רעוא דאימא מלה דתתקבל !

מתתי יחזקאל נוסמן

אבד"ק ליאובה.

כה.

(א) בש"ס שבת דק"ח ע"ב, וא"ר יוסי מימי לא עברתי ע"ר חבר

יודע אני בעצמי שאיני כהן וכו' ע"ש. וקשה מירושלמי ברכות פ"ג ה"א ושביעית פ"ו ה"א דר' יוסי הי' כהן? [ור' יוסי בבלי, הוא ר' יוסי סתם בירושלמי. ולפעמים נקרא ר' יסא, תולדות תנאים ואמוראים, להרב היימאן, לונדון צד 713].

ורבר חדש ראיתי שהביא בעל "תורה תמימה" פ' נשא ס"ק קל"א, וז"ל ולא אמנע מלהעיר דבר חדש ונפלא מה שמצאתי בהקדמת ס' רבינו ירוחם שהביא מאמר זה דר"י, ובמקום שכתוב לפנינו "יודע אני בעצמי שאיני כהן" כתיב שם יודע אני בעצמי "שאיני כדאי" (המלה הזאת מה גדול ענינה) ולפ"י הי' הכונה, אם יאמרו לי חברי עלה לדוכן, לא לדוכן של כהנים בנשיאת כפים, אלא למקום שדורשין שם גדולי החכמים לפני הצבור עכ"ל עיי"ש. ובלקוטי יעקב שבס' מחזה אברהם עלה"ת, כ' דקשה לקיים גירסא זאת נגד תוס' והמון הפוסקים הראשונים לאין מספר שהאריכו בזה.

(ב) עי' רבותינו בעהתו"ס, עה"פ ועצי שטים דהקרשים הי' קלים ע"ש. ונראה דפליגי בזה בירושלמי (שבת פ"א ה"ב) מושיטין את הקרשים אבל לא זורקין, תני ב"ק שלא לנהוג בקרשים בזיון, (לכך ל"ה זורקין ול"ל דמפני כובדן לא היו יכולין לזורקן, ק"ע).

ולפ"ד רבותינו בעהתו"ס הנ"ל י"ל דפליגי בהכי, דהמ"ד הראשון סובר, דמפני כובדן הי' מושיטין ולא זורקין, וב"ק סובר, דהי' קלים, וע"כ משום בזיון קדשים.

ועי' בפ"י הרא"ש נדרים דל"ח ע"א, ד"ה דארוך וקטון, ארוך בקומה וקטן בכח, תימה אמאי לא יליף מקרשים דכתיב וישם את קרשיו, ולהנ"ל י"ל, דהמ"ד סובר דהי' קלים וכמ"ש בירושלמי הנ"ל, וא"כ מיושב קו' הרא"ש. וע"ע רש"י (שמות ל"ט ל"ג) בשם המדרש תנחומא שהי' הכל עפ"י נס ע"ש וצ"ע, ועי' שו"ת חמדת אפרים סי' מ"ט, ושו"ת הרב"ז סי' נ"ז בהגה"ה אות א'.

(ג) ע"ע שם בבעהתו"ס — דהבריח התיכון הי' ממקלו של יעקב, ובתרגום יונתן שם, (כ"ו כ"ח) ונגרא מציעאה בגו לוחיא וכו' מן אילנא דנציב אברהם בבארה דשבוע וכו' ע"ש וצ"ע.

חנוך העניך משארניששקי.

גאלין פוילען.

אברה גדולה שאינה חוזרת

ביום ב' ערב ר"ח אדר גוע ויאסוף אל עמיו במיתת נשיקה התורני המו"מ בתורה זקן זה שקנה חכמה ודעת מו"ה נתן נטע שפירא ע"ה סגן הנשיא של החכרה ש"ס מפה באקארעשט. המנוח הצטיין לא אך במדותיו התרומיות והנעלות כ"א מדה יתרה היתה בו בזה שהשתדל בכל כוחו שהשיעור למוד ברבים שהנהיגה החברה ש"ס ללמוד מדי שבת בשבתו לא יבוטל. וב"ה שהשתדלותו עלתה בידו. בהלוייתו שהיתה ביום ד' ב' דר"ח לקחו חבל מלבד כל אנשי החבורה ש"ס גם כל ועד הרבנים דפה. בחור ת"ח בפניו הספירו את הנפטר בביתו נשיא החבורה הרב ~~הגדול~~ דר. יעקב יצחק נימריובר והנגיד הנכבד הר' יעקב קאנדל. גזבר החבורה. ובבית החיים הספידו אותה הרה"ג: הר' חיים ראבינאוויטש. והר' צבי גוטמאן והדר' באריס רייכער. חבל על דאבדין ולא משתכחין בן שבעים וחמש שנה ה' במותו תנצב"ה.

עמק הבכא.

קול נהי. בכי תמרורים נשמע מקהלת סינער-וואראהל (מחוז סאטמאר) בהלקח ממנה ראשה ומנהיגה הרב הגאון המפורסם מו"ה ישכר דוב הלוי לאווי רב דשם. הנפטר היה בן הגאון המפורסם מו"ה משה שמעון הלוי שליט"א רב בפרויקירכן (בורגענלנד. אוסטריה) מחבר ס' ישמח לב. בבחרותו למד בישיבת הגאון הצדיק רבי משה בן עמרם אבד"ק חוסט בעל ערוגת הבשם וצ"ל. קרוב לעשרים שנה שמש בתור' רב בסינער-וואראהל ועם דרשותיו עלה בידו למשוך אליו את קהל השומעים. הוא היה אחד הרבנים התמימים. שונא בצע ובל רוח אמיץ שלא נשא פנים לאיש. שקדן היה בלמודו ולא התערב בריבות לא לו. — ביום ועש"ק יוחי. י"ג טבת העבר תקפתו חלשת לב עצומה ובו ביום אחה"צ. בבית-מדרשו ששם למד כמה שנים. חטפתו מיתה פתאומית במיטב שנותיו מ"ג שנה. — השמועה לא טובה הגיעה לכל הסביבה ונתקבלה בדאבון לב. וביום א' שמות. ט"ו טבת באו מכל הסביבה לחלק להנפטר את כבודו האחרון. נשאו עליו מספד תמרורים: הרבנים הגאונים מהאלמין. באיא-מארע. ס. טשעה. ניגרעשט. זערינד. מעדיעש. שאמקאט. בשם הקהלה נשא מספד הנגיד המפורסם מו"ה יעקב ווידער נ"י והנגיד ר' צבי מארקאוויטש נ"י. — הנפטר הניח אחריו אלמנה וששה יתומים והקהלה החלוטה למסור את חזקת הרבנות לנושא בתו הבכירה של הנפטר.

סגולת ישראל על סדר שמות. ברכה משלשת מפרש טוב אמרי, טעם הלכות
פקודיה, ודעת מחקריה מדרשיה מהרה"ג ר' ישראל בנימין
בענדט פייוולזאהן אבדיק שוקיאן. מחירו א' דולר.
מוסר ישראל פי' נחמד ומאמרים נעימים על מס' אבות מהרה"ג הנ"ל,
מחירו חצי דולר.
צרור החיים הספרים על גאוני וגדולי ישראל מהרה"ג הנ"ל מחירו חצי
דולר, להשיגם:

Rabinui J.-B. Feivelzonui, Saukenai, Siaulig Lituania.

שלישה זוגים בלתי הגונים השקפות ומשפטים על הליכות עולם, בעולם
החיצון בכלל ובעולמנו הישראלי בפרט, מאת
אחד הרבנים המרגישים. הכתבת:

Rabin Tamares Milejczyce wojew. Bialos. Polonia.

שו"ת הרב"ז חלק ראשון שו"ת הלכה למעשה בעניני חלקי הש"ע או"ח
וי"ד מהרה"ג האמתי רשכב"ה סוע"ה המפורסם מו"ה בצלאל
זאב שאפראן ז"ל אבדיק באקוי, הספר הענקי הזה הוא כושם נפלא בשדה
ההלכה, ונלוה אליו בראשו קונטרס גדול בשם "לקוט החנוכי" יכלכל
תשובות רבות במילי דאגדתא מהגאון הנ"ל שנקבצו ע"י בנו ותלמידו
הרה"ג ר' חנוך העניך שאפראן נ"י רב בבוקרשט, הספר הנחמד הזה הוא
רב הכמות ורב האיכות מכיל ארבעים בויגען דפוס, מחירו עם המשלוח
500 לעי או 4 דולר, מחירו מוקדש להדפסת כל כ"ק של הגאון המחבר
ז"ל. להשיגו אצל בן המחבר.

Rabin H. Schafran Calea Grivitei 255 a BUCUREȘTI.

להתודע ולהגלות כי הס' היקר עצי העולה על יו"ד עם הרבה
הוספות והגהות מכבוד אאמ"ר זצ"ל נדפס פעם שנית כי הראשונים
מגודל חשיבותם ונחיצותם ספו תמו ורבים וגם שלמים בקשו אותי למהר
ולבדפסם כי הספר הזה יביא בכנפיו תועלת גדול למורי הוראה בישראל
ולשוקדי על דלתי התורה כי נראה מקור כל דין ושרשיו בדברי קדמאי
ובתראי חוש מהר ימצא מבוקשו במחברת הנוכחי, מחיר הס' עצי העולה
ח"ר 20 טשעכישע קרויגען, דברי ידידכם מרדכי בן לאדאמ"ר זצ"ל
בעהמח"ס ברכת הבית ב"ח, עצי העולה ב"ח, שערי טהר על הל' גדה,
חי' אברהם עה"ת, מנוחה ושמחה ע"ט על דיני נשים, מקור הברכה, לא
אשיב לשום אדם עד שישלח לי מעות קדימה, אדרסא:

Einhorn M. Maszarik 38 MUKACEVA.

שירים בעברית ויהודית מאת התורני המשכיל הר' זאב איסר מבאקוי
מחירו 20 לעי.

מחברים נכבדים!

אם חפצים

אתם עבודה

יפה בהגהה

משובחת

במחיר נמוך

פנו לכם אל

בית דפוסו של
יעקב וויעדער

המקבל כל

מיני ספרים

עתונים וכו'

בתנאי קלים

הכל נדפס

על אותיות

חדשות

הכתבת

**JACOB WIEDER
SEINI.**

JUD. SATMAR, ROMANIA.

קבוצי אפרים

שנה י'

קובץ מה' תורה בענין הלכה דרוש
ואגדה מרבני וחכמי זמננו ומאסף ספרותי
לשאלות המגטרות בעולם היהדות

יופיע פעם אחת בחודש

על ידי העורך

אפרים לאנדא

רב בבאקארעשט

בעל מחבר ספר אוצר התורה קמא ותנינא. וספר יקרא דחיי.

מחירו לשנה מאה לעי.

מחברים השולחים ספריהם אדפים מודעה פעם אחת עבורם.

KWITZEI EFRAIM

REVISTĂ LUNARĂ TALMUDICĂ-ȘTIINȚIFICĂ.

DIRECTOR :

Rabin EFRAIM LANDAU.

ABONAMENTUL ANUAL

LEI 100

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI, IV STR. TRAIAN 24
TELEFON 324/56

SEINI, (Romania) — 1931.
TIPOGRAFIA IACOB WIEDER.

בבית המערכת נמצאים למכירה הספרים האלו :

י ק ר א ד ח י כולל יותר מאלף וחמש מאות זכרונות מרבנים
זאונים וצדיקים מדורות ראשונים עד היום הזה זמן ושנת פטירתם, ואצל
הרבה מהם גם שנת לידתם ע"פ סדר החדשים וע"פ א"ב. מלוקט ומסודר
מהרה"ג אפרים לאנדא רב בבוקרשט. מחירו ארבעים לעי ובחול'ל חצי דולר.
ש ב ט י ש ר א ל תולדות המשפחה הרוממה משפחת לאנדא מאת
הרה"ג המפורסים מו"ה ישראל לאנדא ז"ל אבד"ק סאדאגורא. יו"ל ע"י
בן המחבר הרה"ג הנ"ל. מחירו ארבעים לעי ובחול'ל חצי דולר.
י ד י ה ו ד ה חלק חמישי על ש"ע יו"ד מן סי' מ' עד סי' ס'
להרה"ג המפורסים מו"ה יתודה ליבוש לנדא ז"ל אבד"ק סאדאגורא מחירו
עם פארטא א' דולר.

מ נ ח ת ע נ י על התורה והמצוה ענינים יקרים מלאים מוסר ויר"ש
בדרך פרדס. מחירו עם המשלוח חצי דולר.

ה פ ר ד ס מאסף רבני לח"ת בהלכה ואגדה בהשתתפות רבני וגדולי
הדור י"ל ע"י הרב שמואל גיטוויין צאנו חדש. מחיר החתומה לשנה 3
זהב ובחול'ל א' דולר. הכתבת :

Samuel Gutwein POPRZECZNA 1481 Nowy-Sacz

א ו ר ת ו ר ה ירחון לכל מקצעות התורה י"ל ע"י הרב יחיאל סאניק
פיעטרקוב מחירו לשנה א' דולר. הכתבת :

Ch. Sanik PIOTRIKOW Tryb

ר ב י נ ו א ל ע ז ר מ ג ר ו ו י ז א ה"מקח" קורות חייו ומאורעותיו
פעולותיו ושטתו וסדר יחושו מאת הרב ישראל קאוועלהאר מרישא.

א נ י ת ס ו ח ר ח' יקרים על מס' בבא קמא מהרה"ג ר' אברהם
שיף רב בק' טורגעל. להשיגו אצל חתן המחבר הרה"ג ר' שלמה צבי
קאליר אבד"ק סיכעוואליע ע"פ הכתבת :

Rabin Sz. H. Koller SUCHOWOLI pow. Sokolski Polonia

ד ו ד א י ר א ו ב נ דרשות לפרשיות השבוע כסדרן על בראשית
שמות מהרה"ג ר' ראובן כ"ץ אבד"ק בעיאן נ. דו. מחירו לרבנים 75
סנט. להשיגו אצל המחבר.

Szymon Kac Mir pow STOLPCE Polonia.

ד ב ר י מ א ח ד י מ בדברי הלכה ואגדה מהרה"ג ר' אליהו קלאצקין
מעיה"ק ירושלים.

י ב נ ה ירחון ליהדות ולספרות בהשתתפות גדולי הרבנים ושובי
הסופרים. מחירו לשנה 8 זהובים ובחול'ל 2 דולר הכתבת :

Red. „Jawne“ LWOW Zolkiewska 25.

חדשות מעולם היהדות

גם בשנה הזאת היו"ר של אגודת הרבנים מרומני' הישנה ומועד הרבנים דפה בוקרשט הרב הכולל דר. נימירובר לחם מלחמת מצוה בעבור הש"ק. אולם לדאבונו ע"ע לא עלתה בידו רק בענין הבחינה שנפלה ביום הכיפורים פעל אצל הממשלה ונתנו רשות להתלמידים שרוצים לשמור את יוה"כ שיבחנו ביום אחר, גם נתנו רשות לבתי ממכר של טוטון ותוי הפאסט וטימברע לסגור את חניותיהם בימים הנוראים.

ע"י ההשתדלנות של ועד הרבנים דפה ובראשם הרב הכולל דר. י. נימירובר ולשכת הקהלה העברית דפה ובראשה המזכיר הראשי מר מ. שווייג נאספו מכתבי מחאה נגד שינוי הקלנדר העולמי, מכל הקהלות שבהמדינה והמחאות האילו נשלחו להרב הראשי דר. הערץ מלונדון.

ביהכנ"ס חברה אהבת ישראל אנשי אסטראלענקא בק' ברוקלין קבלה לרב אב"ד את הרב הגאון האמתי טוע"ה צנמ"ס חובר חבורים מחוכמים המפורסים לשבח ולתהלה כש"ת מו"ה ישעי' יוסף מרגלין שליט"א. הרב הגאון הזה אינו מצטמצם אך בד' אמות של הלכה, כי חכמת תורתו בחוץ תרונה ע"י ספריו היקרים והמסולאים וע"י מאמריו הנחמדים המופיעים בירחונים ובמכ"ע שונים, אשרי קהלתו שרב גדול כמוהו נפל בחלקם, בודאי ידעו להוקיר את ערכו הנעלה ונאומיו הנעימים היוצאים מן הלב יהיו נכנסים ללב, יהא רעווא שהרה"ג הנ"ל יזכה לנהל עדתו בצדק ובמשרים לאריכת ימים ושנים טובים.

כו.

(המשך מחוברת ז'—ח' אות כ"א)

ולענד"נ שכל זה שהבאתי הוא רק ברב שלא נתמנה מהקהל על הציבור רק שהוא החזיק בעצמו ברבנות ועל זה הובא בח"מ בסוף סימן ג' בהגהת הרמ"א בשם הריב"ש שבסי' שע"א והרשב"א בסי' תרל"ז שאם הרב הוא גמיר וסביר מהני לו רשות המלך אבל כ"ז צריך להיות ברצון הקהל משום שאם ישראל עושה זה בלי שום רשות מהקהל הוא מצער את הציבור ועתיד ליתן את הדין עש"ה ובאו"ח בסע"ק י"ג הביא שיש על זה חרם דר"ת ורשב"ם וק"ג רבנים הביאם מהר"ם ב"ב בסופו ומהר"ם מינץ הביאם בתשובותיו בסי' ק"ב ובספרי דרושי מהרשי"ם בח' הלכה הנקרא בשם בינת יוסף דף ט' ע"א הרחבתי את הענין והבאתי שם את שו"ת התשב"ץ שבסי' קנ"ה וסי' קס"ב דמלך שממנה רב ונשיא שלא ברצון הקהל ובלא רשותם לא מהני לענין שיהיה יכול לדון בכפיה ולהיות פטור מלשלם אם טעה בשיקול הדעת כדין מומחה ובשו"ת ח"ס בח' ח"מ בסי' י"ט הביא את הגמרא דברכות שאין מעמידין

מעמידין פרנס על הציבור אא"כ נמלכים עם הציבור שנאמר ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי וכו' והביא שם מה שכתב הב"י בטור או"ח בסי' נ"ג בשם המרדכי על עניני שליח ציבור שנעשה ע"י השר. והערוך השלחן להגאון דנאווארעדאק באו"ח בסי' נ"ג באות כ"ה כתב שבזמנינו ליכא דין זה שהש"ץ קודם מטעם שכל או"א יכול להתפלל ולכן הרב קודם לענין זה עשה. והשתא נבאר את הגמרא דסנהדרין דף ח'. כתיב ואצוה את שופטיכם בעת ההיא וכתוב ואצוה אתכם בעת ההיא א"ר אלעזר א"ר שמלאי אזהרה לציבור שתהא אימת דיין עליהם ואזהרה לדיין שיסבול את הציבור ופריך שמה עד כמה ותירצו כאשר ישא האומן את היונק ולכאורה יש להבין מדוע אצל הציבור אמר שתהא אימת דיין עליהן ואצל הדיין נאמר שיסבול את הציבור ועוד מההיא הסמיכות של המאמר השני שם, כתיב כי אתה תבוא וכתוב כי אתה תביא א"ר יוחנן א"ל משה ליהושע אתה והזקנים שבדור יהיו עמך הכל לפי דעתן ועצתן והקב"ה אמר ליהושע טול מקל והך על קדקדם דבר אחד לדור פי' מגהיג אחד לדור וכו' ועיין בפ"י רש"י ובאגדות מהרש"א מש"כ בענין זה.

ולענ"דנ"ג שאעפ"י שאמרו שהדיין צריך שיסבול את הציבור כאשר ישא האומן את היונק בכ"ז הוא רק כאשר ירצה משום שנאמר כאשר ישא "האומן" היינו המגהיג שלוקחין שהוא ילמוד את התינוק מפני שהאומן הוא איש זר ונכרי ואם אינו רוצה ללמוד אותו כלל אינו מוכרח אבל לא אמר כאשר ישא "האם" את התינוק מפני שהאם מוכרחת לישא וללמוד את התינוק מצד הטבע כידוע אבל בציבור בא הזהרה שתהא אימת דיין עליהם משום שמורא רבך מחויב להיות כמורא שמים, ועתה יבואר ג"כ הסמיכות מפני שמ"ר אמר ליהושע שהוא עם הזקנים שבדורו ביחד תבוא עם העם לא"י וכולם ישפטו אותם אבל הקב"ה לא הסכים לזה והראיה שהוא בעצמו יביא את העם פי' שהוא יהיה המוציא והמביא את ישראל והטעם שמחויב להיות מורא ואימת הדיין על הציבור וזהו שכתב הרמב"ם בפ' כ"ה ה"ג מה' סנהדרין כדרך שנצטווה הדיין לנהוג במצוה זו פי' משום שרבינו ז"ל כתב שם בה"א ובה"ב שהדיין צריך להיות סבלן גדול כמו מ"ר ויכולין הציבור לאמר שיהא מותר לסקל את הדיין באבנים וכמו שטען מ"ר עוד מעט וסקלני משמע שסקלו על מ"ר באבנים אבל שלא סקלו אותו לגמרי ועיין בפ"י רש"י שם ולכן כתב הרמב"ם אצל הדיין שהוא מחויב לסבול רק כאשר ישא "האומן" שהוא איש נכרי את היונק היינו שהוא לומד את התינוק הא"י להתנהג בעולם וזה דוקא אם ירצה, אבל אצל הציבור כתב רבינו שתהא אימת הדיין עליהם משום שצריך להיות מורא רבך כמורא שמים ולכן צריך הדיין בעצמו לנהוג בדרך כבוד כדי שלא יתבזה בפניהם וזהו שאמרו בגמרא ברכות נ"ה, אר"י אין מעמידין פרנס על הציבור אא"כ נמלכין בציבור פי' כיון שהדיין הוא הפרנס המורה להם דרך ה' והמעשה אשר יעשון וצריכין שתהא אימת הדיין על הציבור וזה רק כשיודעים אותו שהוא איש מצוין בתורה ובקי בהוראות כמש"כ הטור והמחבר בשם הרא"ש ואז ינהגו בו

כבוד ויהיה אימת הדיין היינו אימת יראת הרוממות על הציבור ומנין למד ר' יצחק זאת משום שמצינו שני פסוקים בתורה א' בפ' תשא והב' בפ' ויקהל ורק שבפ' תשא נאמר בלשון יחיד היינו שנאמר שם שאמר הקב"ה למ"ר ראה קראתי בשם בצלאל וכו' ובפ' ויקהל נאמר בלשון רבים שנאמר ראו קרא ה' בשם בצלאל וכו' ולמד מזה ר"י שבתחלה דבר הקב"ה למ"ר לבד עבור בצלאל והיינו ששאל אותו אם בצלאל הגון לפניך ומש"ר השיב אם לפניך הגון וכו' ולמה חזר מ"ר ואמר זאת לבני ישראל בלשון רבים היינו ראו ולכן צריכין אנו לאמר שהקב"ה צוה למ"ר שיאמר להם לישראל ג"כ וגם ישראל הבינו שבצלאל ה' הגון משום שהוא ידע לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ וכמו שאמרו שם בגמרא פרנס טוב מכריו עליו הקב"ה בעצמו דכתיב ראה קראתי בשם בצלאל והטעם שהקב"ה הוא מכריו בעצמו הוא משום שצריך להיות אימת הדיין על הציבור כמורא שמים ולכן למדו מזה שהדיין הממונה מן הציבור צריכין להמליך קודם עס הציבור גופא אבל לאחר שמינוהו כדת אין יכולים לעבור ממשמרתו כל ימי חייו. ולענ"ד שכיון שהרה"ג נתמנה באסיפת כל החברים דביהכנ"ס וגם המנהלים דבהכ"נ היו שם והסכימו למנותו לראב"ד עליהם משום שמצאו בו איש שבקי בהוראות ומצויין במדותיו וקבלו עליהם כדת אינם יכולים להעבירו משום שמצינו בשו"ת הרמ"א בסי' שהביא שם בשם המרדכי דב"מ דרבים ששכרו להם מלמד ורצו לחזור דאין יכולים לחזור אפילו קודם שהתחילו במלאכה דכל דבר הנעשה ברבים או ע"י שלשה טובי העיר לא שייך בחזרה ומבואר ג"כ שהרב הפוסק לעם בדיני איסור והיתר והוראה יש לו דין מלמד וכדאיתא בתשובות הרמב"ן ובשו"ת מהר"ם פדוואה בסי' מ' וכו' עש"ה. ואפילו מה שהביא הרמ"א בח"מ בסי' של"ג סע"ג בהגה בשם הגמ"ר דב"מ שאסור לפועל ואפילו למלמד או סופר להשכיר את עצמו להיות בקבע שלשה שנים וכתב שם הסמ"ע בסע"ק ט"ו משום דג' שנים שם עבד ושכיר עליו כדכתיב בישעיה מקצה שלש שנים כשני שכיר וכו' והש"ך שם בסע"ק י"ז הביא שכן כתב הד"מ בח"מ בסי' של"א ובספרי באר שבע ואגודת איזוב כתבו שהוא טעות וצריך להיות יותר מג' שנים וכן מבואר להדיא בהג"מ וכן נראה מהגמרא קדושין י"ב ומהרמב"ם ומהסמ"ג והטור ומהתוספות דב"מ דף י' הובא בבאר שבע שאם הוא עני מותר לו להשכיר את עצמו אפילו על כמה שנים ואפילו על יותר מג' שנים ובקה"ח באות ז' שם הביא השו"ת חות יאיר בסי' ק"מ במה שכתב בענין חזן דבית הכנסת שנתקשר עם הקהל של בית הכנסת וכו' והקה"ח חולק על חות יאיר והביא ראיה לדבריו מהגמרא נדרים דף ל"ו וכו' עש"ה והחת"ס בח"מ בשו"ת שלו בסי' קע"ב כתב דאין שום ספק דמה שכתב הגמ"ר את המלה בקבע ולהיות סומך על שולחנו לא אתי למעוטי חכם העיר שאינו סומך על שולחנו דמה בכך הרי כל הקהלה משותפים בשכרו וכו' ונותנים לו בית ודמי מזונות ואין להרב רשות לצאת לדור בעיר אחרת וכו' וכ"כ החת"ס בח' או"ח בסי' ר"ו ובח"מ בסי' כ"ב עש"ה וראיתי בערוך השולחן להגאון דנאווארעדאק

בח' ח"מ בסי' של"ג סע"ק ט"ו לאחר שהביא שם שאם הוא עני מותר לו להשכיר אפילו על יותר משלש שנים וז"ל לפיכך יש רבנים שאין מקבלין כתב רבנות על שש שנים ויש שאין מקבלין על יותר מג' שנים והם יכולים לחזור אפילו בתוך הזמן כדין פועל וכו' ואנשי העיר אין יכולין לסלק את הרב ממקומו אף כשכלה זמן הכתב ומשלמין לו שכירות והכנסה כמקדם וכן נהגו בכל תפוצות ישראל שהזמן תשקובעין הוא למען העיר שהרב לא יחזיר בו תוך הזמן דאף שמדינא יכול לחזור בו מ"מ הוי מחוסר אמנה ויש להם תרעומות ולאחר זמן של הכתב יכול הרב להשכיר את עצמו למקום אחר או להסתלק לגמרי ואין בזה אפילו מדות חסידות וכן נהגו כל גדולי עולם אבל אנשי העיר אינם חוזרים בהם לעולם אם לא שנמצא בו פסול וכו' וכן הדין בש"ץ ושמש וכל מיני התמנות שכל זמן שלא נמצא בו פסול אין מעבירין אותו כל ימי חייו וכן הוא המנהג עש"ה ולפי מה שביארתי יוצא לנו הדין שאין שום רשות לאיזה קהלה או עדה לסלק את הרב שלהם אפילו לאחר כלות הזמן משום שמינהו כדין וכדת היינו עפ"י האסיפה שכל הבעלי בתים ועל פי שבעה טובי של בית הכנסת שהם ז' טובי העיר ובפרט שלא היה שום זמן בכתב ואפילו אם היה זמן בכתב הלא כבר ביארתי שאין להם שום רשות לסלק את הרב שלהם אפילו לאחר כלות הזמן משום שהזמן הוא דוקא למען הרב שלא יחזיר תוך הזמן אבל אנשי בית הכנסת אינם רשאים לסלק את הרב אפילו לאחר כלות הזמן של הכתב כנלענ"ד.

ישע"י יוסף מארגנארין

אב"ד דחברה אהבת ישראל אנשי אסטראלענקא

בק' ברוקלין מח"ס דרושי ותפארת מהרשי"ם

ג"ח שו"ת הלכה ואגדה.

כו

ביאור דברי הרי"ף והרא"ש בכתובות דף ע"ב בגמר' ואילו יוצאות שלא בכתובה. וכו' אבא שאול אומר אף המקלל מולידיו בפניו אמר יהודא אמר שמואל במקללת מולידו בפני מולידיו. וסימנך אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי. עכ"ל. והנה הרי"ף והרא"ש מביאין הקרא של ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו. ואשתומם על המראה דהביא קרא לנגדו דלאו כבנים הם. והנראה לומר. דבאמת עיקר הובאת הש"ס מקרא דאפרים ומנשה. רק שלכאורה יש להקשות ע"ז. ולכך מייתי סיפא דקרא גמי. והוא דיש להקשות דהאיך מוכח מקרא דאפרים ומנשה כראובן ושמעון דבני בנים הרי הם כבנים. דאדרבא דמזה מוכח דלאו כבנים הוא. שהרי מדהוצרך לברך את יוסף בזה. הא בלא"ה לא הוי כראובן ושמעון. וע"כ צ"ל דכך הוא הוכחת הגמרא דמדכתיב בפירוש אפרים ומנשה. ולא אמר בסתם בניך הרי כראובן ושמעון. אלא ע"כ דבני בנים הרי הם כבנים. וא"כ אי הוה אמר בסתם בניך הוא אף

בני אפרים ומנשה כראובן ושמעון דבני בנים נמי איקרי בנים, ולכך הוצרך לפרש אפרים ומנשה דוקא ולא בניהם, רק דיוקשה דלמא לעולם בני בנים לא מקרי בנים, והא דאצטריך לפרש אפרים ומנשה דלמא לכך פי' אפרים ומנשה דלא נטעי לומר דאף הבנים שיוליד אחריהם נמי כראובן ושמעון יהיו, ולזה מייתי הסיפא דקרא דכתיב בפירוש ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו וליכא למיטעי בזה ולמה הוצטרך לפרש אפרים ומנשה בכדי שלא לומר דאף בני אפרים ומנשה נמי כראובן ושמעון, ושפיר מוכח דבני בנים ה"ה כבנים וכנ"ל, ואין להקשות למה הוצטרך לומר כלל אפרים ומנשה, הא בלא"ה בני בנים ה"ה כבנים, וכנ"ל די"ל שמשום סיפא דמולדתך שאפי' יהי' לו עוד שלא יהיו בבני בנים, ה"ה כבנים, ואפשר שלזה כיוונו בהביאם הסיפא כאן ודו"ק.

יוסף טובי' הלוי

ראב"ד דק"ק הספרדים מטורקיא, ברוקלין.

כה.

הרהורים וביאורים

זה ספר תולדות אדם, במד"ר בראשית פ' כ"ד, בן עזאי אומר: זה ספר תולדות אדם, זה כלל גדול בתורה, ור' עקיבא אומר ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה, שלא תאמר הואיל ונתבזיתי יתבזה חבירי עמי, הואיל ונתקללתי יתקלל חבירי עמי, ואמר ר' תנחומא, אם עשית כן, דע למי אתה מבזה, בדמות אלקים עשה אותו.

ואפשר לבאר דברי בן עזאי עפ"י דעתו ביבמות ס"ג, כל שאין עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים וממעט הדמות, ולכן דרש ג"כ בזה, כי תולדות אדם בדמות אלקים הוא כלל בזה הספר, ספר התורה והמצוה, אולם כידוע, בן עזאי לא נשא אשה מימיו, ועיי' בתוס' שם ובכתובות ס"ג וכשאמרו לו, אתה נאה דורש ואין אתה נאה מקיים, אמר להן בן עזאי ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים, עלינו הפעם לפרש על דעתו זו: זה ספר, למוד ספר התורה ומצותיה, הוא עיקר תולדות אדם וזה ספר הוא כלל גדול בתורה.

ור' עקיבא אומר, ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה, כי שנים עשר אלף זוגי תלמידיו מתו בפרק אחד, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, לכן שנאה לתלמידיו אח"כ להיות חש וחס על כבוד התורה של חבירו, דאין כבוד אלא תורה, ואהבת לרעך כמוך זה ספר תולדות אדם, וזה כלל גדול בתורה, שלא תאמר הואיל ונתבזיתי, הואיל ונתקללתי יתבזה ויתקלל חבירי עמי, ור' תנחומא מבאר בנותן טעם לאמר, אם עשית כן, דע למי אתה מבזה? בדמות אלקים עשה אותו! וכן מצינו דברי ר' עקיבא, אבות פ"ג מ"ד, הוא היה אומר, חביב אדם שנברא בצלם וכו' שנאמר בצלם

אלקים עשה את האדם, ולכן ינהגו בו כבוד ולא יבוז צלם אלקים. המציץ מפניו, וכן מצינו לתלמידיו אח"כ שכל אחד מהם הזהיר על כבוד התורה וכבוד החכמים. ר' מאיר אומר כל העוסק בתורה, זה ספר, אוהב את המקום. אוהב את הבריות ומקיים ואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה, וזוהי לדברים הרבה, וכן ר' אליעזר בן שמוע תלמידו אומר יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חבירך כמורא רבך, ומעשה בתלמיד אחד מתלמידי ר' עקיבא שחלה ולא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס ר' עקיבא לבקרו ובשביל שכבוד וריבץ לפניו היה אומר החייתני, יצא ר' עקיבא ודרש כל מי שאינו מבקר את החולה כאילו שופך דמים, ומתאים לדעתו ג"כ כי זה ספר תולדות אדם ר' עקיבא אומר ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה! מד"ר ברא' פ' ז', אימיב כהנא, והלא אף הדגים, ופי' המתנת כהונה, ואין שייך אצלם הרבעה, שהרי אין תולדותם דרך הרבעה, שהנקה משלכת זרעה על פני הארץ ואח"כ מפיל הזכר זרעו על זרעה כמו שכתב רבינו בחיי פ' תזריע, ועיין לקמן פ' כ' דאמרינן, ג' משמשינן פנים כנגד פנים, מפני שהשכינה דברה עמהם וקחשיב: אדם, נחש, דג? ועיין בכורות הדולפנים פרים ורבים כבני אדם, ועיין במוסף הערוך, שמזדקקין פנים אל פנים, ויקח מן הבא בידו מנחה לעשיו אחיו, עי' בעה"ט שאומר בעלי מומין הוי, ומאין לקח הבעה"ט דרשה זו? ואולי הוא ע"פ הגמרא תמורה דף כ"ז אמר רב אשי, אפילו בבעלי מומין נמי משכחת לה לישנא דאחולי ומשכחת לישנא דאתפוסי: "ידו" אקודש, חול הוי, "יד" אחול, קודש הוי, וחלוק מן ידו לא הוי אלא בבעלי מומין, דבתמים אין חלוק, וזה דרך צחות.

מנשה מרגליות ברוקלין.

כ"ט.

ואנכי לא אשכחך, זה מעשה סיני! כשאנחנו מתבוננים למצב היהדות וידיעת התורה במדינותינו, אז יתקוף אותנו רוח עוצב, ויאוש גמור יתגב אל לבנו, בחשבנו אולי באמת באה ח"ו עת שתשתכח התורה מישראל. אבל באמת עלינו לדעת כי במדינות האלה לא נמצא עדיין כל העם הישראלי, ועוד יחיו רבבות אלפי ישראל במדינות רחוקות וארצות שונות, ואין אנו יכולים להוציא משפט ולהחליט דבר לפי ההתבוננות במחנה ישראל במדינותינו לבד, כי עלינו להסתכל גם למצבם של בני ישראל בכל קצוי ארץ. כבר הראה לנו הנסיון למדו כי התורה והיהדות אינם כמקרקע שיהיו קיימים וקבועים במקום מיוחד, אבל הם כנכסי דמטלטלי וניידים, היום יהי' תוקפם ועוד כחם במקום זה ומחר במקום אחר. מרכז התורה אינו לעולם במקום מיוחד אבל משתנה ועובר ממדינה למדינה. חכמנו ז"ל ומליצי כי התורה אומרת "בי נסתכל הקב"ה וברא את העולם" אם כן אפוא התורה הוא כדוגמת וסמל העולם והטבע, ואשר יקרה בטבע

יקרה עם התורה. השמש טובב טובב וזורח בכל פעם בחצי כדור אחר. ובשעה שהחושך תכסה ארצנו אז אור ויומם להדרים בארצות שמעבר לכדור. כך בשעה זו ממש שאור התורה מש ממדינותנו יאיר אור התורה במושבות אחב"י הדרים בארצות רחוקות. אבל התורה בעצמה לא תחדל מלהאיר בשום זמן. וזהו שאמר רשב"י "ח"ו שתשתכח תורה מישראל שנאמר כי כי לא תשכח מפי זרעו אלא מה אני מקיים, ישוטטו לבקש את דבר ד' ולא ימצאו שלא ימצאו הלכה ברורה במקום אחד (שבת קל"ח ב').

וכאשר נתיירו ישראל שמא תשכח מהם התורה, ועי"ז ישכח להם הקב"ה זכות קבלת התורה, הבטיח להם הוא ית' "ואנכי לא אשכחך. זה מעשה סיני" יען כי התורה לא תשכח מפי זרעם, ולא תמוש מפי זרע זרעם מעתה ועד עולם!

מתת' יחזקאל גוטמן

אבד"ק ליאובה.

7.

תיאק גפופין

את הפסוק "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך" (דברים כ"ב ח') תרגם יונתן בן-עוזיאל: "ארום תבנה ביתא חדתא ותעביד תיאק גפופין לאיגרך"

ה"פרוש יונתן" מפרש דברי בן-עוזיאל בזה הלשון: "תיאק (גיפופין) — היא כמו תיק העשוי לשמירה על מה שבתוכו. גיפוף — מעקה, או הוא לשון חיבוק. כי כן דרך העולים ויורדים סומכים לחבוק במעקה שלא יפלו". פירושים אחרים לא ראיתי.

פרושו של ה"פרוש יונתן" על המלה "תיאק" מתקבל על הלב. יש לי גם ראיות שפרושו של "תיאק", הוא, "תיק" אולם אין כאן המקום להאריך בזה, אבל פרושו על המלה "גפופין" איני מבין כלל. דבריו נאמרו בלי יסוד.

ברם, במה שהקדמתי חלקתי על ה"פרוש יונתן", מן ההכרח שעלי להציע פרוש אחר על המלה "גפופין", וזהו לפי דעתי:

יונתן בן-עוזיאל תרגם הרבה פעמים את המלה העברית "שפת" — "גיץ" (1) עין בספר שמות (ב' ג' ז' ט"ו), גם בתלמוד מוצאים אנו הרבה פעמים את המלה "גיץ" במובן "שפת". עין בתלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק שני הלכה גימ"ל, (דפוס וילנא תרפ"ב דף ט"ו) תלמוד ירושלמי מסכת כלאים, פרק תשיעי הלכה גימ"ל, (דף מ"ג) אין רצוני להאריך במראי מקומות, כי יש להוסיף על אלו כהנה וכהנה.

(1) על דבר המלה "גיץ" עין בס' Neuhebräisches und chaldäisches Wärbuch über die Talmudim und Midraschim (ליפציג 1876) עקב לוי בך ראשון בערך "גיץ", ועין גם "בערך השלם" (וינה תרל"ח) חלק שני בערך "גץ" 3.

אכן ברור לי שגם המלה „גפופין“ נתהווה מן המלה „גיץ“, ולפי זה פרוש הדברים: „ותעבד תיאק גפופין לאיגרך“ הוא: „ועשית מעקה (תיאק) סביב (גיפופין) גגך“, כלומר: בשפת הגג.
נפתלי פריעד, רומה.

(א) במ"ר פ' שמות ראה ראיתי אמר הקב"ה למשה אתה רואה רא' אחת שיקבלו ישראל את התורה ואני רואה שתי ראיות שיקבלו התורה ויעבדו את העגל וכו'. ולכאורה דברי המדרש האלו תמוהים שלפי דברי המ"ר משמע שביקש משה איזה דבר מקב"ה והשיב לו הקב"ה שאתה אינך רואה כ"א רא' אחת ואני רואה שתי ראיות ע"כ איננו אוכל למלאות בקשתך ולא מפורש מה ביקש. וכדי להבין דברי המ"ר אמרתי דהנה מצינו בפ' זו שאמר משה לקב"ה מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, וכבר הקשו כל מפרשי התורה ובראשם האלשיך ז"ל היתכן שמשה רבינו יסרב בשלוחתו של מקום הלא בוודאי אם הקב"ה בחרו לזה ראוי הוא לכך וכן גם אין ספק שיוציא את ישראל ממצרים.

אכן להבין כל זה אמרתי טעם נכון מפני מה סירב משה בשלוחתו של מקום להוציא את ישראל ממצרים, דהנה ידוע דברי חז"ל ע"פ ישראל נושע בה' תשועת עולמים ר"ל דכשיהי' הגאולה ע"י הקב"ה בעצמו או יהי' תשועת עולמים אבל הגאולות הראשונות לפי שהי' ע"י בוד' מה הוא עובר אף הגאולה עוברת ול"ה הגאולה שלימה, ולפי"ז י"ל שמהאי טעמא סירב משרע"ה כי הי' הרועה הנאמן של ישראל וידע אם יהי' גאולתן על ידו לא יהי' גאולתן שלימה ויצטרכו לגלות עוד ע"כ רצה שהקב"ה בעצמו יגאלן ותהי' גאולתן שלימה וזה הי' כוונת משה באמרו מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את ישראל ממצרים פי' הלא אם אנכי אלך אל פרעה ואז לא יהי' גאולתן שלימה כי תהי' ע"י בוד' וא"כ איזה תועלת יוצמח משלוחתי וכי אוציא את ישראל ממצרים הלא לא תהי' גאולתן כ"א לפי שעה ומוכרח אח"ז שתהי' בטלה, ובזה יל"פ הפסוק למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתי שנדחקו כל המפ' בהבנתו אכן לפי"ז א"ש למה הרעות שיצטרכו לגלות אחר זמן ולמה זה שלחתי פי' לפי שאתה שלחנתו להוציאם ממצרים וא"כ יהי' גאולתן ע"י בוד' ומה הוא עובר אף גאולתו עוברת. ובזה יבוא על נכון דברי חז"ל במ"ר אחה רואה אחת שיקבלו את התורה לפיכך אתה רוצה שאגאלם בעצמי כדי שתהי' גאולתן שלימה אבל אני רואה שתי ראיות שיקבלו התורה ושיעבדו העגל וא"כ בע"כ יצטרכו לגלות עוד וא"כ איננו אוכל לגאלם בעצמי, ודו"ק.

(ב) ובהיותי בזה אמרתי לתרץ קשיות הישועות יעקב שהקשה אם הקב"ה הבטיח ליעקב ואנכי אעלך גם עלה ולמה לא גאלם בעצמו ונ"מ גדולה היא אם תהי' גאולתן ע"י הקב"ה בעצמו אם שתהי' ע"י בוד' כש"כ, אמנם בקידושין ד' מ"א ע"ב דרשו חז"ל כן תרומו גם אתם לרבות שלוחכם

נמצא שמתיבת גם יש לרבות השליח וזה שרמז הקב"ה באמרו ואנכי אעלה גם עלה או אני או ע"י שליח הכל לפי מעשיהם.

(ג) כפ' בא דבר נא באוני העם וישאלו וגו' בברכות ט' אמר הקב"ה למשה בבקשה ממך לך אמור לישראל שישאלו כלי כסף וכלי זהב כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום ועינו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, לא קיים בהם, וכבר הקשו כל המפורשים דל"ל הטעם כדי שלא יאמר אותו צדיק הא מוכרח לקיים מצד ההבטחה. וגו' עפ"מ דאיתא בזהר חדש פ' יתרו שאל ר' זינא את ר' יוסי מאי דין דמשבח קב"ה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים והלא הבטיח לאברהם שיוציאם ממצרים ותרך שהקב"ה לא הבטיח לאברהם אלא להוציאם ממצרים סתם ולא ממקום אחר והם הלכו ודבקו עצמם בנ' שערי טומאה שכמעט בלתי אפשר להוציאם והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הוציאם לכך משבח ואמר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים עכ"ל. נמצא לפי"ז שההבטחה כבר הי' בטלה ובפרט ההבטחה של ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. וזה שאמר הקב"ה כדי שלא יאמר אותו צדיק כי מצד ההבטחה אינו מחויב לעשות רק כדי שלא יאמר אותו צדיק ודו"ק. אברהם ישראל עהרענבערג גארליץ.

ל"ב.

מה שהקשה בקבוצ"א סימן כ"ה אות א' אפשר לאמר שזה הר' יוסי משבת הוא סתם רבי יוסי אשר הוא רבי יוסי בן חלפתא עיין בתוס' ישנים סוף יומא ד"ה מכלל וכמו שנראה ג"כ מהסה"ד שמיחס עליו המימרא של שבת קי"ח: מימי לא עברתי כו' והוא לא הי' כהן. משא"כ ר' יוסי מהירושלמי הוא ר' יוסי בן זמרא ועיין ביומא ע"ח. אמר ר' אבא לא כך הי' מעשה אלא כך הי' מעשה ר' יוסי בן זמרא כהן הי' ועיין עוד תוס' בכורות ל"ז ד"ה בא ותו לא קשה מדי.

(ב) שם אות ג' ימחל לעיין בפ' יונתן שהרגיש ג"כ שדרשת התרגום יוב"ע שונה הוא מדרשת חז"ל במדרש תנחומא ע"ש והמ"ת לשיטתי' שיעקב אבינו נטע אותם בשעה שירד למצרים וא"כ גם הברית התכון נעשה מיד יאע"ה ור' יונתן בן עוזיאל תנא הוא ופליג (עיין בפירוש הראב"ע שם שמתמה ג"כ על דרשת המ"ת ומוקים באופן אחר) ומה שהביא הרבותינו בעהתוס' בשם המ"ת שהברית התיכון נעשה ממקלו של יאע"ה, באמת ששם אינו כתוב כן רק מיד יעקב אבינו וכוונתו ג"כ מאלו העצים אשר נטע כו' אלא שבפ' ענף יוסף העתיק מהספר נפלאות חדשות וז"ל ומצאתי בתוס' בשם המדרש שהברית התיכון הי' ממקלו של יעקב כו' ע"ש ונתכווין לדברי רבותינו בעהתוס' אלו ואפשר שגירסא אחרת הי' להם כנראה להמעין עוד שם, ועיין עוד שם שמביא הלשון של המ"ר בשה"ש ובשמות שהברית הי' ל"ב אמה ומהיכן הי' נמצא להם מלמד שהיו מוצנעים עמהם מימות יעקב אבינו ע"ה ע"ש ולא נזכר כלל ממקלו של יאע"ה וזה כדברי.

מאיר איזאקואהן ראמאן.

לג.

והסרתי את כפי וראית את אחורי, אר"ח בר ביונא אר"ש חסידא מלמד שהראה לו הקב"ה קשר של תפילין (ש"ס ברכות ז' ע"א) וע"ש בפרש"י, ובתרגום יונתן שמות ל"ג כ"ב ואעבר ית כתי מלאכיא וכו' (ולכאורה צ"ע דבש"ס משמע דקאי על משה) ותחמי ית קטור דבידיא, ומש"ס משמע דקשר של ראש, וע"ש בפי' יונתן מ"ש בזה, ונרמז בזה הראה לו למשה רבינו ע"ה איך שאחוזים קשורים ודבוקים כנס"י בקוב"ה ושכינתו, ע"י התפילין דמרי' עלמא, וגם בני ישראל ע"י התפילין ורצועות יש להם אחוזה מקשר עליון דאורייתא, וזשא"א וארשתין לי לעולם וכו' וכי זה הוא השרשרות הזהב ונימי דקדושה המחזירים בבחי' רצוא ושוב וכמ"ש בשיר הכבוד, פארו עלי ופארי עליו, וקרוב אלי בקראי אליו, ע"י מה שקשר תפילין הראה לעניו וא"ש.

ובאקדמות משבח קטירא לחי עלמא בתגא ובשבועתא, קבל יקר טוטפתא יתיבא בקביעתא, והוא מבואר עפ"י הנ"ל, דהתפילין הם לתגא וכתר לחי העולמים (ועפ"י יש להבין ד' התוס' ברכות ד"ו ע"א ד"ה מי כעמך ישראל, זה שיסד הפייטן טוטפת כלילי גדלו, (והמס' עמדו בזה, ע"י אסיפת זקנים בשם טל אורות, ובאר משה שער התירושים סי' מ"ז) ולהנ"ל מובן היטב, ובשעה שאדם מצטער ח"ו שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין מ"ו ע"א, ובירושלמי סוף מעשר שני, ומה ת"ל ויקץ כישן ד', אלא כביכול כאלו לפניו שינה בשעה שישראל בצרה ואמה"ע ברוחה וכו' ע"ש) היינו שאז רוצים האוה"ע לנתק מוסרות אהבה הרצועות והתפילין, וכמ"ש בירושלמי ע"ז פ"ו ה"א עה"פ גנתקה את מוסרותימו זו מצות תפילין וציצית, ומדרש שו"ט תהלים אלו תפשי' וש"ר וכו' ואז כביכול אומר קלני מראשי, תפשי'ר, קלני מזרועי תפשי'ר, אבל אנחנו בטוחים כי הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל, ויושב בשמים ישחק אדני ילעג למו, ואשרי כל חוסי בו.

בתרגום יונתן אחרי ט"ז כ"ב, ויסוק צפירא על טוריא וכו' וידחיני' רוח זיקא מן קדם ד' ובש"ס יומא מבואר דהשליח דוחפו וצ"ע.

חנוך העניך משארגוטשפקי

רב ואבד"ק גאלין (פוילין).

לד.

בגמ' בכורות ח' מר"י ב"ח ששאלו אותו הסבא דפי אתינא יש בירא בדברא על למתא א"ל הביא לי פארי (סובין) ולעשות חבל ועם החבל זה אעלה הבירא למתא, י"ל שהנה השבת היא מקור השפע ומקור מים חיים, כל ברכאין דלעילא ותתא ביומא שביעא תלין וכמו"ש הזוה"ק וזה ר"ת "כבוד שבת" וזה הוא הבירא שבשם מים חיים השפע הגדולה לכבנ"י אם ישמרו את השבת עיל למתא שגם בעירות גדולות יהי' ניכר

בכל הרחובות ובכל בתי בני את יום השבת ע"כ השיב להם שזה יהי' אם יהי' אחדות ויהי' חברה כללי משומרי שבת כי ע"י אחדות מה שכאור' יהי' מחזיק את חבירו שיקיים שמירת שבת שילחם מלחמות תמיד בביתו נגד חילל שבת שלא יהי' מדמה לו שכבר נתיאש ח"ו מכלל בני את מצות שבת בשביתה שרק באכילה ניכר השבת ולא במעשה ח"ו כמו שאומרים לו ב"ב מי ששומר השבת הוא בטלן שאין לו שום מלאכה אבל מי שיש לו לדאוג על פרנסה זה דוחה שבת ח"ו רח"ל ע"כ עי"ז האחדות גורם לו חיזוק שילחם נגד ב"ב שרוצים להיות ממהרסי את השבת ולחללו ע"כ גורם שמירת שבת. ע"כ א"ל איתי פארי ולעשות חבל וכמו שא"א לעשות מסובין חבל כי א"א לקשר ביחד אם יהי' קשה לעשות האחדות לישראל ולעשות החברה שומרי שבת הכללי כך א"א לפעול השמירת שבת לעיל למתא. ולפ"ז אמר המשל מחבל כי יעקב חבל נחלתו ואיתא במד' שכמו החבל שאם ינתק מצד אחד ינתק כלו וגם ינענעו מצד אחד ינענעו כולו כך כל ישראל ע"י שאם יהי' באחדות כחבל אחד ובעצה אחת לחשוב איך להביא לכלל ישראל בחזרה הרגשות העונג שבת ולמסור נפשו לד' עבור השבת (ובמד"ר איכא איתא ג"כ שזה מרומז על אחדות במשל מסובין) יפעלו שמירת שבת במתא ג"כ. והנה תמיד מסרו ישראל נפשם לד' עבור שמירת שבת בימי החשמונאים ועוד בשאר מלכיות בגליות ושנהרגו מאחב"י במערות ונשרפו עבור שמירת שבת שהי' ברצון האוה"ע לבטל מהם וכמו שהי' בנס חנוכה ובכ"מ. וכעת א"א לעמוד בנסיון קטן מחשש שמא יהי' לו היזק קטן מן ממון מה שמדמה לו שירויה במיסר השבת? מה שבודאי לא יהי' לו שום היזק כי הקב"ה ימלא לו זה החסרון בששת ימי המעשה וכמו"ש רש"י ששת ימים תעשה מלאכתך וביום השבת שבת לד' ולא תהרהר אחר שום מלאכה יהי' בעיניך כאילו כל מלאכתך עשי' והנה עם החיות והפרנסה אין אדם בטוח בעצמו רק יבקש מד' שיתן לו חיים ופרנסה ועל יום אחד זה שבת אין מתפלל לד' על פרנסה רק ברצונו בעצמו ליקח לו ואין מאמין שד' גותן לו ע"כ יתן לו רק בהכשר ולא באיסור עכ"פ עשו אות לטובה שיעשה זה האות השבת בחזרה לטובה ויתהפך שכאור' ירצה לקיים השבת ע"י ויקבץ נפצותינו מארבע כנפות הארץ שיעשה חברה כללי מכה"ע וכאור' יעשה וידרוש עבור שמירת שבת ולהבעיר האש מהשבת בכל לב בני ע"כ יתהפך בחזרה האות משבת להטיב מעמדה וגם עי"ז יגרם הגאולה שיקבץ נדחנו מאכנ"פ הארץ כי אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות מיד נגאלו עכ"פ ושמרו בני את השבת תמיד בכל לב ונפש וכעת לעשות את השבת לדירתם על תמיד מהיום והלאה "ברית עולם" צריך לעשות אוועלט' פערבאנד שע"י יגרם שמירת שבת כדי שיחזק לאדם שלא יתיאש עצמו מללחום נגד מהרסי את השבת והשבת הוא כמו הלב לכלל ישראל והלב מהתומ"צ כי מומר לחילול שבת מומר לכה"ת בש"ע יו"ד ס"א ע"כ תמיד השטן וגם האוה"ע ברצונם לבטל מעלינו ע"י תחבילות שונות כ"א מת הלב מת כל הגוף וביורה חץ להרוג יורה תמיד להלב כי זה מיתה ודאי ע"כ

משה ביקש מפרעה את השבת שזה חיוק לב ישראל ע"י האמונה ובטחון ע"י השבת וגם ביום מנוחה לגדל הבנים יש לו פנאי ע"כ הראה הקב"ה בלבת אש כי ע"י שבת יצאו ישראל ממצרים כמו"ש בבעה"ט פ' שמות ע"כ בלבת אש שהוא אותיות בלב שבתא ששבת הוא לב ישראל והסנה בהישראל שהמה תמיד אצל האוה"ע נחשבות כסנה אוכל שברצונם של אוה"ע לכלות אותנו וזכות שמדת שבת שומר אותנו שא"א לעשות לנו רע עכ"פ הגמ' בגמ' שבת קי"ט אין הדלקה מצויה רק בשביל חילול שבת היינו היצה"ר וגם האוה"ע עיקר מה שבווער בקרבם כאש לבטל מעלינו ומעל זרעינו זה השבת כי אם ביטל השבת כבר יש לו ביטל כה"ת שכל המקיים את השבת כאלו מקיים כהתומ"צ מד"ר בשלח ע"כ עיקר עבודה של כאו"א מהקמים עלינו לבטל מעלינו השבת, יומא דע"א אמ"ר כי מיפטר רבנן מהדרי בפומבדווא אמרי הכי מחי חיים יתן לך חיים טובים ומתקנים דהיינו אם באים ת"ח ביחד בענין תקני העיר יעזור להם השי"ת כשיהי' ביכלתם לתקן לטובת העיר והדור ואמר ר"י זה השווקים שיהי' ניכר בשווקים וברחובות את יום השבת וביום השבת ילמוד כאו"א מה שביכלתו בביתו ובבהמ"ד ועי"ז אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לך כי זכה חלקו וחלק חבירו בג"ע ואר"ב אלו ת"ח שדומים לנשים ועושים גבורה כנשים דהיינו שאין כחם לא מצד הממשלה ואין לנו סנהדרין לדון בד' מיתת ב"ד נגד מחללי שבת ואין לנו כח אלא בפה ולבקש מכאו"א שאם ברצונו שלא יבטל ח"ו ממנו ומזרעו ומכל העולם את כלל ישראל ושלא יהי' ח"ו בזה המקומות כמו במדינת איטליא ובשאר מדינות רחוקים שאין ניכר בשוק מי ישראל ישמור את השבת ויראה שבניו וב"ב וגם עוד אחרים שישמרו את השבת עי"ז יתקיים הכלל ישראל וכל השומר שבת עכ"פ כדת דהיינו בשביתה כמו"ש בש"ע מחללו א"ת מחללו רק מחול לו שהקב"ה מוחל לו עונותיו שבת קי"ח והשבת מוספת קדושה לישראל וכמו"ש במכילתא עכ"פ הגמ' שבת כ"ג אר"ה הרגיל בנר שבת הו"ל בנים ת"ח שאם מדליק בביתו ובנשמת כב"ב שאין זה חוב על עצמו בלבד לקדש השבת רק גם על ב"ב שיראה להם את גודל קדושת והחוב משמירת שבת ומדליק כ"כ בלבם כאש בוער ובמסירת נפש עבור שמירת שבת שלא יהי' עליהם כעול וצער השמירת שבת רק יהי' לו שמחה משבת ע"כ ביכלתו ויש לו זמן שבניו וב"ב בביתו וביכלתו ללמוד עמהם ולגדל אותם על ברכי התורה והיראה שיהי' בניו ת"ח אכ"ר עכ"פ הגמ' כשם נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף שעדיף יותר.

שמואל מאיר הכהן האלענדער

רב בפ"ק טשערנאוויטץ.

ישראל יעקב על תנ"ך ומועדים מהרה"צ ר' יעקב יהודה מגאד
דזין ז"ל. גם נמצא בתוכו כל התנהגותו ותולדותיו ונלוה לו קינ' מגיד
דבריו ליעקב ח"ת מהגה"צ ר' דוב בעריש מביאלא ז"ל ובסופו קונ'
אמרי יהונתן מהרה"ג ר' יהונתן הלוי אייבשיטץ מו"ץ דק' ווארשא הכתבת :

Rabbin J. Aibeszyz ul. Długa 53 m, 24 WARSZAWA.

חומת הדת מלא מוסר ויר"ש והנהגות טובות מהרב ר' שמואל
רובין מק' מיהאלאוויטץ.

סגולת ישראל על סדר שמות ברכה משלשת מפרש טוב
אמרי, טעם הלכות פקודיה, ודעת מחקריה מדרשיה מהרה"ג ר' ישראל
בנימין בענדט פייולזאהן אבד"ק שוקיאן. מחירו א' דולר.

מוסר ישראל פי' נחמד ומאמרים נעימים על מס' אבות מהרה"ג
הנ"ל. מחירו חצי דולר.

צרוך חיים הספדים על גאוני וגדולי ישראל מהרה"ג הנ"ל
מחירו חצי דולר, להשיגם :

Rabinui J. B. Feivelzohnui, SAUKENAI, Siaulig Lituania.

סיני ספר השנה של החברה לחכמת ישראל ברומניה, בעריכת הרב
דר. מאיר בן אברהם הלוי, כרך שלישי. עם מאמרים יקרי-ערך בעברית.
אשכנזית ורומנית. הספר נדפס בהדור גדול ומקושט בהרבה ציורים שלא
באו עדיין בקהל. מחירו רק דולר אחד עם המשלוח להשיג אצל העורך
בתשלומין למפרע :

Dr. M. A. Halevy str. Trinități 27 BUCURESTI IV.

מליצי אש כולל תולדות וקורות גדולי ישראל גאונים וצדיקים
מסודרים על סדרי ימי השנה כל גאון וצדיק ביומא הלולא שלו ומרובא
דרובא גם ח"ת. על חדש סיון מאת הרה"ג המפורסים מו"ה אברהם שטערן
דנמ"ץ דקה"י נאוועזאמק.

מליצי אש כנ"ל מהרה"ג הנ"ל על חדש תמוז להשיגם :

Rabin Abroham Stern NOVE-ZAMKY Cehoslov.

שערי רצון ב"ח כולל חי' וביאורים נחמדים הן בפלפול והן
בהלכה והן באגדה מהרה"ג המפורסים מו"ה מנחם הכהן ריזיקאו אבד"ק
ברוקלין להשיגו ;

Rabbi Menachem Risikow 691 Lafajette Av. BROOKLYN N. Y.

ס' זכרון יעקב יוסף קובץ נפלא וגדול סגולות ורפואות
מועילות מלוקט מספרים ומכתבי יד לערך אלף ות"ק סגולות להשיגו אצל
הרב החריק ר' יושע יונתן רוביגשטיין בירושלים מחירו א' דולר.

J. J. Rubinstein JERUSALEM Palestina Bute Ungarn

בית דפוס של יעקב ווידער
סעאיני

המקבל להדפיס כל

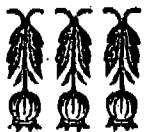
מיני ספרים, עתונים וכו'

בתנאים קלים ובמחירים

נמוכים. — הכל נדפס על

אותיות חדשות ויפות

היוצאות מבית יציקתו

הכתוב :

JACOB WIEDERSEINK
JUD. SÄTMAR ROMANIA

